

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΤΟΣ Β'. - ΑΡΙΘ. 5

ΜΑΪΟΣ 1939

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Α. ΤΖΙΟΡΝΤΑΝΟ Ίταλική ρυθμική μετάφρασις τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου
- Μ. ΣΙΓΟΥΡΟΥ Φιλοπατρία καὶ ποιήσις
- Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ Μεσολόγιον
- Α. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ Ἡ Λαϊκὴ Τέχνη
- Γ. ΖΩΡΑ Ἀνέκδοτος θρῆνος ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως
- Ν. ΘΩΜΑΖΑΙΟΥ Ἑλληνικὲς σελίδες
- Δ. ΦΛΟΡΕ Ἰταλοὶ Ἑλληνισταί: Φραγκῆσκος Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ
- Φ. ΒΙΚΚΙΟ Ἀνέκδοτος ἑλληνικὸς κώδιξ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Τούρκων Σουλτάνων
- Γ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ Ἡ Λαϊκὴ Ἀρχιτεκτονικὴ στὴν Ἑλλάδα

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ, Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ, Σ. ΜΕΛΑ, Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑ, Μ. ΒΟΛΟΝΑΚΗ, Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ, Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ, Σ. ΜΥΡΙΒΗΛΗ, Γ. ΑΣΠΡΕΑ, Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, Δ. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΥ, Μ. ΣΙΓΟΥΡΟΥ, Ν. ΛΑΣΚΑΡΗ, Γ. ΠΩΠ, Β. ΜΠΕΝΣΗ, Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ, Λ. ΚΑΝΑΚΑΡΗ-ΡΟΥΦΟΥ, Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ, Π. ΧΟΡΝ, Α. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ, Γ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ, Α. ΛΙΔΩΡΙΚΗ, Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑ, Α. ΠΑΥΛΙΔΗ Ποῖον τὸ σπουδαιότερον ἱστορικὸν γεγονός τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (Ἔρευνα).

Ἐκ τῆς Ἑλληνο-ιταλικῆς πνευματικῆς κινήσεως - Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν τύπων - Διαλέξεις ραδιοφωνικῶν σταθμῶν Μπάρι καὶ Ρώμης μηνὸς Ἀπριλίου. - Διάφορα

ROMA
Via Montello 5

1. - Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ, προέδρου 'Εταιρείας 'Ελλήνων λογοτεχνῶν: «Μεσολόγγι».
2. - Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Ψυχικὸς συναγεμῶς καὶ δάκρυα».
3. - Α. Σ. Μητροπολίτου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Ἁγία καὶ Μεγάλη Δευτέρα».
4. - Α. Σ. Μητροπολίτου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρύων».
5. - Α. Σ. Μητροπολίτου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Ἁγωνία Θεοῦ καὶ προδοσία».
- Ι. ΜΟΡΟ, καθηγητοῦ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας: «Ραφαήλος».
6. - Α. Σ. Μητροπολίτου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου».
- Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ, συγγραφέως καὶ καλλιτέχνη: «Μεγάλη Παρασκευὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος».
7. - Α. Σ. Μητροπολίτου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Τὸ τέλος τοῦ Δράματος».
8. - Α. Σ. Μητροπολίτου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Χριστὸς Ἀνάστη».
- Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ, καθηγητοῦ καὶ ἱστορικοῦ συγγραφέως: «Ἐκκλησιαστικὰ πένθη».
9. - Ν. ΠΕΡΔΙΚΑ, συγγραφέως καὶ λογίας: «Πασχαλιὰ ἐπὶ Σκύρου».
- Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ, καθηγητοῦ καὶ ἱστορικοῦ συγγραφέως: «Ἐνα τραγικὸ ἑλληνικὸν Πάσχα (8 Ἀπριλίου 641)».
10. - Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ, καθηγητοῦ καὶ ἱστορικοῦ συγγραφέως: «Τὸ Σάμι-ἔλ-Νεσίμ».
- Λ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗ, ἱατροῦ φυσικοθεραπευτρίας: «Ἡ αἰσθητικὴ καὶ ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη» (α' μέρος).
11. - Λ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗ, ἱατροῦ φυσικοθερα-

πευτρίας: «Ἡ αἰσθητικὴ καὶ ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη».

12. - Ι. ΜΟΡΟ, καθηγητοῦ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας: «Μιχαὴλ Ἄγγελος».
13. - Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΑΔΗ, καθηγητοῦ καὶ λογοτέχνη: «Ἡ σημερινὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνικὴ κριτικὴ».
15. - Γ. ΓΙΑΝΟΥΛΗ, διευθυντοῦ ὠτορινολαρυγγολογικοῦ τμήματος τοῦ Δημοτικοῦ νοσοκομείου Ἀθηνῶν: «Χρήσιμοι γνώσεις ἐκ τῆς ὠτολογίας».
16. - Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου».
18. - Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ, λογοτέχνη: «Τὸ νέο ἑλληνικὸ ἔργο τοῦ Τερζάκη: Ὁ Σταυρός καὶ τὸ Σπαθί».
19. - Α. ΤΕΡΖΑΚΗ, λογοτέχνη καὶ θεατρικοῦ συγγραφέως: «Ὁ Σταυρός καὶ τὸ Σπαθί».
- Ι. ΜΟΡΟ, καθηγητοῦ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας: «Μιχαὴλ Ἄγγελος».
22. - Γ. ΠΙΕΡΙΑΔΗ, λογοτέχνη: «Ἡ ζωὴ τοῦ φελλάχου».
23. - Γ. ΠΙΕΡΙΑΔΗ, λογοτέχνη: «Ἡ ζωὴ τοῦ φελλάχου» (Β' μέρος)
- Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Ὕμνος πρὸς τὴν Γυναῖκα».
25. - Γ. ΚΟΡΔΑΤΟΥ, ἱστορικοῦ συγγραφέως: «Οἱ μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων».
26. - Ι. ΜΟΡΟ, καθηγητοῦ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας: «Ὁ Γαλιλαῖος».
27. - Μ. ΒΑΛΣΑ, λογοτέχνη, θεατρικοῦ συγγραφέως: «Ραδιοφωνικὸ ἑλληνικὸν δραματολόγιον».
29. - Σ. ΜΠΩ-ΜΠΟΥ, καθηγητοῦ τῆς Νεοελληνικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης: «Ἑλληνικότητα καὶ ξένες ἐπιδράσεις».
30. - Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ: «Θεῖον κήρυγμα: Ἄρον σου τὸν κράββατον».

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΤΟΣ Β'. ΑΡΙΘ. 5 || Ρώμη: Ε.Ι.Α.Ρ - Via Montello 5 || Μάιος 1939

ΙΤΑΛΙΚΗ ΡΥΘΜΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΥΜΝΟΥ ὑπὸ ΑΡΘΟΥΡΟΥ ΤΖΙΟΡΝΤΑΝΟ

(Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τῆς «Ἐπιθεωρήσεως» ἔδημοσιεύθη ρυθμικὴ μετάφρασις τοῦ «Ὕμνου εἰς Ἐλευθερίαν» τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, ὑφειλομένη εἰς τὸν γνωστὸν φιλέλληνα καὶ ἑλληνοφιλὴν κ. Φραγκίσκον Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ, καθηγητὴν τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν Νεαπόλεως. Εἰς τὸ παρὸν τεῦχος ἀναδημοσιεύεται ἑτέρα ρυθμικὴ μετάφρασις τοῦ ἴδιου ὕμνου ἐπὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Μαντζάρου, ὑφειλομένη εἰς τὸν ἐπίσης φιλέλληνα Arturo Giordano, ὅστις μετέφρασε ὀκτὼ στροφὰς τοῦ ὕμνου. Ἡ μετάφρασις ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τεύχους: «Ella de» (1), ἐκδοθέντος τὸ 1897 εἰς Νεάπολιν ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ Κομμῆτου τοῦ συσταθέντος εἰς Ἰταλίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζομένων Κρητῶν, εὑρηται δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ τεύχους, εἰς τὰς σελίδας 13-15, ὅπου ἀναδημοσιεύεται καὶ ἡ σχετικὴ μουσικὴ τοῦ Μαντζάρου).

ALLA LIBERTÀ

Inno di DIONISIO SOLOMOS

Versione omoritmica, dal neellenico, di Arturo Giordano

Libertà vo cantando ch'è sì cara,
Come sa chi per lei vita rifiuta.

DANTE.

Di tuo brando ti rivela
l'aspra lama; in giro va
la pupilla, che ti svela
e vibrar la terra fa.

*

Qual pria, fulgida, anelata,
degli Elleni uscita, già,
sei dalle ossa, avventurata;
salve, salve, o libertà!

Qui repressa dimoravi,
ognor, pur, tremante più;
una bocca sospiravi
ti gridasse: «Sorgi, su!»

*

Ah, quell'alba ritardava;
tetro tutto era ed orror;
la vergogna te gravava
di vil barbaro oppressor.

(1) Ὁλόκληρος ὁ τίτλος τοῦ τεύχους ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ella de», pubblicazione del Comitato centrale «Pro Candia». A beneficio dei profughi Cretesi: Napoli, Stabilimento tipografico Pierro e Veraldi, nell'Istituto Casanova, 1897.

Né il ravvolger, derelitta,
prischī fasti offriva al cor
gran conforto, perchè afflitta
dal ricordo del valor.

*

Aspettando – ansia – riscossa,
l'alma voce non si udì,
e, delira, un dì, con possa,
l'una man l'altra colpì.

Sì; ma lotta, oggi, ogni figlio,
con ardor, costanza e fè;
vincer giura, nel periglio,
o donar la vita a te!

*

Qual pria, fulgida, anelata,
degli Elleni uscita, già,
sei dalle ossa, avventurata:
salve, salve, o libertà!

ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

Ραδιοφωνική διάλεξις τοῦ λογοτέχνου καὶ λογίου κ. ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

Ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ποίησις ἔχουν τὴν ἴδια ρίζα, ἀφοῦ χρειάζεται ἡ δύναμις τῆς φαντασίας γιὰ νὰ ἰδεῖ κανένας ὄχι μόνον τὸν κόσμον τῆς ιδέας, ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον τῆς πραγματικότητος. Γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ ὁ ἄνθρωπος σωστὰ πρέπει πρῶτα νὰ ἰδεῖ ὁλοκληρωτικὰ, βαθεῖα καὶ πέρα.

Τὶ εἶναι φιλοπατρία; θὰ μπορούσε νὰ μὲ ρωτήσῃ κανένας ἀπλοῦχος ποῦ τοῦ ἀρέσουν οἱ ὀρισμοὶ ἢ κανένας πονηρὸς ποῦ φρονεῖ πὼς τ' ἀνθρώπινα συναισθήματα παλιώνουν καὶ ἀποστρατεύονται. Ἄν ἤμουν ὑποχρεωμένος νὰ τοῦ ἀποκριθῶ θὰ τοῦ ἔλεγα πὼς ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδας εἶναι ὅ,τι καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος ξέρε πὼς εἶναι θνητός, ἀλλὰ τὸ ἐνστικτὸ του βρίσκει ἀπαράδεχτην αὐτὴ τὴ σκέψιν. Ὅσο ζεῖ δὲν νοιώθει πὼς ὑπάρχει τέλος τῆς ζωῆς, θαρρεῖ πὼς εἶναι αἰώνιος καὶ ὁ πόθος του αὐτὸς πάντα, μέσα στοὺς αἰῶνες, ἔχει ριζοβολήσῃ στὴν ἰδέα τῆς οἰκογένειας, τῆς θρησκείας, τῆς πατρίδας. Τὰ αἰσθήματα αὐτὰ εἶναι ἡ εὐγένεια, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι σὰν φυσικὰς ἐνέργειαι, ποῦ τοῦ δίνουν τὴ δύναμιν νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀντικρύσῃ τὸν πόνον καὶ τὸν θάνατον.

Μιὰ φυσικὴ ἀγάπη δένει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴ γῆ ποῦ τὸν ἐγέννησε. Ἡ πατρίδα, γιὰ ὅσους νοιώθουν βαθιὰ τὴν ἀγάπην της, δὲν εἶναι μόνον μιὰ ἰδέα, μιὰ ἀρχή, ἓνα σύμβολον εἶναι σὰν μιὰ ὑπαρξὴ πραγματικὴ καὶ ἡ νοσταλγία μοιάζει μὲ τὸν ἐρωτικὸν πόθον. Ὁ ἄνθρωπος ὅσο δυνατός, ὅσο μεγαλόψυχος, ὅσο βαθυστόχαστος καὶ ἂν εἶναι, εἶναι πάντα ἓνα παιγνίδι στὰ χέρια τῆς Τύχης, καὶ ἡ ἐσωτερικὴ φλόγα κάθε στιγμῆς τρεμοσβύνει. Ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδας τὸν παρηγορεῖ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἰδανικόν, γιὰτι καὶ ὁ ἴδιος καθρεπτίζεται στὸ σύνολον καὶ θαρρεῖ πὼς θὰ ἐπιζήσῃ στὶς ἐρχό-

μενες γενεές. Εἶναι ἓνα αἰσθημα ποῦ κυριαρχεῖ τὴ σκέψιν καὶ δαμάζει τὴ λογικὴν, γιὰτι εἶναι προγενέστερον καὶ ἐπιγενόμενον ἀπὸ κάθε προσωρινὴν ὑπαρξιν, καὶ ἡ πίστις αὐτὴ δίνει κάποιο νόημα καὶ στὸν ἄνθρωπον καὶ στὸν κόσμον. Τὸ ἄτομον τρέφεται μὲ τὰ πνευματικὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνίας ποῦ γεννήθηκε καὶ τὴν ἐπίδρασιν ποῦ ἐδέχθηκε ἀπ' αὐτὴ θὰ τῆς τὴν ξαναδώσῃ πλουτισμένην ἀπὸ τὴς διανοητικῆς τοῦ ἰδιότητος ἢ ἀδυνατισμένην ἀπὸ τὴν ψυχικὴν τοῦ φτώχεια. Ἐτσι οἱ ἀντιθέσεις συμφωνοῦν στὸ σύνολον καὶ ἔτσι ὑπάρχει καὶ κινεῖται μιὰ κοινωνία.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ γιὰ τὸ ζῶον, καθὼς καὶ γιὰ τὸ φυτὸν, εἶναι μιὰ φυσικὴ ἀνάγκη ποῦ τὸν κράζει νὰ μείνῃ στὸν τόπον του. Ὅ,τι εἶναι οἱ κλιματολογικῆς συνθήκες γιὰ γιὰ τὸ φυτὸν, τὸ ἴδιον εἶναι τὰ ἰδανικὰ καὶ τὰ αἰσθήματα γιὰ τὸν ψυχικὸν ἄνθρωπον. Αὐτὸς ὁ ἠθικὸς μαγνητισμὸς συγκρατεῖ κάθε λαὸν στὴν ἐθνικὴν τοῦ ἐνότηταν, καὶ τὸν κάνει νάχει τοὺς ἴδιους πόθους, ν' ἀγαπᾷ ἢ νὰ μισεῖ τὰ ἴδια ἰδανικὰ, καὶ σὲ μερικῆς στιγμῆς, ἀπὸ τὴν μίαν ὡς τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς πατρίδας, τὸν κάνει νὰ γίνεται ὅλος μιὰ σκέψιν καὶ ψυχὴ. Ὅταν ἡ φιλοπατρία ποτίζεται μὲ αἷμα καὶ γίνεται πίστις, τότε πλησιάζει πρὸς τὴ θρησκείαν. Καμιὰ φορὰ ὅμως μὲ τὴν ἴδιαν εὐκολίαν ποῦ ἡ ἀνήσυχος ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνεβαίνει πρὸς τὴν πίστιν, μὲ τὴν ἴδιαν εὐκολίαν κατακυβιάζει πρὸς τὸν δισταγμόν. Φαίνεται πὼς καὶ ἡ ἀνθρώπινη συνείδησις ἀνεβοκατεβαίνει σὰν τὸ θερμόμετρο! Ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας ποῦ ἐθεωροῦσαν τὴν πατρίδα τὸ ἱερώτερον καὶ τιμιώτερον πρᾶγμα, καὶ ἦταν οἱ ἴδιοι ποῦ εἶπαν «Ὁπου γῆ πατρίς!». Ἐκεῖνοι ποῦ ἐθεωροῦσαν τὴν ἐξορίαν σὰν τὴν μεγαλειότερη δυστυχίαν, εἶναι οἱ ἴδιοι ποῦ μετανέστησαν σὰν ἄποικοι στὶς ἄκρας τοῦ κόσμου. Ἐτσι ἡ ζωὴ εἶναι πάντα γεμάτη ἀρνήσεις καὶ ἀντιθέσεις.

Στὴ σκλαβωμένη Ἑλλάδα στὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης μὲ τὰ πρωτόπλαστα δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, τὰ ἠρωϊκὰ τραγούδια, ἀντιλαλεῖ κάθε πολεμικὸ ἄκουσμα σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, καὶ ταξιδεύει μὲ τοὺς ξενητεμένους, ποῦ τὸ λένε ὅπου τοὺς φέρει ἡ τύχη, σὲ διάφορες παραλλαγὰς τοπικῆς καὶ χρονικῆς. Τὰ ποιητικὰ γενήματα φτερουγίζουν σὰν τὰ πουλιὰ, περνοῦν βουνὰ καὶ πέλαγα μὲ τὸν κοσμοπλάνον πραγματευτὴ καὶ μὲ τὸν τραγουδιστὴν ζητιάνον. Τῆς ψυχῆς ἡ ἀντρέια καὶ ἡ λάμψιν τῶν ἀρμάτων συγκλονίζουν τὴ λαϊκὴν ψυχὴν:

Νᾶμουν πουλι νὰ πέταγα, νὰ πάω στὸ Μεσολόγγι
νὰ ἰδῶ πὼς παίζουν τὸ σπαθί, πὼς ρίχνουν τὸ ντουφέκι,
πὼς πολεμοῦν τῆς Ρούμελης τάνικητα ξεφτέρια...

Ἐτσι ἡ λυρικὴ διάθεσις τοῦ λαοῦ κάνει φτερὰ ὅταν στοχάζεται τὰ ἠρωϊκὰ κατορθώματα. Τὰ διάφορα περυστατικὰ τῆς ζωῆς τῶν πολεμιστῶν συγκινοῦν τὴν καρδιὰ καὶ ταράζουν τὴ φαντασίαν τοῦ ἀπόλεμου ἀνθρώπου:

Τὸ ἀκούει ἡ γῆς, ἡ μαύρη γῆς χρόνους δὲν χορταριάζει,
τὸ ἀκούει τὰ ψηλὰ βουνὰ κ' ἐκεῖνα ραϊστῆκαν,
τὸ ἀκούει καὶ ὁ οὐρανός, βροχὴ τρεῖς χρόνους δὲν σταλάζει
— ὁ Μᾶρκος ἐσκοτώθηκε ...

Τέτοια μυστικήν ανταπόκρισιν ἔχει ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ μετὰ τὴ φύσιν. Οὐρανός, κάμποι, βουνὰ συμμερίζονται τὰ βάσανα τῶν πολεμιστῶν:

Τὶ ἔχουν τῆς Πάτρας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα;
καὶ βρέχονται χωρὶς βροχὴν, παγώνουν δίχως χιόνι
ἀπ' τῶν κλεφτῶν τὰ κλάματα κι' ἀπὸ τὰ μυρολόγια!

Ὁ λαβωμένος πολεμιστὴς φαντάζεται ὅτι τὸν πόνο του νοιώθει κάθε μέρος τῆς πατρίδας, ἐκεῖ ποὺ ἔζησε καὶ ἔδρασε:

Κλαῖνε τὰ δένδρα, κλαῖνε, κλαῖνε τὰ κλαριά,
κλαῖνε καὶ τὰ λημέρια ποὺ ἐλημέριαζα,
καὶ κλαῖνε κι' οἱ βρυσούλες μετὰ τὸ κρῦο νερό!

Ἡ λαϊκὴ ἱστορικὴ ποίηση θαυμάζει τὴν ἀρετὴν, τὴν παλικαριά, τὴν περιφρόνησιν στὸ θάνατο, κάθε πράξιν ποὺ δείχνει ἀλύγιστη ψυχικὴ δύναμιν, καὶ τὴν τραγουδαίει στίς ὥρες τῆς στοχαστικῆς μοναξιᾶς καὶ στίς ὥρες τοῦ τραπεζιοῦ καὶ τοῦ χοροῦ. Ἔτσι στὰ ἱερὰ ἀπομεινάρια τῆς πολεμικῆς φαντασίας, πολύτιμα λυρικά λουλούδια τῆς λαϊκῆς Μούσας, δοξάζεται ὁ ἄξιος ἥρωας τῆς πατρίδας! Ὁ ποιητὴς λαὸς ζυπνᾷ τὸν ἀτομικὸν τραγουδιστὴν. Ἀντιλαλεῖ, περήφανον κι' ἀποφασιστικὸν τοῦ Ρήγα Φεραίου τὸ τραγοῦδι:

Ὡς πότε, παλικάρια, νὰ ζοῦμε στὰ στενά,
μονάχοι, σὰν λιοντάρια, στοὺς βράχους, στὰ βουνά;

Καὶ μαζί μετὰ τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, δὲν ἀργεῖ νὰ ἀκουστῆ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὰ ξένα ὁ μεγαλόπνοος ὕμνος στὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Σολωμοῦ.

Πρέπει νὰ διατηρήσῃ ἓνα ἔθνος τὰ περασμένα, νὰ τὰ συγκεντρώσῃ καὶ νὰ τὰ ζωογονήσῃ στὸν τωρινὸ καιρὸ, γιὰ νὰ μπορέσῃ τὸ Ἰδανικὸ νὰ καρποφορήσῃ μέσα στὴ λαϊκὴ ψυχὴ. Ἡ συμπύκνωσιν καὶ ἡ ἀνανέωσιν τοῦ παρελθόντος, εἶναι πάντα μία πνευματικὴ ἀναγέννησιν — ἀνύψωσιν καὶ ἀνασύνθεσιν τῆς ἐθνικῆς περιουσίας. Ἡ πατριωτικὴ ποίησιν δὲν εἶναι βαθιὰ καὶ γόνιμη, παρὰ μόνον ὅταν ἀγκαλιάζῃ καὶ ἀναδημιουργεῖ τὰ χαμένα καὶ συντεριάζῃ τὴν ἱστορίαν μετὰ τὸ αἶσθημα στὸ ὑψηλότερον φανέρωμά τους.

Ὁ Σολωμὸς ἦταν ἰδεολόγος: καθὼς ἐζήτησε τὸ τέλειον στοὺς στίχους του, τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ στὴ ζωὴ. Σὰν τὸ τελειότερον ἰδανικὸν ἤθελε καὶ ἐφανταζόταν τὴν αἰώνια πατρίδα του, ὅταν ἔγραφε: «Κλεῖσε μέσα στὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα, καὶ θὰ αἰσθανθῆς νὰ λαχταρίζει κάθε εἶδος μεγαλείου». Καὶ ὅταν κάποιος φίλος του στὴ Κέρκυρα τὸν ἐπαρακινούσαν, ἀφοῦ ἔψαλε τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματα τῆς χώρας αὐτῆς, νὰ πάει νὰ τὴν ἰδεῖ ἐλευθερωμένη, τοὺς ἀποκρίθηκε πὼς φοβᾶται ν' ἀντικρύσῃ ἀπὸ κοντὰ τίς διχόνοιες καὶ τ' ἄλλα ἄτοπα τῶν ἀγωνιστῶν. Τέτοια ἦταν ἡ ἀριστοκρατικὴ φιλοπατρία τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ μεγαλοφάνταστο ἐθνικὸν του εἶδωλον, καθὼς τὸ ἐπλασεν ἡ ἀγάπη του, ἦταν ἓνα θεϊκὸ μυστήριον, ποὺ τὸ ὕμνησε καὶ ἤθελε νὰ τὸ κρατήσῃ μέσα στὸ ἅγιον βῆμα τῆς ψυχῆς του ἀπείραχτο ἀπὸ κάθε πραγματικὴ ἀσχίμια.

Καὶ ὁ Βαλαωρίτης, μετὰ λιγώτερη τέχνην, ἀλλὰ μετὰ περισσότερον ἐνθουσιασμόν, ὕμνει

τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ μᾶς δείχνει ὑπέρλαμπρην τὴν φιλοπατρίαν του, ὄχι μόνον μετὰ τὴν ποίησίν του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ζωὴν του, καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὸ θάνατόν του, εἶναι ὁ Λορέντζος Μαβίλης.

Στὴ νεοελληνικὴ ποίησιν δὲν εἶναι βέβαια, μονάχα ὁ Ρήγας, ὁ Σολωμὸς, ὁ Κάλβος, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Τυπάλδος, ὁ Μαρκοράς καὶ ὁ Μαβίλης ποὺ μετὰ τοὺς στίχους τῶν ὕμνων τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδας. Εἶναι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ ἐγὼ δὲν κάνω στατιστικὴν καὶ νομίζω πὼς ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας δὲν πρέπει νὰ μοιάζῃ μετὰ ληξιαρχικὸν μητρώον. Ἀναφέρω μόνον ἐκείνους ποὺ δικαιοματικὰ μπαίνουν στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης.

Ἡ ποίησιν εἶναι μιὰ προσπάθειαν ἐπιστροφῆς στὴ θεῖαν πατρίδα τῆς ὁμορφιάς, εἶναι μιὰ μυστικὴν φιλοπατρίαν. Καὶ εἶναι πάντα κατώτερην κάθε ψυχῆν ποὺ δὲν νοιώθει καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησιν εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία, πλὴν πάνω ἀπὸ τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ, γιὰτὶ ἀντὶ νὰ εἶναι ἐπανάληψιν εἶναι συμπύκνωσιν, ἀποκρυσταλλώνη τὸ συμβάν σὲ σύμβολον, τὸ πρόσκαιρον γεγονός σὲ αἰώνιον παράδειγμα.

Γιὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς ποὺ δὲν ἔχει μέσα του, φλογερὰ κι' ἀκατάβλητα αἰσθήματα τὴν ἀγάπην, τὴν δικαιοσύνην, τὸ πάθος, δὲν κατορθώνει νὰ μᾶς συγκινήσῃ. εἶναι ψυχρὸς κι' ἀκατανόητος, πίσω ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀκατάστατα λόγια του δὲν καρδιοχτυπᾷ ἡ θεῖα χάρις.

.....

Ὁ ἥρωας καὶ ὁ Ποιητὴς ἀγαποῦνε τὴ Δόξαν. Στὴ φιλοπατρίαν φεγγοβολᾷ ἡ οὐράνια λάμψιν τῆς φιλοδοξίας. Ἡ δόξα εἶναι ἡ τροφή τῆς μεγαλόπραχτης ψυχῆς, εἶναι τὸ ἀθάνατον νερό!

Ἡ ἐθνικὴ δύναμιν εἶναι ἡ συνολικὴ δόξα ἑνὸς λαοῦ, εἶναι ἡ πηγὴν ποὺ ξεδιψᾷ τὸ ταπεινὸ πλῆθος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν προσωπικὴν δόξαν. Ἡ δόξα χρειάζεται γιὰ τὴν ἠθικὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀδόξαστοι λαοὶ εἶναι δειλοὶ καὶ καταφρονημένοι. Ἡ κοσμοξάκουστος πατρίδα εἶναι μιὰ παρακαταθήκη δόξας γιὰ ὅλα τὰ παιδιά της. Οἱ δοξασμένοι ἥρωες εἶναι τὰ στηρίγματα τῆς πατρίδας, οἱ λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἄθροισμα τῶν ἀρετῶν μιᾶς φυλῆς. Τὸ ἐθνικὸν ἰδανικὸν εἶναι σὰν τὸ θρησκευτικὸν καὶ σὰν τὸ ποιητικὸν μυστήριον, εἶναι τὸ ἴδιον ἐνστικτον: ἀγάπην κ' ἐνθουσιασμόν, μιὰ πολύμορφην δύναμιν ποὺ θέλει νὰ κατακτήσῃ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς.

Ἀλλὰ ὅποιος δὲν μπορεῖ νὰ θυσιαστῇ δὲν ἀγαπᾷ καὶ δὲν ἔχει πίστην, ὅποιος δὲν προσφέρει τὴν ζωὴν του γιὰ τὸ καθῆκον δὲν ἔχει ἀρετὴν. Ἡ ἐκτέλεσιν τοῦ χρέους εἶναι ἡ ἀνθρώπινη θέλησιν στὴν ὑψηλότερην ἐκδήλωσίν της.

Ὁ ποιητὴς εἶναι ὁ ἱεροφάντης ποὺ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ θὰ τὸν ἀκούει πάντα χωρὶς διαμαρτύρησιν, γιὰτὶ εἶναι ἡ ἀπρόσωπη φωνὴν ποὺ μιλεῖ στὸ ἐνστικτον. Καὶ ὁ ποιητὴς λέει στὸν σημερινὸν καὶ στὸν αὐριανὸν ἄνθρωπον, στὸν Αἰώνιον Ἄνθρωπον: «Ἡ ἰδέαν τῆς πατρίδας μοιάζει σὰν τὸ μαγικὸν ἐκεῖνον ποτήριον ποὺ μπορεῖ νὰ ξεδιψάσῃ κάθε πόθον τῆς ψυχῆς καὶ εἶναι πάντα γεμάτον, ἀλλὰ πρέπει ὅποιος τὸ κρατεῖ νὰ ἔχει πίστην, ἀγάπην κ' ἐλπίδα...».

ΠΟΙΟΝ ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

(Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἐορτῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς Μπάρι, διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀνατοκροῦ τοῦ κ. Μαρίου Βαϊάνου, ἐζήτησε ἀπὸ διακεκριμένους ἐπιστήμονας καὶ ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τὰς γνώμας των περὶ τοῦ σπουδαιότερου ἱστορικοῦ γεγονότος τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας πολυετοῦς ἀγῶνος, αἵτινες ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον εἰδικῆς μεταδόσεως τὴν ἐσπέραν τῆς 27ης Μαρτίου. Τὰς κρίσεις ταύτας ἀναδημοσιεύομεν κατωτέρω).

«Δὲν ἦταν ἓνα, μὰ πολλὰ τὰ γεγονότα, πού ἐδημιούργησαν τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καὶ σὰς τ' ἀναφέρω: 1) Ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη στὴ Μολδοβλαχία, γιατί χωρὶς αὐτὴν δὲν θάρχιζε ἡ ἐπανάστασις στὴν Ἑλλάδα, 2) Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς, γιατί μ' αὐτὴν καὶ τὰ φοβερὰ γεγονότα, πού ἐπηκολούθησαν διηγοίχθη ἀγεφύρωτο χάσμα μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων καὶ τὸ ἀρχικὸν κήρυγμα τῆς Ἐπαναστάσεως - Ἐλευθερία ἢ Θάνατος - ἔλαβε οὐσιαστικὴ σημασία, τῆς ὁποίας εἶχον πλέον συνειδησιν ὅλοι οἱ ἐπαναστατήσαντες, 3) Ἡ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλι στὰ Δερβενάκια, γιατί χωρὶς αὐτὴν ἡ ἐπανάστασις διέτρεχε ἄμεσον κίνδυνον νὰ καταπνιγῆ, 4) Ἡ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου, γιατί μ' αὐτὴν ἐδοκιμάσθη ἡ ὑπέρτατη ἠθικὴ ἀντοχὴ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ φλόγα πού ἀνεδύθη ἀπὸ τὸν ἥρωισμό τοῦ Μεσολογγίου, ἔριψε τὸ τραγικὸ τῆς φῶς πρὸ τῶν συνειδήσεων τῶν πολιτισμένων κοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ 5) Ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, γιατί χάρις σ' αὐτὴν, παρὰ τίς ἀντιρρήσεις δύο ἐκ τῶν Κυβερνήσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων διὰ τὴν πρᾶξι τῶν ναυάρχων των, ὁ Εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἐπῆρε ὀριστικῶς θέσιν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἀγωνιζομένης χώρας μας».

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Λογοτέχνης - Ἱστορικὸς συγγραφεὺς - Διευθυντῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης.

* * *

«Τὸ σημαντικώτερο γεγονός ἀπ' ὅλα εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἰσχυρότερος, μετὰ τοῦτον ἥρωϊσμός».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Λογοτέχνης - Ἱστορικὸς συγγραφεὺς.

* * *

«Δὲν εἶναι ἓνα, μὰ πολλὰ τὰ σημαντικὰ γεγονότα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγῶνος πού θεμελίωσαν τὸ 21. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ ἀρκεσθῶ μο-

νάχα νὰ σὰς πῶ πὼς σταθμὸς τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξε ὁ Μισούλης, ὁ Γέρος τοῦ Μορηᾶ, ὁ Παπαφλέσσας - ἀλλὰ καὶ ἄλλοι σὰν τὴ Μπουμπουλίνα, τὴ Μανιώ καὶ τὸ ῥάσο καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πού ἐξύψωσαν τὸν ἀγῶνα μὲ τὴ συμμετοχὴ τους.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἀκαδημαϊκός - Λογοτέχνης.

* * *

«Θὰ σὰς ἀναφέρω τρία ἱστορικὰ γεγονότα: 1) Ἡ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλι (1822), γιατί κατέστρεψε τὴ μεγαλύτερη τουρκικὴ δύναμη, πού κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα καὶ στερέωσε τὴν ἐπανάστασις ἐσωτερικῶς, 2) Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου (1827), γιατί ἀπῆλλαξε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν καταστροφικὴ παρουσία τοῦ Ἰμπραήμ κι' ἔκανε σεβαστὸ τὸ πρωτόκολλο τῆς Πετρούπολεως καὶ τὴ συνθήκη τοῦ Λονδίνου, 3) Ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως (1829), γιατί τελειωτικὰ ἀνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Ἑλλάδα ὡς αὐτόνομο Κράτος».

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἱστορικὸς συγγραφεὺς.

* * *

«Θεωρῶ τὴν ἐξοδὸ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς Ναυαρχίδος ἀπὸ τὸν Κανάρη στὴν Χίο ὡς τὰ δύο πλέον ἐντυπωσιακὰ γεγονότα τῆς ὅλης ἐπανάστασεως. Διότι ἐμεγάλωσαν τὸ θαυμασμό καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ φιλελληνισμοῦ καὶ ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ τὰ ψάλλουν μεγάλοι ξένοι ποιηταὶ καὶ νὰ τ' ἀποθανατίσουν μεγάλοι ξένοι ζωγράφοι».

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑΣ

Λογοτέχνης - Ἱστορικὸς συγγραφεὺς.

* * *

«Ὡς τὸ σπουδαιότερο ἱστορικὸ γεγονός διακρίνω: κατὰ θάλασσαν τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, διότι εἶχε διεθνή χαρακτῆρα - ἡ ἀνά-

μίξις τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος - καὶ κατὰ ξηρὰν τὴν ἐξοδὸ τοῦ Μεσολογγίου, διότι τὴν διακρίνει ἓνας ἀνέκφραστος ἥρωϊσμός».

ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

* * *

«Ὀλόκληρη τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπαναστάσις τὴ θεωρῶ σὰ γεγονὸς σπουδαιότερο καὶ ἀπ' τὴ Γαλλικὴ, δὲν μπορῶ ὅμως νὰ ξεχωρίσω ἓνα μονάχα γεγονός γιὰ νὰ τὴ χαρακτηρίσω γιατί ὅλα μὲ συγκινοῦν ἐξ ἴσου».

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Καλλιτέχνης - Συγγραφεὺς.

* * *

«Κατὰ τὴν γνώμη μου τὸ σπουδαιότερο ἱστορικὸ γεγονός τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως εἶναι ἡ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου: εἶναι ἓνα μοναδικὸ στὸ κόσμῳ γεγονός ἥρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας πού τὸ μεγαλεῖο του φέρνει ἱερὸ εἶγος σὲ κάθε ψυχῇ».

ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Πρόεδρος Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν.

* * *

«Ἡ γνώμη μου εἶναι πὼς τὸ σπουδαιότερο ἱστορικὸ γεγονός εἶναι ἡ κήρυξις τῆς ἐπανάστασεως στὴν Ἁγία Λαύρα: αὐτὴ ἡ πρᾶξις περιέχει ὀλόκληρη τὴν ἐπανάστασιν».

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Λογοτέχνης - Συγγραφεὺς.

* * *

«Κατὰ τὴν γνώμη μου εἶναι ἡ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου, διότι συνεκίνησε βαθύτατα τὰς ψυχὰς τῶν Εὐρωπαίων καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ἐνδιαφερθοῦν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀκόμα δὲ καὶ διότι τοὺς ἐπεισε ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ συμβίωσις μεταξύ τῶν δύο φυλῶν, καὶ συνεπῶς ὄφειλε νὰ γίνῃ ὁ μοιραῖος ἀποχωρισμός των. Ἀκόμα θεωρῶ ὡς σπουδαῖο ἐπίσης γεγονός τὴν ὑπογραφή τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΣΠΡΕΑΣ

Ἱστορικὸς συγγραφεὺς.

* * *

«Μολονότι σ' αὐτὴν τὴν ἀτελεῦτητη ἐποποιεῖα εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς σημαντικὰ καὶ μὴ σημαντικὰ γεγονότα, γιατί ὅλα μαζὶ ἀποτελοῦν ἓνα ἀδιάσπαστον σύνολον, τεράστιο

στὴ σημασία, δὲν ξέρω, μὰ μοῦ φαίνεται πὼς ἡ φωνὴ τῆς γενέθλιας Γῆς μὲ δένει ἀκατάλυτα μὲ τὸ Μεσολόγγι, καὶ μὲ κάνει νὰ ξεχωρίζω τὴ θυσία τοῦ ἀνάμεσα σ' ὅλες τίς ἄλλες θυσίας τοῦ 21».

I. M. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Λογοτέχνης - Κριτικός.

* * *

«Νομίζω πὼς τὸ ἀξιολογώτερο γεγονός, ἀπ' ὅλα τὰ συμβάντα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως εἶναι ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου. Τὴ νεώτερη ἱστορία τῆς Ἑλλάδος τὴν χρωστᾷ καθ' ὀλοκληρίαν σ' αὐτὴ».

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀκαδημαϊκός - Λογοτέχνης.

* * *

«Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγάλυτερα κεφάλαια τῆς ἱστορίας τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγῶνος, εἶναι ἡ ἐμφάνισις ἐπὶ σκηνῆς τοῦ κλήρου. Ἀνεπιφυλάκτως φρονῶ, ὅτι διεξετραγώδησαν σπουδαιότατον ρόλον, διότι ἡ παρουσία των ἐδυνάμωκε τὰς ἐλπίδας τῆς νίκης τοῦ ταλαιπώρου ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔστρεφε τὸ βλέμμα μ' ἐμπιστοσύνη πρὸς αὐτούς, ὡς ἀντιπροσώπους τῆς θρησκείας καὶ ἔβλεπε σ' αὐτούς μόνον τὴν λύτρωσιν».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Ἀκαδημαϊκός - Λογοτέχνης.

* * *

«Σημαντικὸν γεγονός κατ' ἐμὲ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος μας ὑπῆρξε ὁ ρόλος τοῦ Κοραῆ, ὁ ὁποῖος ἀν καὶ μικρὰν τῆς πατρίδος του, ἀν καὶ ἄλλος ἄνθρωπος ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία, ἐν τούτοις μὲ τὴ φλογερὴ του διάθεσι συνεισέφερον ὅ, τι ἐνόμισε καλὸν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ

Ἀκαδημαϊκός - Προπρύτανης Πολυτεχνείου.

* * *

«Πολλοὶ ἀγωνιστὲς καὶ πολλὰ κατορθώματα συντέλεσαν στὴν ἐπιτυχία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Πολλοὶ ἥρωες εἶναι μεγαλείτεροι καὶ συμπαθητικώτεροι ἀπὸ τὸ Γέρο τοῦ Μορηᾶ. Ἀλλὰ ἐγὼ πιστεύω πὼς ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἶναι ὁ μόνος πού ἐκράτησε τὸν ἀγῶνα μὲ σύστημα καὶ σὲ μακρότερο χρονικὸ διάστημα κι' ἀκόμα εἶδε αὐτοθυσία καὶ δὲν ἐσυνενόηθη ποτὲ μὲ τὸν ἐχτρὸ καθὼς ἔκαμαν ἄλλοι. Εἶχε νοῦ, πειθαρχία καὶ ἀφοσίωσις στὴν Ἰδέα. Καὶ ἀφοῦ

έδωξαν τόν κατακτητή, έβοήθησε και τόν Καποδίστρια στή δημιουργία τού Έλληνικού Κράτους. Για τούτο αν και κατώτερος από άλλους σάν "Ηρώας, ώφέλησεν όμως όσο κανένας άλλος τόν άγώνα».

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ
Λογοτέχης-Ποιητής.

* * *

« Η γνώμη μου είναι πώς τó μεγαλύτερο τόλμημα τού άγώνος ύπήρξε, ή Φιλική Έταιρεία. Μέσα στον τόσο αναβρασμό έδημιούργησε ένα αξιοσημείωτον έργο, διό τó όποιον σήμερα έλεϊς τής χρωστούμε πολλά, περισσότερο δε οί περι τó θέατρο ασχολούμενοι, γιατί ύπήρξε και ή πρώτη όργάνωσις, που αισθάνθηκε τήν ανάγκη τής μορφώσεως τού λαού και τής προπαγάνδας του διό τού θεάτρου και ίδρυσε τοιούτον στο Βουκουρέστι και στην Όδησό. Τού θιάσου τούτου ήγήθη επισήμως Έπίσκοπος. Πρώτοι δε εις τó Έθνοσωτήριον σάλπισμα τής έγέρσεως έτρεξαν οί πρωταγωνιστάι του, οί όποιοι, έχυσαν διό τήν έξάπλωσιν τής ιδέας τó αίμα των στο πεδιον τής τιμής».

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΑΣΚΑΡΗΣ
Θεατρικός συγγραφέας.

* * *

« Είναι αναμφιβόλως ή έξοδος τού Μεσολογίου. Βεβαίως τά γεγονότα τής ιστορίας τού 1821 είναι μεταξύ των άλληλένδετα και δεν είναι εύκολον νά ξεχωρισθούν, αλλά τó ήρωϊκόν κατόρθωμα τής " έξόδου " είναι κάτι τó μεγαλειώδες εις τά χρονικά μας».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΩΠ
Νομομαθής - Λογοτέχνης.

* * *

« Συγκεκριμένως είμαι άπροετοίμαστος διό νά σάς πώ τι είναι τó σπουδαιότερο γεγονός τής Έπαναστάσεως, αλλά νομίζω, ότι από τήν έποποιϊαν τού άπελευθερωτικού μας άγώνος, σημαντικόν γεγονός ύπήρξε ό άγών κατά θάλασσαν. Δεικνύει τόν τολμηρόν και άποφασιστικόν χαρακτήρα αυτών που ανέλαβον, και με τόσο δυσανάλογα μέσα, οί θαλασσινοί μας ήρωες Κανάρης, Μιαούλης, Μπουμπουλίνα και οί άλλοι, με τούς άγνωστους μας κι' άνωνώμους ήρωας. Δέν ύποτιμώ με τήν άπάντησί μου αύτην τούς ήρωας των κατά ξηράν άγώνων, και δη τόν Καραϊσκάκη, τόν Μπότσαρη, τόν Κολοκοτρώνη, τρία πλέον σύμβολα διό τó

Έθνος μας, αλλά ίσα-ίσα τούς ξεχωρίζω και τονίζω ότι ό ήρωϊσμός των ναυτικών μας παραβάλλεται με τήν τόλμη των πρώτων μας άεροπόρων, οί όποιοι παρά τούς κινδύνους, που διέτρεχαν, τόσο σημαντικά έδρων άψηφούντες κάθε κίνδυνο κατά τόν παγκόσμιο πόλεμο».

ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΣ ΜΠΕΝΗΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών.

* * *

« Τó κατ' έμέ, σπουδαιότερον σημεϊον τής Έλληνικής Έπικναστάσεως άντιπροσωπεύει ό Ρήγας ό Φερραϊός, ό όποϊος με τόν άλτρουϊσμόν και τήν αυθουσίαν του, ύπήρξε μία από τās μεγάλας φυσιογνωμίας τού Άγώνος σκοπός τού όποίου ήτο ή άπελευθέρωσις τού Έθνους μας. Ούτω μαζί με τούς άλλους ήρωας τής Έλληνικής Έπικναστάσεως έφερον εις πέρας τó δύσκολον έργο τής Έλευθερίας».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ
Διευθυντής Αρχαιολογικού Μουσείου.

* * *

« Χωρίς τόν Παλαιών Πατρών Γερμανόν, τόν πρώτον που άναψε τόν δαυλον και έξήγειρε τούς πληθυσμούς εις τόν άπελευθερωτικόν άγώνα, δέν θά έγινετο ποτέ τίποτε. Αυτόν θεωρώ ως τόν πλέον σημαντικόν ήρωα τής Έλληνικής Ιστορίας τού 1821».

ΛΟΥΚΑΣ ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ-ΡΟΥΦΟΣ
πρώην Έπουργός Έξωτερικόν.

* * *

« Ίσως θάπρεπε νά πεί κανείς για τήν Έλληνική Έπικνασταση, εκείνο που ειπε ό Κλεμαντώ για τή Γαλλική: " Είναι ένα σύνολο ". Όπως ή Γαλλική Έπικνασταση δέν μπορεί νά κριθή μόνο από τήν προσφορά της στον παγκόσμιο πολιτισμό, δίχως νά λογαριασθούν οί άθλιότητες τής τρομοκρατίας (και αντίθετα), έτσι κι' ή Έλληνική δέν κρίνεται μονάχα από τīs ένδοξες σελίδες της, δίχως νά λογαριασθούν οί άθλιότητες των άδελφοκτόνων σφαραγμών (και αντίθετα). Δέν ύπάρχει ένα σπουδαιότερο γεγονός στην Έλληνική Έπικνασταση: ύπάρχουν " πολλά ", σπουδαιότερα από τή σκοπιό που θά κρίνη κανείς: τήν έθνική, τή στρατιωτική, τή διπλωματική. Κι' οί τρεις αυτοί παράγοντες βλέπονται τόσο άναμεταξύ τους, ώστε δύσκολα μπορείς νά

ξεκαθαρίσης τīs συνέπειες ενός γεγονότος που μοιραϊά προκάλεσαν έν άλλο γεγονός. Και πρώτα, τó ότι ξεσηκώθηκε όλόκληρος ό έλληνικός λαός, άποφασισμένος και όργανωμένος ψυχικά από τή Φιλική Έταιρεία, είναι γεγονός πρωταρχικά σπουδαιότατο. Δίχως αύτη τή λεπτομέρεια ή Έπικνασταση τού '21 θά ειχε τήν τύχη τής Έπικναστάσεως τού Όρλώφ. Και πάλι, ή γενική προσπάθεια τού Έθνους, τι άποτέλεσμα θά ειχε αν τó ρομαντικό κίνημα τής Δύσεως δέν δημιουργούσε τήν ευνοϊκήν ατμόσφαιρα γύρω στον άπελευθερωτικό πόλεμο μας; Κι' ό ήρωϊσμός ενός όλόκληρου λαού, πώς θά νικούσε τīs φάλαγγες τού Ίμπραήμ, αν οί τρεις Δυνάμεις δέν επενέβαιναν με τó κανόνι στο Ναυαρίνο; Βέβαια δίχως τή ναυμαχία τού Ναυαρίνου ή Έπικνασταση, ήταν χαμένη. Μά ποιό γεγονός άνάγκασε τīs τρεις Δυνάμεις νά ένεργήσουν όπως ένήργησαν στο Ναυαρίνο; " Αν τά ιδιαίτερα πολιτικά πράγματα τής Άγγλίας δέν έφεραν στην Πρωθυπουργία τόν Κάνιγγ, είναι ζήτημα αν οί " Άγγλοι θά έστελναν τó στόλο τους στην Πύλο... Δύσκολο, πολύ δύσκολο νά ξεκαθαρισθί τó σπουδαιότερο γεγονός τής Έλληνικής Έπικναστάσεως».

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ
Λογοτέχνης.

* * *

« Κατά τή γνώμη μου, τó πιό μεγάλο κατόρθωμα τής έποποιϊας τού 21, είναι ή πυρπόλησις τής Τουρκικής ναυαρχίδος (που διοικούσε ό Ναύαρχος Καραλής) στη Χίο άπ' τόν Κανάρη».

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ
Λογοτέχνης - Θεατρικός Συγγραφέας.

* * *

« Ιστορικό γεγονός μεγάλης για τόν τόπο μας σημασίας είναι κατ' έμέ ή έξοδος τού Μεσολογίου. Βρίσκω ότι είναι ένα μεγάλο και ήρωϊκό θαύμα».

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ
Λογοτέχνης-Ποιητής.

* * *

« Θεωρώ τήν έξοδο τού Μεσολογίου ως τó πιό μεγάλο κατόρθωμα των αγωνιστών τού 21, γιατί δείχνει τó μεγάλο πόθο και τήν αγάπη στην έλευθερία».

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
Λογοτέχνης

* * *

« Χιλιοτραγουδημένο τó Μεσολόγγι και ή ένδοξη ιστορία του δέν περιμένουν βέβαια νέες

γνώμες για νά κερδήσουν ή νά κρατήσουν τή θέσι τους μεσ' τήν άθανασία. Ηρωϊκή σελίδα που φτάνει τó υπερκόσμιο: ή θρυλική σελίδα τής έξόδου, φέρνει στον μεγαλύτερο βαθμό, άποθεώνει κυριολεκτικά τήν ύψηλή τάσι τού άνθρώπου ν' αγωνισθί για ένα μεγάλο ιδανικό, έξοστρακίζοντας ακόμη και τήν αγάπη - τή φυσική και αυθόρμητη αγάπη τού άνθρώπου - για τήν πολύτιμη ούσία τής ζωής. Οί ποιητές σταθήκανε εύλαβικά μπροστά στο άγιο μνημείο που στήθηκε στην άκαρνανική Έλληνική μικρούλα πολιτεία και ύμνησαν τού θάρρους τού άνθρώπου, που μάχεται για τήν Ίδέα με όση δύναμη μπορεί νά βγάλη από τά πλάχνα του τó πλάσμα τού Θεού. Και οί ζωγράφοι: ό Ντελακρουά, ό Ντελανσάκ, ό Λαγκλονά, ό Ντε Σεγέρ, ό Πενανβέλ και τόσοι άλλοι, άντλήσανε άπ' τού Μεσολογίου τήν θρυλική έποποιϊα περιζήμες έμπνεύσεις για ν' αποδώσουν τó δρᾶμα του σε πίνακες μοναδικούς. Η Ιστορία κι' ή Τέχνη έξάντλησαν τó θέμα αυτό: και τώρα πιό τó παραδίνουν από γενεά σέ γενεά, έχι για νά τó κρίνι ή καθεμιά, μά για νά νοιώση όσο μπορεί τó μεγαλειό του, κάτι νά πάρη άπ' αύτό για διδάγμα, γι' άφομοϊώσιμο περιλαμπρο στοιχείο, για κίνητρο σ' άλλα μεγάλα νέα έργα, που άνεβάζουν τον άνθρωπο από τήν καθημερινή του βίου χαμηλότητα, πρὸς τού υπερτάτου έντος τήν άπροσμέτρητη τελειότητα...».

ΑΛΕΚΟΣ ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ
Δημοσιογράφος-Θεατρικός συγγραφέας.

* * *

« Θεωρώ ως τó πιό αξιόλογο σημεϊο τής Έπικναστάσεως για τήν άνεξαρτησία μας τó ολοκάλωμα τού Μεσολογίου. Είναι μια μεγάλο ήρωϊσμού πράξις που δέν άπαντάται πουθενά».

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ
Μουσικοσυνθέτης.

* * *

« Τό σπουδαιότερο γεγονός τής Έλληνικής Έπικναστάσεως τού 1821 είναι ή έναρξή της, γιατί τó έθνος κατερχόμενο στο μεγάλο άγώνα έδειξε άναντίρρητα στο δυνάστη του και σ'όλο τόν κόσμο ότι ζει, θέλει τή λευτεριά του και για νά τήν άποκτήσει είναι πρόθυμο νά φανή ήρωϊκό και νά κινή θυσίες. Και πραγματικά λευτερώθηκε τότε γιατί πολέμησε κι' ύπόφερε άδάμαστο».

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ
Λογοτέχνης-Ποιητής.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Ραδιοφωνική ομιλία του Προέδρου Έταιρείας Έλλήνων Λογοτεχνών
κ. ΜΙΑΤΙΑΔΟΥ ΜΑΛΑΚΑΣΗ

Άφοῦ ἡ τύχη μου χαμογέλασε καὶ μέκαμε νὰ γεννηθῶ στὸ Μεσολόγγι, θάμουν ἀνάξιος αὐτῆς τῆς τιμῆς, ἂν μὲ κάθε τρόπο δὲν πάσχιζα νὰ δείχνομαι γιὰ αὐτὸ περήφανος. Καὶ θὰ ἀρνιόμουν, βέβαια, τὸν ἑαυτὸ μου καὶ τὶς ὑποχρεώσεις μου, ἂν κάθε φορά, πού μου δίνεται ἀφορμὴ δὲ γονάτιζα μπροστὰ στὸ ἱερὸ εἶδωλο τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας μου γιὰ νὰ λαμπρηθῶ ἔτσι ὑποταχτικὰ καὶ μὲ εὐλάβεια ἀπὸ τὴν ἄσβεστη φεγγαβολὴ τοῦ μεγαλείου τῆς. Καὶ νὰ τὴν διακηρύξω. Πολὺ περισσότερο πού τὸ μεγαλεῖο αὐτό, περιλάλητο καὶ αἰώνιο, παγκόσμιας φήμης, εἶνε μιὰ ἀπὸ τὶς ἐνδοξότερες σελίδες πού τὸ βιβλίον τῆς ἀνθρωπότητος περιλαμβάνει. Καὶ ἡ σελίδα αὐτὴ πῶς νὰ φύγει ἀπὸ τὰ μάτια μου, ἀπὸ τὴν καρδιά μου, ἀπὸ τὸ νοῦ μου, ἀπὸ τὴν σκέψη μου, ὅταν μ' ἐρωτᾷ κανεὶς, ποῖο μεγαλοῦργημα, ποιά θυσία, ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης μὲ κατέπληξε. Καὶ ποιά ἄλλη, ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς ἡρωϊκῆς πατρίδας μου; Σειρὰ μεγαλειωδῶν πράξεων καὶ κατορθωμάτων, καταπληκτικῶν γεγονότων περᾶ ἀπὸ μπρός μου, λειτανεῖα πού ἡ ψυχὴ μου τὴν ἀκολουθεῖ μὲ σπαραγμὸ σιωπῆς καὶ θάμπους, μὲ κατὰπληξη, μὲ δέος, ἀλλὰ καὶ μαζὶ μὲ ὑπερηφάνεια καὶ ἀγερωχία.

Τὸ Μεσολόγγι δικαιοῦται νὰ τὸ χαιρετᾷ στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἡ εὐγνωμοσύνη, τοῦ Ἔθνους. Ἡ συμβολὴ του στὸ μέγαλον τῆς πατρίδας ἀγῶνα ἦτανε τόση πού τὸν ἔκρινε.

Τὸ Μεσολόγγι ἦτανε ὁ μόνος δρόμος πού θὰ μπορούσε ὁ ἔχθρος νὰ περάσῃ στὴ Πελοπόννησο, γιὰ τὴν Τουρκία δὲν ἦτανε δυνατὸ τότε νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴ θάλασσα στρατεύματα. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπικρατοῦσε. Ἡ πανωλεθρία τοῦ Δράμαλη ἀπόκλεισε καὶ τὴν ὁδὸ τῶν Θερμοπυλῶν, τὴν ἄλλη δὲ τοῦ Μακρυνόρους πού ἀφῆκε ἀνοιχτὴ ἡ καταστροφὴ τοῦ Πέτα, ἡ ἀντίσταση τοῦ Μεσολογγίου τὴν ἐξασφάλισε ἀπὸ κάθε κίντυνο γιὰ πέντε χρόνια. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ὁ Κορινθιακὸς κόλπος καθ' ὅλο τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἦτανε στὴν ἐξουσία τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ χωρὶς τὸ Μεσολόγγι δὲν μπορούσαν νὰ προχωρήσουν στὴν Πελοπόννησο, γιὰ τὴν οἱ συγκοινωνίες των μὲ τὴν πολεμικὴ τους βάση, πού ἦτανε στὴν Ἠπειρο, χωρὶς νάχουν στὴν ἐξουσία τους τὸ Μεσολόγγι, δὲν θὰ μπορούσε νὰ μὴ διακοποῦν. Ἄν τὸ Μεσολόγγι ὑποχωροῦσε στὴν ὄρμῃ τῶν Τούρκων, θὰ μπαίνανε στὴν Πελοπόννησο καὶ θὰ κατὰπνιγαν τὸν ἑλληνικὸ ἀγῶνα. Καὶ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ἄνεμος ἀνθελληνικὸς φυσοῦσε στὴν Εὐρώπη. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος χαρακτηρίζονταν πειρατικὸς κι' ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ἀκόμα. Ἡ διπλωματία περιέμενε τὸν θρίαμβο τῶν Τουρκικῶν ὄπλων καὶ ἀπὸ παντοῦ φτάναν συμβουλές στοὺς Ἕλληνες πρὸς ὑποταγή. Ἡ ἀργοπορία ἐκεῖνη τῶν Μεσολογγιτῶν, ἡ μὴ ἀποκαρτέρηση, ἡ πίστη καὶ ἡ νίκη καὶ ἡ ἀδιαφορία στὸ θάνατο, ἔφερε τὴ σωτηρία. Ἡ ἀδυσώπητη Ἱερά

Συμμαχία, ἡ Ἀγγλία μὲ τὸν Κάνιγγα ἐπὶ κεραλῆς, ἀνεγνώρισε τὴν Ἑλλάδα ἐμπόλεμη δύναμη, καὶ ὁ ἀέρας ἐστράφη τότε εὐνοϊκὸς ἀπὸ τὸν παλαιὸ καὶ νέο κόσμον πού ἔμεινε κατὰπληχτος, ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ ἀντίσταση τοῦ Μεσολογγίου, τὴν ἡρωϊκὴ ἔξοδο, πού τὴν ἐφωταγώγησε περίλαμπρα, γιὰ νὰ μείνῃ μοναδικὴ στὴν ἱστορία μας ὁ δαυλὸς τοῦ μεγάλου Καψάλη. Κατὰ τὴν τελευταία πολιορκία (1825-26) πρόσφεραν τὸ ἴδιον, ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες καὶ χρηματικὲς θυσίες μέγιστες πού χωρὶς αὐτὲς καμμιά ἀντίσταση δὲ θὰ πετύχαινε.

Οἱ Μεσολογγίτες μισθοδοτοῦσαν τὰ ξένα σώματα, συντηροῦσαν τὰ ἐντόπια, κάθε ἀνάγκη τὴν θεράπευαν μὲ χρῆμα καὶ ψυχὴ, ποτίζοντας καὶ τώρα τὸ δέντρο τῆς Ἐλευθερίας μὲ ποταμοὺς αἱμάτων. Οἱ Μεσολογγίτες, γράφει ὁ Σπυρομήλιος στὰ ἀπομνημονεύματά του, σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας ἔδωκαν μεγάλα δείγματα τῆς καρτερίας καὶ τῆς γεναιοψυχίας των. Κάθε γιουρούσι τὸ κάνανε σχεδὸν πάντα μοναχοί τους, ἀρίνοντας κάθε φορὰ πάμπολλους νεκροὺς καὶ γυρίζοντας οἱ περισσότεροι λαβωμένοι καὶ κατατσακισμένοι. Φυλάγανε πάντα τὶς πλιὸ ἐπικίνδυνες θέσεις, πυροβολιτὲς στὰ κανονοστάσια καὶ μὲ τὰ ντουφέκια στὶς ἐπάλλξεις.

Στοὺς ἐπικινδυνότερους προμαχῶνες, στὸ κέντρο τοῦ φρουρίου, στὰ κανονοστάσια δηλαδή, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη (Μεγάλῃ Τάπια) καὶ τοῦ Φραγκλίνου ἐκεῖ χύθηκε τὸ περισσότερο αἷμα τῶν Μεσολογγιτῶν. Στὴν τάπια τοῦ Φραγκλίνου πού τινάχτηκαν ἐπὶ πλεόν οἱ γεμισμένοι μὲ μπαρουτι καὶ σίδηρα ὑπόνομοι, ἐδόθησαν οἱ φρικωδέστερες μάχες, καὶ ἐκερδίθησαν οἱ μεγαλύτερες νίκες. Ἡ τάπια αὐτὴ πῆρε τὸ ἐπώνυμον Τερίμπιλε καὶ Πλατεία τῆς Νίκης ὅπως τὴν ἀποκάλεσε ὁ ὀχυροματοποιοὺς Κοκκίνης.

Στὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ (1824-26) τοῦ ἀειμνήστου φίλου μου Ναυάρχου Θεοφανίδου στὸ κεφάλαιο Μεσολόγγι, σελίδα 462, δημοσιεύεται — μεγάλη μου τιμὴ — τὸ παρακάτω, γιὰ τὴν πατρίδα μου ἄγνωστο ποίημά μου:

Μεσολόγγι

Τὴν ἔγνοια νὰ βάζω μεγάλης γενιᾶς
Σ' ἀνάξια ζωὴ δῶ κ' ἐκεῖ σκορπισμένη...
Γλυκειά μου πατρίδα! ἡ ἐλπίδα καμμιάς
Εὐτυχίας μακρὰ σου δὲ μένει...
Ὁ νοῦς μου συχνὰ σκλάβος φέρνεται ἐκεῖ,
Σὲ τάπια τοῦ κίστρου, στὴν Κλείσοβα πέρα,
Κ' ἐλεύθερος βγαίνει μ' ὄρμῃ θεϊκῇ,
Σὲ μιὰν ἀναστάσιμῃ ἡμέρα.
Φτωχὸ Μεσολόγγι! ὄλ' ἡ δόξα τῆς γῆς
Μὲ σὲ ἂν μετρηθῇ δὲ θὰ φτάσει, ὅση κι' ὅση

Τὴ λάμψη ἐκεῖνη τῆς θείας σου αὐγῆς,
Νὰ σβύσει ποτὲ ἢ ν' ἀμαυρώσει.
ὦ! κόκκαλα ἐσεῖς τῶν γονιῶν μας, ἱερά,
Στὸν κάμπο, στὴ λίμνη, στὸ λόγγον σπαρμένα
Ποῦ γράψατε μ' αἷμα πυρὸ μιὰ φορά,
Τὸ ἀθάνατο εἰκοσιένα!
ὦ ἄς ἦτανε ὁ τάφος μου, εὐχὴ μου στερνὴ
Σὲ χώματα τέτια, ἀγιασμένα νὰ κλείσει
Κορμὶ γερασμένο, καρδιὰ πού πονεῖ
Ποῦ ὀλόψυχα σ' ἔχει ἀγαπήσει...

Η ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

Ραδιοφωνική όμιλία τῆς λογοτέχνιδος καὶ συγγραφέως
κ. ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ.

Ἡ Ἑλληνικὴ λαϊκὴ Τέχνη, ἡ ὁμαδικὴ αὐτὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις τῆς φυλῆς μας, πᾶνε ἑκατὸ χρόνια τώρα, ποὺ ἄρχισε μέρα μετὰ τὴν μέρα νὰ χάνεται, ὅσο οἱ παλιὲς μορφὲς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἀλλάζουνε καὶ ὅσο τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα διαδίδονται περισσότερο στὴ χώρα. Μὰ θὰ ἦταν ἐπιπόλαια κάπως ἢ σκέψι πὼς ὑποχώρησε ἡ λαϊκὴ τέχνη, μόνο γιατί μεταβάλλονται οἱ ὅροι τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, καὶ γιατί βρέθηκε μπροστὰ στὴ φτήνεια τῶν βιομηχανικῶν κατασκευασμάτων.

Παραμελήθηκε ἡ λαϊκὴ τέχνη παντοῦ ἀπὸ μιὰν αἰτία βαθύτερη. Κι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἀπ' τὸ λαὸ μας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ σύνολό του: εἶναι δηλαδὴ γενικὴ μεταβολὴ τοῦ πνεύματος, ποὺ ὑπονομεύει ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς τὶς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, καὶ γενικὰ τὴ μὲρψωσί του, ποὺ προτύτερα ἐξελίσσονταν ἀπάνω στὶς πατροπαράδοτες βάσεις, στὶς τοπικὲς ἀνάγκες καὶ σχημάτιζε σύστημα κλειστό. Μολαταῦτα γεγονὸς εἶναι πὼς ἀκόμα ἴσαμε σήμερα γιὰ τὸ λαὸ μας ἡ λαϊκὴ τέχνη εἶναι κάτι χρῆσιμο καὶ χρησιμοποιοῦμενο, κάτι ποὺ διατηρεῖται καὶ ἔχει ἀξία. Ἡ ψυχοπνευματικὴ βία τῆς λαϊκῆς τέχνης ποὺ στηρίζεται στὶς συνήθειες τοῦ λαοῦ καὶ ἔχει τὴ γένεσή της καὶ στοὺς προϊστορικοὺς ἀκόμη χρόνους, δὲ μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ σὰ δημιούργημα μιᾶς ὠρισμένης κοινωνικῆς τάξης, καὶ εἶναι ἡ τέχνη ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴν Ἑλληνικὴ φυλὴ ὀλοκληρωτικὰ ἀπ' τὴν Ἄλωσι καὶ ὕστερα. Γιατὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ λαὸς μας δὲ χωρίστηκε σὲ κοινωνικὲς ἀγεφύρωτες τάξεις, οὔτε δημιουργήθηκαν χαρακτηριστικὲς ὁμάδες μετὰ διαφορικὴν κάθε μιὰ ψυχολογίαν καὶ μὲρψωσι, καὶ πρὸ πάντων δὲν φανερώθηκε καλλιτεχνικὴ δρᾶσι μιανῆς συνειδητῆς τέχνης, ποὺ θὰ ξεχώριζε τὴν αὐθόρμητη λαϊκὴ τέχνη ἀπὸ μιὰν ἄλλη ψηλότερη, πιὸ πνευματικὴ.

Ἀπ' αὐτὰ τίποτα δὲν ἔγιναν. Κι ἔτσι ἀπλοῖκοι τεχνῖτες — «πρωτομαστόροι», «ἀνυφαντῆδες», «ραφτῆδες», «χρυσοράφτες», «χρυσικοί», «καλαϊτζήδες», «ξυλογλύπτες» καὶ ποὺ σιγὰ σιγὰ προκόβοντας κατόρθωσαν νὰ διευθύνουν ἄλλες ὀλόκληρες συντεχνίες, τὰ «συνάρια» —, ἔγιναν στὸ τέλος οἱ ὁδηγοὶ τοῦ Ἔθνους βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀρματολούς στὸν ἀγῶνα τοῦ λυτρωμοῦ.

Ἡ Τέχνη ποὺ νοιώθανε οἱ ὁδηγοὶ αὐτοὶ τοῦ λαοῦ μας, ἡ ἀνώτερη τάξη νὰ ποῦμε, ἦταν ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη, ποὺ τοὺς εἶχε γαλουχίσει, ἀναθρέψει καὶ μεγαλώσει, ἡ δική τους. Τὴν τέχνη αὐτὴ, ποὺ ἀντιπροσώπευε ἀκόμα τότε ἀνόθευτη ἀπὸ ξένες ἐπιδράσεις αἰσθητικὴ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἡ Αὐλὴ τοῦ Ὁθωνα καὶ τῆς Ἀμαλίας τὴ σεβάστηκε. Ἀλλὰ ἦταν μοιραῖο σιγὰ-σιγὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ν' ἀποδεχτῆ καὶ αὐτὸς στὸ σύνολό του τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ, νὰ πάθῃ δηλαδὴ, ὅπως εἶπαμε, μιὰ γενικὴ μεταβολὴ τὸ πνεῦμα του. Κι ἔτσι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς τοῦ 1848 νικήθηκε. Ἡ μεταβολὴ τέλος τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Χώρας, ποὺ βοήθησε τὸ σχηματισμὸ τῆς ἀστικῆς τάξης ἔφερε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ προθυμοποιῶνται οἱ κάτοικοι τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν μεγαλειτέρων πόλεων, ἀπὸ τὰ 1880 καὶ ὕστερα, νὰ γεμίζουν τὸ σπίτι τους μετὰ φτηνά

χειροτεχνήματα καὶ ἐπιπλα φερμένα ἀπὸ τὴν Εὐρώπη ἢ καὶ μετὰ κακὲς ἀντιγραφὲς ξένων κατασκευασμάτων. Χωρὶς νὰ νοιώθουν τὴ σπουδαιότητα αὐτοῦ ποὺ χάναμε καὶ τὴν ἀσημύτητα τοῦ τι κερδίσαμε, χωρὶς δηλαδὴ συνείδησι τοῦ κακοῦ ποὺ ἔκαναν, καταπολέμησαν καὶ περιφρόνησαν τὴν παλιὰ κληρονομιά, ποὺ τοὺς φάνηκε πὼς δὲν ἔχει καμμιά ἀξία.

Κι ἔτσι κατάντησαν τὰ σπίτια τῆς μεσαίας καὶ ἀνώτερης τάξης νὰ τὰ γεμίζουν γιὰ νὰ ἐπιδείχνουν τάχα τὸν πολιτισμὸ τους μετὰ μπουφέδες μπαρόκ καὶ σαλονάκια Λουὶ 15ου καὶ μετὰ ἀντιγραφὲς ξένων καλλιτεχνικῶν ρυθμῶν, ποὺ ἐπειδὴ ἦσαν πολὺ προηγμένοι δὲν προσαρμόσθηκαν ποτὲ στὴν αἰσθητικὴ μας, τὴν ὅποιαν ὅμως διέφθειραν. Ἔτσι ἐξακολουθοῦν νὰ μᾶς φαίνονται πὼς εἶναι ἀπὸ τ' ἀγαθὰ ποὺ δεχθήκαμε μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ, τὰ σπίτια τὰ χτισμένα ἀπὸ ἀντιγραφὲς ξένων ρυθμῶν, ποὺ σχεδὸν ἐξαφάνισαν τὰ γραφικὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν προσαρμογὴ κάθε στοιχείου ἑλληνικοῦ. Παρόμοια ἀντίληψι ἐπέδρασε καὶ στὴ χειροτεχνικὴ τέχνη, ποὺ τὴν κουτσούρευε καὶ τὴ διέφθειρε.

Τὰ ξένα λοιπὸν προϊόντα, ὅπως καὶ τὰ πρόχειρα κατασκευάσματα τῆς ἀστικῆς βιομηχανίας, συντρίβανε πρῶτα στὶς πόλεις μέσα σὲ λίγα χρόνια τὴν παλιὰ ἑλληνικὴ μας φιλοκαλία. Τὴν καταστροφὴ αὐτὴ τὴν ἔφερε πρὸ πάντων ἡ ἀμάθεια ποὺ νόμισε τὴν παράδοσι τῆς τέχνης μας, τῆς χειροτεχνίας μας, τῆς οἰκοδομικῆς μας σὰν ἀξία ξεπεσμένη, χωρὶς καμμιά χρησιμότητα, ἀφοῦ μπορούσαμε νὰ ἔχωμε ὅσα ἔτοιμα καὶ φτηνὰ μᾶς ἔφεραν οἱ ξένοι πολιτισμοί. Γιατὶ δὲν εἶχαμε καταλάβει πὼς εὐκολὰ μπορεῖ κανένας νὰ χάσῃ τὸν πολιτισμὸ του, ποὺ διαμορφώθηκε καὶ διατηρήθηκε στὸ τόπο τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ μεταφυτέψῃ, χωρὶς νὰ ἔχη προετοιμάσει τὸ ἔδαφος, ξένον πολιτισμὸν πολὺ ἀνώτερο ἀπὸ τὶς ψυχοπνευματικὲς δυνάμεις τοῦ Ἔθνους. Δὲν καταλαβαίναμε τέλος, πὼς δὲν εἶναι πολιτισμένος ὁ λαὸς ποὺ συντρίβει τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ δικοῦ του πολιτισμοῦ, μὰ ὁ λαὸς ποὺ ἀναπτύσσει τὸ δικό του πολιτισμὸ. Γιατὶ στὸν κόσμον δὲν μπορεῖ ν' ἀναπτυχθῆ τίποτα ποὺ δὲν ἔχει χωσμένες τὶς ρίζες του στὸ παρελθόν. Εἶναι αὐτὸ ἀλήθεια ποὺ τὴν ἐπεβεβαίωσαν καὶ τὴν ἐπιβεβαίωνουν τὰ παραδείγματα ὅλων τῶν ξένων λαῶν, στοὺς ὁποίους ἔχει μόνον ἢ καλλιτεχνικὴ τους βιοτεχνία, ἀλλὰ καὶ οἱ τέχνες τῶν μεγάλων δημιουργῶν, βλάστησαν ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ψυχὴ καὶ εἶχαν τὶς ρίζες στὸ χῶμα τοῦ τόπου τους.

Εἶναι καιρὸς πιά λοιπὸν ὁ καθένας μας ν' ἀποχτήσῃ περισσότερο τὴν αἴσθησι καὶ τὴν ἐπίγνωσι, πὼς ἡ καλλιτεχνικὴ συμβολικὴ δύναμις τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, εἶναι κληρονομιά ζωντανή, χρῆσιμη γιὰ τὸ παρὸν καὶ ζωντανὸ ὄργανο γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς νεοελληνικῆς μας τέχνης. Γιατὶ ἂν τὸ θεμέλιωμα τῆς τέχνης μας στηριχθῆ ἀπάνω στὰ πλοῦσια στοιχεῖα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, ἀπάνω δηλαδὴ σὲ ζωντανὴ βία, χωρὶς νὰ κόψῃ τὴ ρίζα τῆς ζωῆς, θ' ἀναπτύσσεται καὶ θὰ ὑψώνεται ἀδιάκοπα καὶ περισσότερο, ἀνάλογα μετὰ τὸ φυσικὸ ἐνὸς εὐγενικοῦ λαοῦ, ὅπως ὁ δικός μας, μετὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν πολιτισμὸ του.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΘΡΗΝΟΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΑΛΩΣΕΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

τοῦ καθηγητοῦ Νεοελληνικῆς Γλώσσης καὶ Λογοτεχνίας ἐν τῷ Β. Πανεπιστημίῳ Ρώμης
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΡΑ.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 15 Βαρβερινῷ ἑλληνικῷ κώδικι (codice Barberiniano greco n. 15) τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης, εὑρηται βραχὺ ποιημάτιον ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1453. Ὡς γνωστόν, τὸ γεγονός τῆς πτώσεως τῆς βυζαντινῆς πρωτεύουσος — ἥτις ἐσήμανεν ἐν ταυτῶ τὴν διάλυσιν καὶ τὸ τέλος τῆς Αὐτοκρατορίας — ἔσχεν εὐρείαν καὶ ὀδυνηρὰν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ἀπήχησιν, δι' ἧς δὲν ἐσπάνισαν, εἰς τὰ ἀμέσως ἐπακολουθήσαντα ἔτη, ὡς καὶ εἰς μεταγενεστέρως ἐποχάς, πολυπληθεῖς συνθέσεις εἰς τὴν λογίαν καὶ τὴν καθομιλουμένην, ἔστιν δ' ὅτε καὶ εἰς ξένας γλώσσας, ὅτε μὲν ἔμμετροι ὅτε δ' ἐν πεζῷ, ὀφειλόμεναι εἰς λογίους καὶ σοφοὺς μελετητὰς ἢ εἰς τὴν λαϊκὴν μοῦσαν, διὰ τῶν ὁποίων ἐθρηνήθη ἢ θλιβερὰ τύχη, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἐνεπνεύσθη ζωηρὰ ἢ ἐλπίς περὶ προσεχοῦς τοῦ γένους ἀναστάσεως. Ἐξ ἄλλου τὰ συνθέματα ἱστορικοῦ περιεχομένου, γενικῶς δὲ καὶ πατριωτικοῦ συνάμα χαρακτήρος, ὑπῆρξαν πάντοτε χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, ἰδίᾳ τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου⁽¹⁾.

Περὶ τῆς ἐν γένει παραγωγῆς, τῆς πραγματευομένης τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διάφοροι ἠσχολήθησαν, κατ' ἐπανάληψιν δὲ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐνδιέτριψεν ὁ ἀείμνηστος Λάμπρος, ὅστις τῷ 1908 συνέταξεν πλήρη κατάλογον τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πηγῶν, εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μονωδίαί καὶ θρήνοι ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως» ἄρθρον του, δημοσιευθέντος εἰς «Νέον Ἑλληνομνήμονα», μετὰ λεπτομερῶν εἰδήσεων περὶ τῆς συνθέσεως, περὶ τῆς ἐποχῆς, περὶ τοῦ συγγραφέως καὶ περὶ τῶν παραλλαγῶν τῶν δημοσιευομένων θρηνητικῶν καὶ μονωδιῶν⁽²⁾. Ὁ κατάλογος οὗτος συνεπληρώθη βραδύτερον διὰ νέων προσθηκῶν καὶ διορθώσεων, γενομένων παρὰ τοῦ ἰδίου συγγραφέως καὶ ἄλλων μελετητῶν, καὶ τῶν ὁποίων ἀναλυτικὸς πίναξ εὑρηται ἐν τῷ «Εὐρετήριῳ» τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ⁽³⁾. Τόσον ὅμως ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Λάμπρου, ὅσον καὶ ἐν ταῖς μελέταις τῶν λοιπῶν συγγραφέων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, δὲν ἀναφέρεται ὁ ἡμέτερος θρήνος.

(1) Ἐκτὸς τοῦ Κρουμπάχερ πλείσται εἰδήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος εὑρηται ἐν Βουτιερίδῃ: «Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» (τομ. II σ. 198 κ. ἐ.), ἐνθα ἀναφέρεται καὶ ἡ λοιπὴ σχετικὴ βιβλιογραφία.

(2) Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμος Ε', 1908, σελ. 190-269. Βλ. καὶ τὴν ἐκεῖ ἀναφερομένην βιβλιογραφίαν.

(3) Ἐνθ. ἀνωτ. «Εὐρετήριον» τοῦ ὅλου περιοδικοῦ (τομ. 1-21), ἐκδοθὲν ἐπιμελεῖα Γ. Χαριτάκη, Ἀθήναι, Πυρός, 1930.

Τὸ ὑπὸ μελέτην πόνημα σώζεται ἐν τῷ μνημονευθέντι χαρτῶν Βαρβερινῷ κώδικι, ἐν καλῇ καταστάσει. Ὁ κώδιξ, προφανῶς τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, εἶναι σχήματος μικροῦ (0,154 × 0,105), καὶ σύγκειται ἐξ ἐνιαίου δεκαεξασελίδου τεύχους καὶ δύο φύλλων χάρτου προστεθέντων μεταγενέστερον, ὡς ἐπικαλύμματος τοῦ τομιδίου καὶ σημειωμένων ἐν ἀρχῇ διὰ τοῦ ἀριθ. 1 καὶ ἐν τέλει διὰ τοῦ ἀριθ. 19. Ἐκάστη σελὶς περιλαμβάνει 22-24 γραμμὰς χειρογράφου. Αἱ σελίδες 1β καὶ 17β-19β εἶναι ἄγραφοι, ἐνῶ ἐπὶ τῆς σελίδος 1α εὑρηται ὁ παλαιὸς ἀριθμὸς τοῦ κώδικος 414 καὶ ὁ νῦν ἀριθμὸς 15, ἀναγινώσκεται δ' ἐπίσης ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «οὐκ ἐν εἰρήνῃν εἶναι μὴ πρότερον ἀρετῆς κατορθωθείσης. Χρ[υσόστομος], ὁμιλ. θ' ἐφεσί[οις]»⁽¹⁾, καὶ μετὰ μίαν ὀριζόντιον γραμμὴν: «αἴτιον τοῦ ψυγῆναι τὴν ἀγάπην τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν· αὐτ[όθι]»⁽²⁾, τέλος κατωτέρω καὶ δεξιότερον εὑρηται λατινιστὶ ὁ τίτλος τοῦ πρώτου κειμένου τοῦ χειρογράφου: «Claudius Zegabenus, De vocalibus literis».

Τὰ ἐν τῷ κώδικι περιεχόμενα κείμενα, γεγραμμένα διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς εἶναι τρία, τὰ ἐξῆς: 1) Γρηγορίου τοῦ Ζηγαβηνοῦ: Εἰδήσις περὶ τῶν ζ' φωνηέντων, ἔτι καὶ περὶ τῶν κδ' στοιχείων⁽³⁾, (φυλλ. 1-22α), 2) Μαξίμου μοναχοῦ τοῦ Μάζαρι⁽⁴⁾: Κανὼν περὶ πνευμάτων καὶ ἀντιστοίχων κατὰ ἀλφάβητον, (φυλλ. 12β-15α)⁽⁵⁾ καὶ 3) τὸ κείμενον τοῦ ἡμετέρου θρήνου, ἀνωνύμου συγγραφέως ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀπὸ ἓνα χειρόγραφον βιβλίον ἱστορικὸν κοινῇ γλώσσῃ, (φυλλ. 15β-16β)⁽⁶⁾.

Τῆ ἀληθείᾳ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτελεῖ μᾶλλον εἶδος ἐπιστολῆς ἀπευθυομένης

(1) Migne: «Patrologia graeca», LXII, σ. 73 (Χρυσόστομος ὁμίλια θ' πρὸς Ἐφεσίους), γραμμ. 44-46.

(2) Ἐνθ. ἀνωτ. γραμμ. 52-53. Ἐν τῷ χειρογράφῳ ἀναγινώσκεται «αὐτῶ».

(3) Διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου καὶ τὰς σχετικὰς διὰ τὸν συγγραφέα πληροφορίας, βλ. Miller: «Lexiques grecs inédits», ἐν «Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France», VIII, 1874, σελ. 222 ἐπ., Papadopoulos-Miller: «Notice et collation d'un manuscrit grec de la bibliothèque de Smyrne contenant des lexiques grecs», ἐνθ. ἀν., X, 1876, σελ. 121 ἐπ., Παπαδοπούλου-Κεραμέως: «Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς», σελ. 42 (ὅρα ἐπίσης τὴν βιβλιογραφίαν τῆς σημειώσεως 5).

(4) Ἐν τῷ κείμένῳ ἀναγινώσκεται «Μόζαρι».

(5) Διὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ σχετικὰς πληροφορίας, βλ. Papadopoulos-Miller: «Notice et collation d'un manuscrit grec de la bibliothèque de Smyrne contenant des lexiques grecs», ἐν «Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France» ἐνθ. ἀν. X, 1876, σελ. 131-134, Lambros: «Mazari und seine Werke», ἐν «Byzantinische Zeitschrift», V, 1896, σελ. 64-66, Krumbacher: «Geschichte der byzantinischen Literatur», σελ. 494-496, 176.

(6) Εἶναι παράδοξον ὅτι ὁ Λάμπρος, ὅστις ἐπνευλιμημένως ἔσχεν ἀνὰ χεῖρας τὸν Βαρβερινὸν κώδικα ἀριθ. 15, μελετήσας τὰ δύο πρώτα χειρόγραφα παρεῖδεν τὸν βραχὺν «Θρήνον», καίτοι, ὡς ἀνεφερόμεν, ἐπελήφθη εἰς συνεχεῖς μελέτας τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὐδὲ ἀναφέρει τὸν ἐν λόγῳ κώδικα ἐν τῇ μελέτῃ «Περὶ τινων Βαρβερινῶν κωδίκων», δημοσιευθεῖσα ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι», τομ. Ε', 1908, σελ. 451 κ. ἐ.

παρά τοῦ συγγραφέαντος πρὸς ἐπίσης εἰς ἡμᾶς ἄγνωστον παραλήπτην, πρὸς τὸν ὁποῖον ταυτοχρόνως ὁ αὐτὸς συνθέτης ἀπέστειλεν — ὡς ἐκ τοῦ κειμένου προκύπτει — καὶ ἀντίγραφον ἔργου τινὸς ἱστορικοῦ περιεχομένου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀντιγραφεῖσα βραδύτερον εἰς τὸν εἰρημένον βαρβερινὸν κώδικα παρ' ἀγνώστου ἀντιγραφέως θεωρήσαντος ταύτην ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελῆ σύνθεσιν, ἐλλείπει ἄλλου τίτλου, προσέλαβε τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα. Τὸ ποιημάτιον καταλαμβάνει τρεῖς σελίδας τοῦ ὅλου κώδικος καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 58 στίχων, τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ περιεχόμενον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς τέσσαρα μέρη.

Ἐν ἀρχῇ ὁ συγγραφεὺς ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν παραλήπτην τὸν πληροφορεῖ ὅτι ἀντέγραψε καὶ ἀπέστειλεν ἀντίγραφον τομιδίου τινὸς πραγματευομένου «ἱστορίας Ρωμαίων ἀκεφάλων τε τὰς ἀκαταστασίας», παρ' ἐκείνου ζητηθέντος (στ. 1-12), δεύτερον περιγράφει τὴν παρακμὴν καὶ τὴν διαφθορὰν τοῦ Βυζαντίου, αἵτινες ὑπῆρξαν αἰ αἰτίαι τῆς πτώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας (στ. 12-24), τρίτον κατακρίνει ὡς ματαίαν ἐλπίδα τὴν τυφλὴν ἐμπιστοσύνην περὶ τῆς ἰδίας ἀπελευθερώσεως εἰς τοὺς ξένους, ὡς πλείστοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν χιμαιρικῶν ἰδεῶν, ἐνόμιζον (στ. 25-46), καὶ τέλος, θρηνωδῶν τὴν τραγικὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει τὸ δύστυχον Ἔθνος, ἐπικαλεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν συγγνώμην διὰ τὸν λαόν, ἰδίᾳ δὲ ἵνα καταστήσῃ τοῦτον ἄξιον «τῆς οὐρανῶν βασιλείας, τῆς ἐκλεκτῆς καὶ θείας».

Παραθέτομεν τὸ κείμενον ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ :

Ἀπὸ ἓνα χειρόγραφον βιβλίον ἱστορικὸν κοινῇ γλώσση.

- 1 Πάτερ μου ποθεινότατε, ἐκ πνεύματος ἁγίου,
ὅποι) μὲ ἀναδέχθηκες βαπτίσματος ἐκ Θεοῦ,
Καὶ τὰς ὁμολογίας μου διὰ τοῦ στόματός σου
Θεῶ καθωμολόγησας καὶ μὲ καμὲς υἱόν σου,
5 Καὶ διὰ τοῦτο χρεωστῶ ἐγὼ νὰ σὲ δουλεύω
εἰς πρᾶγμα ὅπου δύνομαι, καὶ νὰ μηδὲν ὀκνεύω.
Λοιπὸν τὸ βιβλιάριον ποῦ εἶχες παραγγεῖλει
τὸ ἔγραψα καθὼς ὄρᾳς ἐξωριστρογγύλι.
Καὶ τοῦτο ἀναγίνωσκε, μάνθανε ἱστορίας
10 Ῥωμαίων ἀκεφάλων τε τὰς ἀκαταστασίας,
Ὅτινες ἐβασίλευσαν ὑπὲρ διακοσίους
καὶ εἶχαν τὸ βασίλειον χρόνους σωστοὺς χιλίους.
Οἱ πάντες ἦσαν πονηροί, χωρὶς ἀγαθωσύνην
καὶ μόνον τρεῖς ἢ τέσσαρες εἶχαν δικαιοσύνην.
15 Ὁ εἷς τὸν ἄλλον ἔσφαζε συχνὰ τὸν κάθε χρόνον
χωρὶς θελήματος Θεοῦ ἐλάμβανον τὸν θρόνον.
Οἱ μὲν ἦσαν αἰρετικοί, ἄλλοι πνευματομάχοι
(1) καὶ ἄλλοι ἄπαξ ἄθεοι, ἄλλοι εἰκονομάχοι

(1) Ἐν τῷ χειρογράφῳ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου 18 ἔχει διαγραφῆ ἡ λέξις «σχισματικοί», δι' ἧς ἄρχεται ὁ ἐπόμενος στίχος καὶ τὴν ὁποίαν ὁ ἀντιγραφεὺς εἶχεν ἀντιγράψῃ προφανῶς ἐκ παραδρομῆς.

- 20 Σχισματικοὶ καὶ ἀσελεγεῖς μὲ φθόνον ζυμωμένοι,
φόβον Θεοῦ δὲν εἶχασιν, ἀπ' ὅλους μισημένοι.
Διῶκται τῶν χριστιανῶν, παντὸς μοναστηρίου
καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβον καὶ τὴν ὀργὴν Κυρίου.
Κ' ἔχασαν τὸ βασίλειον ἐκ τῆς ἀπροσεξίας
καὶ περπατοῦμεν οἱ πτωχοὶ εἰς ἄλλας βασιλείας.
25 Καὶ μὲν παρηγορούμεσθην καὶ πάλιν τὸ θαρροῦμεν,
Κύριος οἶδε τὸ λοιπὸν ἂν τὸ μεταῖδοῦμεν.
Ἀπέταξέ μας τὸ πουλί, ὑπάγει εἰς ἄλλα μέρη
καὶ δὲν ἤξεύρομεν ποτὲ ἂν μᾶς ἔλθῃ εἰς τὸ χέρι,
30 Διότι τὸ ἐπίασαν ἄλλοι καὶ τὸ κρατοῦσι
καὶ τὸ βαστοῦνε εἰς τὸ χέριν των ἐκεῖνοι ποῦ γροικοῦσι.
Ἐμεῖς οὖν ἀπομείναμεν εἰς εὐκαιρὸς ἐλπίδες,
ἔχομεν θάρρος στοὺς χρησμούς καὶ εἰς πολλὰς παρτίδες,
Ὅπου γράφουν λόγους περισσοῦς, καὶ τίποτις δὲν ξίζουν
διὰ τοὺς Οὐγκρους λέγουσι, σημαίνουν, παπαρίζουν.
35 Μαῦρα πουλιὰ ἐφάνησαν ἀπὸ τὴν ἐσπερίαν
καὶ χάλασαν τὴν ἄμπελον ἕως τὴν μεσημβρίαν,
Ἐμπῆκε καὶ ἡ ἀλουποῦ καὶ χάλασε τ' ἄμπέλι
μὲ τὸ ἀρκούδι μάχεται καὶ νὰ παλέψῃ θέλει.
Καὶ μεῖς τὰ ἐξηγοῦμεσθην ταῦτα στὸ θέλημά μας
40 καὶ ὅτι τὸ βασίλειον τὸ ἔχομεν κοντὰ μας.
Καὶ μετ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς περνοῦμεν τὸν καιρὸν μας
καὶ ὅλον ἓνα γίνεται μεγάλος ὁ ἐχθρὸς μας.
Θαρροῦμεν στοὺς Βενέτικους, στοὺς Οὐγκρους, στὸν Μιχάλη
νὰ πάρουν τὸ βασίλειον νὰ μᾶς τὸ δώσουν πάλιν.
45 Ὅσῳν ἐκεῖνος ποῦ ἔτρωγεν ἀντίκρυ τὸ χαβιάρι
καὶ φαγε ξερὸν ψωμί ὅτι δὲν εἶχε μὲ τί νὰ πάρῃ.
Ὡ τῆς παραχωρήσεως, βαβαὶ τῆς δυστυχίας,
πῶς μᾶς ἐπερίφραξεν δεσμὸς τῆς ἀμαρτίας.
Ἀλλοίμονον στὸ γένος μας τὸ πῶς ἐκαταστήθη
50 καὶ πέσαμεν οἱ ἄθλιοι στῶν Τουρκῶν τὰ πλήθη.
Ὡ πῶς ὀργίσθης, Κύριε, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου
καὶ παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν σου.
Ἄρκει ἡμῖν, φιλόφθωπε, ἡ πρὸς ἡμᾶς ὀργή σου
καὶ γενοῦ ἴλεως ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς υἱοῖς σου,
55 Συγχώρησιν καὶ ἄφεςιν κακῶν τῶν ἡμετέρων
δοῦς ἡμῖν οἰκονομῶν πάντα πρὸς τὸ συμφέρον,

25. θαροῦμεν. 26. μετὰ ἰδοῦμεν. 27. πουλλί. 30. γροικοῦσι. 31. εὐκαιρῶς.
32. θάρρος. 32. πολλαῖς. 33. περισσοῦς. 38. ἀρκούδι. 49. ἀλήμονον. 51. ὀργίσθη.
52. χεῖρας.

Καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου τε καὶ κάτω βασιλείας
ἀξίωσον τῆς οὐρανῶν τῆς ἐκλεκτῆς καὶ θείας.
Ἄμην. Ἰησοῦ.

Οὐδεμία παρὰ τοῦ κώδικος παρέχεται εἰδήσις περὶ τοῦ συγγραφέως, περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς συνθέσεως καὶ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ παραλήπτου. Ἐξ αὐτοῦ τούτου ὅμως τοῦ περιεχομένου τοῦ χειρογράφου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν πληροφορίας τινάς, ἀφοῦ προηγουμένως προβῶμεν εἰς τινὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ μέτρου τοῦ ποιήματος.

Ἡ γλῶσσα τοῦ συνθέματος εἶναι ἡ δημοτικὴ, μὴ ἐστερμένη ὅμως σφαλμάτων ἐνίοτε ὅλως στοιχειώδους χαρακτῆρος, ὀφειλομένων προφανῶς εἰς ἀγνοίαν ἢ ἀπροσεξίαν τοῦ ἀντιγράφαντος. Οὕτως ἡ αὐτὴ λέξις συναντᾶται εἰς ὀλίγων στίχων ἀπόστασιν μὲ διάφορον γραφήν, ὡς π ο υ λ λ ῖ (στίχος 27) καὶ π ο υ λ ι ᾶ (στίχος 35) εὐ κ ε ρ α ι ς (στίχος 31) καὶ π ρ ο σ κ α ῖ ρ ο υ (στίχος 58).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέτρον, ὁ θρῆνος ἔχει γραφῆ εἰς δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοκαταληκτικούς στίχους. Ἄλλ' οἱ γνωστοὶ κανόνες τῆς μετρικῆς δὲν ἔχουν πάντοτε ὀρθῶς τηρηθῆ, συναντῶνται δὲ καὶ σφάλματα, ἅτινα ὁ συγγραφεὺς εὐχερῶς ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ, καὶ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν κατωτέρω τὰ κυριώτερα:

στίχος 28, ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ σύγκειται ἐκ δεκαεξὶ συλλαβῶν· διορθωτέος ὡς ἐξῆς:

καὶ δὲν ἠξεύρομεν ποτὲ ἂν μᾶς ἐλθῆ στὸ χέρι

στίχος 29, ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ προκύπτει ἐσφαλμένος· πρὸς ὀρθὴν ἀνάγνωσιν ὁ τόνος τῆς λέξεως « ἐ π ι α σ α ν » πρέπει νὰ μετατεθῆ ἐπὶ τῆς ἀκολουθοῦσας συλλαβῆς « ἐ π ῖ α σ α ν », οὕτως ὥστε ἡ λέξις νὰ σύγκειται οὐχὶ ἐκ τριῶν ἀλλ' ἐκ τεσσάρων συλλαβῶν. Ἡ αὐτὴ λέξις ἀναγιγνώσκεται τετρασύλλαβος ἐ-πί-α-σαν εἰς τὸν στίχον 2347 τοῦ ποιήματος « Ἱστορία τῆς Βλαχίας » εἰς ἀπομίμησιν τοῦ ὁποίου, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἶδει, ὀφείλεται ὁ στίχος 29 τοῦ ἡμετέρου « θρῆνου »:

διότι τὸ ἐπίασαν ἄλλοι καὶ τὸ κρατοῦσι.

στίχος 30, ἐκ δεκαεξὶ συλλαβῶν, διορθωτέος:

καὶ τὸ βαστοῦν στὸ χέριν των ἐκεῖνοι πού γροικοῦσι.

στίχος 33, ἐκ δεκαεξὶ συλλαβῶν· πρὸς διόρθωσιν ἀρκεῖ νὰ ἀντικατασταθῆ ὁ τύπος ὁ ποῦ διὰ τοῦ βραχυτέρου ποῦ:

πού γράφουν λόγους περισσοὺς καὶ τίποτις δὲν ξίχουν.

στίχος 45, ἐκ δεκαεξὶ συλλαβῶν· πρὸς διόρθωσιν ἀφαιρετέα ἡ αὐξῆσις τοῦ παρατατικοῦ ἔτρωγεν:

ὡσάν ἐκεῖνος πού τρωγεν ἀντίκρυ τὸ χαβιάρι.

59. Ἰησοῦ.

στίχος 46, διορθωτέος ὡς ἐξῆς:

καὶ ἔφαγε ξερὸν ψωμῖν δὲν εἶχε τί νὰ πάρῃ

ἢ καί:

καὶ ἔφαγε ξερὸν ψωμί δὲν εἶχε νὰ τὸ πάρῃ

ὑπονοουμένου τοῦ « χαβιάρι ».

στίχος 48, ἐκ δεκατεσσάρων συλλαβῶν, δύναται νὰ διορθωθῆ διὰ τῆς προσθήκης ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου τοῦ ἐπιφωνήματος ὦ! ἢ τοῦ συνδέσμου καί:

καὶ πῶς μᾶς ἐπερίφραξεν δεσμὸς τῆς ἀμαρτίας.

στίχος 50, ἐκ δεκατεσσάρων συλλαβῶν· δύναται νὰ διορθωθῆ ἀντικαθισταμένου τοῦ ἄρθρου σ τ ῶ ν διὰ τοῦ ἐτέρου τύπου εἰς τ ῶ ν:

καὶ πέσαμεν οἱ ἄθλιοι εἰς τῶν Τουρκῶν τὰ πλήθη.

στίχος 52, ἐκ δεκατεσσάρων συλλαβῶν· δύναται νὰ διορθωθῆ προστιθεμένης καὶ δευτέρας ἀυξήσεως εἰς τὸν ἀόριστον παρέδωκας:

καὶ ἐπαρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν σου.

στίχος 56, ἐκ δεκατεσσάρων συλλαβῶν, δύναται νὰ διορθωθῆ ἀντικαθισταμένου τοῦ τύπου δ ὸ ς διὰ τοῦ ἐτέρου δ ὠ σ ε:

δῶσε ἡμῖν οἰκονομῶν πάντα πρὸς τὸ συμφέρον.

Αὐτὰ τὰ κυριώτερα σφάλματα μέτρου, εὐχεροῦς ἐπανορθώσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία δὲν στερεῖται στοιχειωδῶν τινῶν σφαλμάτων. Ὡς γνωστόν, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὁμοιοκαταληξίας πάντα τὰ μετὰ τὸ τονιζόμενον φωνῆεν γράμματα (ὡς προφορὰ καὶ οὐχὶ ὡς γραφῆ) πρέπει νὰ εἶναι ὅμοια. Ἀντιθέτως ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ ὁ κανὼν οὗτος δὲν τηρεῖται πάντοτε ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω παραδειγμάτων:

στίχοι 3-4: στόματός σου — υἰόν σου

στίχοι 41-42: καιρόν μας — ἐχθρός μας

στίχοι 43-44: Μιγάλη — πάλιν.

Εἰς τὸ τελευταῖον δίστιχον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἀρκεῖ νὰ ἀφαιρεθῆ τὸ καταληκτικὸν ν τοῦ ἐπιρρήματος πάλιν.

* * *

Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς κριτικὴν τῆς ἀμφιβόλου λογοτεχνικῆς ἀξίας τοῦ ποιήματος, τὸ πλέον ἐνδιαφέρον πρόβλημα ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τοῦ συγγραφέως, τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ τόπου τῆς συνθέσεως, ὡς καὶ τῶν πηγῶν τοῦ ὑπ' ἐξέτασιν θρῆνου. Διὰ τὸν συγγραφέα οὐδεμία πληροφορία διεσώθη. Ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ χειρογράφου δηλοῦ ἀπλῶς ὅτι ἀντέγραψε τὸ κείμενον « ἀπὸ ἑνα χειρόγραφον βιβλίον ἱστορικὸν κοινῆ γλώσση »,

άνευ έτέρας έπεξηγήσεως. Όπωςδήποτε ή προσωπικότης του συγγραφέως δέν παρουσιάζει έξαιρετικόν ένδιαφέρον. Έξ άλλου έκ τών πρώτων στίχων του ποιήματος πληροφορορούμεθα, ως άνωτέρω αναφέρομεν, ότι πρόκειται περί έπιστολής, μεθ' ής ο συγγραφέως συνώδευσε την άποστολήν χειρογράφου βιβλιαρίου επί τής άλώσεως τής Κωνσταντινουπόλεως, άντ.γραφέντος παρ' αυτού παρακλήσει του παραλήπτου.

Ό συγγραφέως, πρίν ή έκφέρη τας επί τής καταπτώσεως του Έθνους σκέψεις του, παρέχει δείγματα τής πρὸς τὸν άγνωστον ευεργέτην βαθυτάτης ευγνωμοσύνης και προσηλώσεως, ως « άναδεχθέντος αυτόν βαπτίσματος έκ θείου ». Η προσηγορία « πάτερ μου ποθεινότατε » και ο έν γένει ευλαβής και ύπηρετικός τόνος τής έπιστολής επιτρέπουν την ύπόθεσιν ότι πρόκειται περί κληρικού τής άνωτέρας ιεραρχίας. Πέραν τούτου όμως ουδέν εξάγεται έκ του χειρογράφου περί του προσώπου του άποστολέως, ως και του παραλήπτου.

Όσον άφορᾷ αντιθέτως τὸ περιεχόμενον τής συνθέσεως — τὸ γεγονός δὲ τούτο έρχεται άρωγὸς πρὸς καθορισμὸν τής έποχής τής συνθέσεως — εἶναι προφανές, ότι δέν διακρίνεται επί πρωτοτυπία, άλλ' ότι έγράφη κατ' άπομίμησιν αναλόγων τότε γνωστῶν θρήνων και δὴ τής παρὰ του Legrand εἰς «Bibliothèque grecque vulgaire»⁽¹⁾ δημοσιευθείσης « Ιστορίας τής Βλαχίας » του Μητροπολίτου Μυρέων Ματθαίου, ήτις δέν άποκλείεται νά εἶναι τὸ παρὰ του συγγραφέως του παρόντος θρήνου αναφερόμενον ως αντίγραφον « βιβλιαρίον ». Τής άνωτέρω μνημονευθείσης μακρᾶς ιστορικῆς συνθέσεως περί Βλαχίας οἱ στίχοι 2305—2760 οἱ φέροντες τὸν τίτλον: « Περί άρπαγῆς και άδικίας — και θρήνος και κλαυθμὸς περί τής Κωνσταντινουπόλεως », άφιερῶνται εἰς τὸ γεγονός τής ύπὸ τῶν Τούρκων άλώσεως τής Βασιλίδος τῶν Πόλεων, τής οποίας και διεκτραγωδοῦν τὰς θλιβεράς διὰ τὸ γένος συνεπείας, εἶναι δὲ άναμφίβολον ότι οἱ στίχοι 23 επί του ήμετέρου θρήνου άποτελοῦσιν άπλήν άπομίμησιν — εἶστιν ὅτε δὲ και κατὰ λέξιν επανάληψιν — του κεφαλαίου τούτου τής « Ιστορίας τής Βλαχίας ». Πρὸς άπόδειξιν παραθέτομεν κατωτέρω τούς σχετικούς στίχους του ποιήματος του Μητροπολίτου Ματθαίου:

2317 ... ὡσάν τὸ πάθαμεν ήμεῖς οἱ ταπεινοὶ Ρωμαῖοι
 ὅπου ἐσκλαβωθήκαμεν και γέροντες και νέοι
 ἀπὸ τὰς άδικίας μας και τήν κενοδοξίαν

(1) Ό πλήρης τίτλος του ποιήματος έχει ως άκολούθως: « Έτέρα ιστορία τῶν κατὰ τήν Ούγγροβλαχίαν τελεσθέντων, άρξαμένη ἀπὸ Σερμπάνου Βοηβόνδα μέχρι Γαβρήλ Βοηβόνδα, του ένεστῶτος δουκός, ποιηθεῖσα παρὰ του έν' Αρχιερεῦσι πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μυρέων κυροῦ Ματθαίου, του έκ Παγωνιανῆς, και άφιερωθεῖσα τῷ ένδοξοτάτῳ άρχοντι κυρίῳ Ιωάννῃ τῷ Κατρτζῆ », έν «Bibliothèque grecque vulgaire», Tom. II, σελ. 230-233. Πρβ. επίσης εισαγωγήν σελ. LXXXIII-LXXXV. Ό Legrand έδημοσίευσε τὸ κείμενον βάσει τής εκδόσεως τής Βενετίας του 1672 (παρὰ Valentino Mortali). Υπάρχουν όμως και άλλαι εκδόσεις αναφερόμεναι παρ' αυτού τούτου του Legrand έν «Recueil des poèmes historiques en grec vulgaire relatifs à la Turquie et aux principautés Danubiennes», Παρίσι, 1877, σελ. 16-17. Περί του συγγραφέως πρβ. και τὰς παρατηρήσεις του S. G. Mercati: « Matteo di Mira è l'autore degli epigrammi in morte di Michele Movila », έν « Studi Bizantini », II, 1927 σελ. 9-10.

2320 έχασαμεν τήν δόξαν μας, σκῆπτρα και βασιλείαν,
 και μᾶς ὀρίζουν οἱ έχθροί, τὸ γένος τῶν βαρβάρων,
 τὸν στέφανόν μας ἔλαβον έκ λίθων και μαργάρων
 ὅτι ήμεῖς δέν εἴμεσταν ἄξιοι νά τὸν φοροῦμεν
 άλλοι επῆραν και φοροῦν, κ' ήμεῖς τὸν θεωροῦμεν
 2325 φοροῦν τον ὅσοι μυελὰ ἔχουν εἰς τὸ κεφάλι,
 κ' ήμεῖς τὸ θάρρος ἔχομεν εἰς τὸν νετλῆ Μιχάλη,
 νά τὸ ἐβγάλη με σπαθί και μᾶς νά μᾶς τὸ δώσῃ,
 οὐαί σ' ἐμᾶς, άφέντη μου, με τήν ὀλίγην γνώσιν,
 ὅπ' ἔχομεν τὸ θάρρος μας μέσα εἰς τήν Σπανίαν,
 2330 κ' εἰς τὰ χοντρά τὰ κάτεργα ποῦναι στήν Βενετίαν,
 νά ἔλθουσι με τὸ σπαθί τὸν Τοῦρκον νά σκοτώσουν
 νά πάρουν τὸ βασίλειον και μᾶς νά μᾶς τὸ δώσουν
 ἐλπίζομεν και εἰς ξανθὰ γένη νά μᾶς γλυτώσουν,
 νάλθουν ἀπὸ τὸν Μόσχοβον, νά μᾶς ἐλευτερώσουν.
 2335 Ἐλπίζομεν εἰς τούς χρησμούς, 'ς τὰς ψευδοπροφητείας
 και τὸν καιρόν μας χάνομεν 'ς τὰς ματαιολογίας,
 εἰς τὸν βορρᾶν, 'ς τὸν άνεμον ἔχομεν τήν ἐλπίδα
 νά πάρουν άποπάνω μας του Τούρκου τήν παγίδα
 και ἔχομεν θεμέλιον τὸ γνέμα τής άράχνης,
 2340 τὸ χιόνι και τήν θάλασσαν, και τὸ νερόν τής πάχνης.
 Αυτό τὸ θάρρος εἶν' τρελλόν, τίποτες δέν ἀξίζει,
 ὅποιος τὸ συλλογισθῆ του λόγου του σκοτίζει.
 εὔκαιρα παντεχαίνομεν και κεφαλοπονοῦμεν,
 'ς τήν ἄμμον και εἰς τὸ νερόν κτίζομεν και θαρροῦμεν.
 2345 Ἀπέταξέ μας τὸ πουλι ὁπούχαμεν 'ς τὸ χέρι,
 ἔφυγε και ξωρίστηκε κ' ὑπάγει 'ς άλλα μέρη,
 και άλλοι τὸν επίασαν και δυνατὰ κρατοῦσιν
 και μᾶς που τὸν έχασαμεν θρηνοῦσι και γελοῦσιν.
 και λέγουσιν: ἂν εἴχετε γνώσιν εἰς τὸ κεφάλι,
 2350 δέν σᾶς άπέτα τὸ πουλι νά σᾶς τὸ πάρουν άλλοι,
 μὰ ήθέλετε τὸ βαστᾶ με γνώσιν και με τάξι,
 και με μεγάλην φύλαξιν, διὰ νά μὴν πετάξῃ.
 Τώρα που σᾶς άπέταξεν και ἀπ' ἐσᾶς ἐβγήκε,
 δέρνετε τὸ κεφάλι σας ὅσο και ήμπορεῖτε,
 2355 διότι δέν μετέρχεται νά σᾶς ἐμπῆ στὸ χέρι
 ἐκεῖνο τ' ὄμορφον πουλι και τὸ καλὸ ζυφτέρι
 άπέταξεν, άπέταξεν πλέον μὴ τὸ ζητᾶτε,
 μόν' τὸν καιρόν σας χάνετε κ' εὔκαιρα τὸν περνᾶτε

- 2360 ἄλλοίμονον, ἄλλοίμονον ἔς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων
πῶς ἔγεινεν ἀνόσιον καὶ καταφρονεμένον!
- 2476 σόνει ἢ ἀγανάκτησις καὶ ἢ πολλὴ πικρίδα
ἐπαίδευσές μας, δέσποτα, διὰ τὸ πταίσιμόν μας
καὶ μᾶς ἐκαταδικάσας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μας.
- 2491 ἐσὺ πάλιν προνόησον, καὶ παῦσον τὸν θυμόν σου,
δεῖξον τὴν εὐσπλαγχίαν σου ἐπὶ πιστὸν λαόν σου.
Τὸ ἔλεός σου δῶσε μας, δεῖξον τοὺς οἰκτιρμοὺς σου
εἰς τὴν κληρονομίαν σου καὶ τοῦ πιστοῦ λαοῦ σου.
- 2595 διότι ὅλα, Κύριε, πρὸς τὸ συμφέρον κάνεις
καὶ ὅλα τὰ οἰκονομεῖς καὶ προνοᾷς καὶ φθάνεις.
- 2621 διότι ἐπερίσσευσε ἔς τὸν κόσμον ἢ κακία
καὶ γέμισαν οἱ ἄνθρωποι δόλον καὶ πονηρίαν.

* * *

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ βαρβερينوῦ ποιηματίου ἔγκειται πρὸ παντός εἰς τὸ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Μητροπολίτου Ματθαίου ἦτο εὐρύτατα γνωστὸν μεταξὺ τῶν συγχρόνων, δὲν ἔλειπον δὲ καὶ οἱ συμμεριζόμενοι τὰς πρὸς τὸν λαὸν ἀποτεινομένης ἐπιτιμησεῖς διὰ τὴν ἐλαφρότητα μεθ' ἧς ἐναπέθεται πάσας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας περὶ προσεχοῦς ἀπελευθερώσεως, ἀντὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ δράσεως, ἐπὶ τῶν διαφόρων ψευδοπροφητειῶν καὶ ὑποσχέσεων ἢ ἐπὶ φανταστικῶν βοθηθειῶν ξένων.

Ὅτι ὁ «Θρήνος καὶ κλαυθμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως» τοῦ Μητροπολίτου Ματθαίου ἦτο εὐρύτατα γνωστὸς καὶ μεγάλως ἐξετιμᾶτο, ὑπὸ τε τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων, συνάγεται προσέτι καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐκδόσεων αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τοῦ ἰδίου ποιήματος ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἡμετέρας καὶ ἑτέρα περίληψις, ὀφειλομένη εἰς τὸν Ἱερέα Συναδηνὸν ἐκ Σερρών, ὅστις συνέταξεν ποίημα αὐτοτελές, τὸ ὁποῖον ὁ Λάμπρος ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Πατᾶ Συναδηνοῦ τοῦ Σερραίου: Περὶ τὸ γένος τῶν Ρωμαίων τὸ πῶς ἐκατασταθήκαμεν καὶ πῶς ἐχάσαμεν τὴν Πόλιν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ», τὸ πρῶτον ἐν «Ἐστία» (1), βραδύτερον δὲ καὶ ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» (2), θεωρήσας τοῦτο ὡς πρωτότυπον τοῦ Συναδηνοῦ ἔργον. Ἄλλ' ὁ πρό τινας ἐκλιπῶν σοφὸς καθηγητῆς τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βου-

(1) «Ἐστία», 1886 τομ. XXII, σ. 821-825.

(2) «Νέος Ἑλληνομνήμων», 1908, τομ. V σ. 250-256.

κουρεστίου ἀείμνηστος Δ. Ροῦσσοσ, εἰς ἄρθρον τοῦ δημοσιευθὲν ἐπίσης ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι», ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου εἰς τὸν Συναδηνὸν ἀποδιδόμενος «Θρήνος» δὲν ἦτο ἢ ἀπλή περίληψις τοῦ ρηθέντος κεφαλαίου ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς «Ἱστορίας τῆς Βλαχίας». Ὁ Ροῦσσοσ παρέχει ἐπίσης εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον κατάλογον τῶν διαφόρων ἐκδόσεων τοῦ «Θρήνου» τοῦ Μητροπολίτου Ματθαίου ἐν τῇ πρωτοτύπῳ αὐτοῦ μορφῇ, τὰς ὁποίας ἀναβιβάζει εἰς δεκάδα (1).

Εἰς τὸ ἡμέτερον ποιημάτιον, ὡς καὶ εἰς τὸ κατὰ πολὺ ἐκτενέστερον τοῦ Μητροπολίτου Ματθαίου, γίνεται λόγος περὶ τοῦ Βοηβόδα τῆς Βλαχίας Μιχαήλ, τοῦ γνωστοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ «γενναίου». Εἰς αὐτόν — ἐνίοτε συγγεόμενον ὑπὸ τῶν μελετητῶν μετὰ τοῦ Μιχαήλ Καντακουζηνοῦ — ἀφιερῶνται καὶ ἕτερον μακρὸν ποίημα τοῦ Γεωργίου Παλαμήδου ἐκ 1382 στίχων, δημοσιευθὲν ἐπίσης ὑπὸ Legrand ἐν τῇ «Bibliothèque grecque vulgaire» πρὸ τῆς «Ἱστορίας τῆς Βλαχίας», θεωρουμένης τρόπον τινὰ συνεχείας ἐκείνου, καὶ εἰς τὴν «Recueil des poèmes historiques en grec vulgaire» κ. τ. λ. (2). Ἐπὶ τοῦ Μιχαήλ τούτου, τοῦ γνωστοῦ διὰ τὸ θάρρος του καὶ διὰ τὰς κατὰ τῶν Τούρκων νίκας του, οἱ Ἕλληνες ἐναπέθεσαν πολλὰς ἐλπίδας, πιστεύοντες εἰς τὴν ἐνεργὸν αὐτοῦ ἐπέμβασιν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν καταδυναστευομένων ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν λαῶν. Περὶ τὸν πολέμαρχον τοῦτον πολλὸς θρύλλος ἐδημιουργήθη, ἢ δὲ λαϊκὴ μῦσα ἐξύμνησε τὰ κατορθώματα αὐτοῦ διὰ πολλῶν ποιημάτων, μεταδοθέντων προφορικῶς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Legrand, μέχρις ἡμῶν (3). Ἄλλ' ἢ παθητικὴ καὶ κατὰ τι μοιρολατρικὴ αὐτῆ τοῦ λαοῦ ἀναμονὴ εἰς οὐδὲν ἴσχυσεν, ἀντιθέτως μάλιστα πολλῶν κακῶν αἰτία ἐγένετο. Καὶ ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν ταύτην καταδικάζει ὁ Μητροπολίτης Ματθαῖος, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τούτου καὶ ὁ ποιητῆς τοῦ ἡμετέρου βραχέος «Θρήνου», τονίζων τὴν ἀνάγκην ὅπως τὸ ἔθνος ἐξεγερθῇ ἐνεργῶς καὶ ἐναποθέσῃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις.

Δυσχερὲς τέλος καθίσταται ὁ ἀκριβὲς καθορισμὸς τῆς ἐποχῆς τῆς συνθέσεως. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἢ «Ἱστορία τῆς Βλαχίας» τοῦ Μητροπολίτου Ματθαίου ἐπερατώθη

(1) «Νέος Ἑλληνομνήμων», 1909, τομ. VI σ. 495-499.

(2) Ἡ ἐκδοσις τοῦ Legrand ἐγένετο ἐκ τοῦ χειρογράφου 5573 τοῦ Μουσείου τοῦ Λονδίνου, ὀφειλομένου εἰς τὸν ἀντιγραφέα Δημήτριον Τέμενον καὶ φέροντος τὸν τίτλον: «Ἱστορία περιέχουσα πάσας τὰς πράξεις καὶ ἀνδραγαθίας καὶ πολέμους τοῦ ἐκλαμπροτάτου Μιχαήλ Βοηβόδα, αὐθέντη Οὐγγροβλαχίας, Τρανσυλβανίας, Μολδοβίας, ἕως τὴν ἡμέραν τῆς τελευταίας αὐτοῦ, παρὰ Γεωργίου τοῦ Παλαμήδου γραφθεῖσα καὶ ποιηθεῖσα τυγχάνοντος ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἐκλαμπροτάτου δουκὸς τῆς Ὀστροβίας κυρίου κυρίου κνέζη Βασιλείου ἐν ἔτει 1607, μηνὶ Δεκεμβρίῳ εἰς τὰς 15, ἐν Ὀστροβίᾳ», ἐν «Bibliothèque grecque vulgaire», τομ. II σ. 183-230. Περὶ ἐπίσης ἐν εἰσαγωγῇ σελ. LXXX-LXXXIII, ἔτι δὲ καὶ «Recueil des poèmes historiques en grec vulgaire» κ. λ. ἐνθ. ἀνωτ., 1877, σ. 16-127.

(3) «Bibliothèque grecque vulgaire», τομ. II, εἰσαγωγή, σ. LXXXII-LXXXIII. Ἄξιολόγους εἰδήσεις παρέχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Ν. Iorga: «Michel-le-Brave et la poésie populaire des Bulgares», ἐν «Revue historique du Sud-Est européen», X, 1933, τεύχος 1-3 σ. 16-17.

τῷ 1618, εἶναι προφανές ὅτι τὸ ἡμέτερον ποίημα τυγχάνει μεταγενέστερον ἐκείνου κατὰ
τινα ἔτη τουλάχιστον. Μία παρατήρησις ἐν τούτοις εἶναι ἀναγκαία: ὅσον ἐν τῷ ἡμε-
τέρῳ κειμένῳ, ὅσον καὶ ἐν τῷ « Ὁρῆνῳ καὶ κλαυθμῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως », γίνεται
λόγος περὶ τοῦ Βοηβόδα Μιχαήλ ὡς περὶ προσώπου ζῶντος. Καὶ πράγματι εἰς τὸν τε-
λευταῖον τοῦτον ἀναγινώσκεται:

κ' ἡμεῖς τὸ θάρρος ἔχομεν εἰς τὸν ντελῆ Μιχάλη
νὰ τὸ ἐβγάλη μὲ σπαθὶ καὶ μᾶς νὰ μᾶς τὸ δώσει

(στ. 2325-2326)

εἰς δὲ τὸν ἡμέτερον κώδικα:

θαρροῦμεν στοὺς Βενέτικους, στοὺς Οὐγγρους, στὸν Μιχάλη
νὰ πάρουν τὸ βασίλειο νὰ μᾶς τὸ δώσουν πάλι,

(στ. 43-44)

ἐνῶ ἀμφότερα τὰ ποιήματα ἔχουσι συντεθῆ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Βοηβόδα,
ἐπελθόντα τῷ 1601. Τὸ γεγονός τοῦτο ἄγει εἰς δύο συμπεράσματα: ἢ ὅτι ὁ « Ὁρῆνος
καὶ κλαυθμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως » προὔπηρχε — ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς
ποιητοῦ συντεθεῖς — τῆς ὑπολοίπου συνθέσεως « Ἱστορίας τῆς Βλαχίας », ἐν ἣ ἀκο-
λούθως παρεισήχθη, ἢ ὅτι, ἐρμηνευομένης καθ' οἰονδήποτε τρόπον τῆς ἐκφράσεως τοῦ
Μητροπολίτου Ματθαίου, ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἀντέγραψε τὰς λέξεις ἐκείνου ἀγνοῶν
ἴσως καὶ τίς πράγματι ἦτο ὁ ἀναφερόμενος Μιχαήλ.

Τελευτῶντες παρατηροῦμεν ὅτι ὁ « Ὁρῆνος », ὅστις προστίθεται σήμερον εἰς τὰ ἤδη
γνωστὰ ποιήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου,
ἀσφαλῶς δὲν παρουσιάζει ἐξαιρετικόν τι ἐνδιαφέρον ἀπὸ καλλιτεχνικῆς καὶ λογοτεχνικῆς
ἀπόψεως. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει τὸ ἱστορικὸν τούτου ἐνδιαφέρον δὲν πρέπει παν-
τελῶς νὰ παροραθῆ, ἐφ' ὅσον ἐμμέσως μὲν χρησιμεύει ὡς νέα ἀπόδειξις τῆς δημοτικό-
τητος τοῦ μακροῦ ποιήματος τοῦ Μητροπολίτου Ματθαίου, ἀμέσως δὲ παρέχει, ὁμοῦ
μετὰ πλείστων ἄλλων ἔργων τῆς αὐτῆς περιόδου, χρησίμους πληροφορίας ἐπὶ τῶν ἐθνι-
κῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν διακαῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας πόθων τῶν ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγὸν
καταδυναστευομένων.

ΙΤΑΛΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΘΩΜΑΖΑΙΟΥ
(ΔΟΚΙΜΙΑ ΑΠ' ΤΙΣ SCINTILLE)

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Εἰς ἄλλο δοκίμιον ὁ Θωμαζαῖος ἐξηγεῖ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπροτίμησε
εἰς τὴν ἐκδοσίν του τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, νὰ μεταφράσῃ τὰ ἑλληνικὰ καὶ σερ-
βικὰ ὄχι σὲ στίχους, ἀλλὰ σὲ πεζό. Δείχνει τίς μεγάλες δυσκολίες πού παρουσιάζει ἡ
ἔμμετρη μετάφρασι τῆς δημοτικῆς ποιήσεως καὶ φέρνει γιὰ ἀπόδειξις ἓνα συγκεκριμένο
παράδειγμα, δηλαδή τὸ « Τ' εἶν' ὁ ἀχὸς πού γίνεται », καὶ ἐξηγεῖ πραχτικὰ πόσο δύσκολα
θᾶταν ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ μεταφράσῃ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ σὲ ἰταλικούς στίχους.

Ἀναδημοσιεύουμε τὸ τραγοῦδι, ὅπως τὸ ἀναφέρει ὁ Θωμαζαῖος:

« Τ' εἶν' ὁ ἀχὸς 'ποῦ γίνεται καὶ ταραχὴ μεγάλη;
Μῆνα βουβάλια σφάζονται, μῆνα θεριά μαλώνουν;
Κι' οὐδὲ βουβάλια σφάζονται, κι' οὐδὲ θεριά μαλώνουν.
'Ο Μπουκοβάλλας πολεμᾷ μὲ χίλιους πεντακόσιους,
Σ' τὴν μέσῃ 'ς τὸ Κεράσσοβον, καὶ 'ς τὴν Καινούριαν χώραν.
Πέρφουν τουφέκια 'σὰν βροχὴ, καὶ βόλια 'σὰν χαλάζι.
Κόρη ξανθὴ ἐχούϊαζεν ἀπὸ τὸ παραθύρι:
« Πάψε, Ἰαννῆ, τὸν πόλεμον, πάψε καὶ τὰ ντουφέκια,
» Νὰ κατακάτῃ ὁ κουρνιαχτός, νὰ σηκωθῆ ἡ ἀντάρα,
» Νὰ μετρηθῆ τ' ἀσκέρι σου, νὰ ἰδοῦμεν πόσοι λείπουν ».
Μετροῦντ' οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φοραῖς, καὶ λείπουν πεντακόσιοι,
Μετροῦνται τὰ κλεφτόπουλα, τοὺς λείπουν τρεῖς λεβέντες.
'Επῆγ' ὁ ἓνας 'σ τὸ νερόν, κι' ἄλλος ψωμὶ νὰ φέρῃ,
'Ο τρίτος ὁ καλῆτερος στέκεται 'ς τὸ τουφέκι (1) ».

(1) « Le greche e le serbiche avrei potuto tradurre in versi; ma parvemi spesa grave
di tempo, pur per isvisare il concetto i cui lineamenti consistono nella scelta dei vocaboli
e nella lor giacitura. Come per esempio tradurre nel verso questa greca sì bella ?

(segue il testo della poesia greca)

Converrebbe che quasi sempre il concetto si compisse col verso; legge e della poesia
popolare e d'ogni poesia non cincischia dall'arte. Questo nelle traduzioni è avvedimento
di fedeltà necessario, e quasi sempre negletto. Se nella prosa stessa la collocazione de'
vocaboli è tanta parte del sentimento (appunto come l'accento interprete e immutatore
della viva parola), or pensa nel verso. Le pause son come ortografia poetica; o, per
meglio dire, la musica del pensiero: mutate quelle, mutate i tempi, l'espressione, l'effetto.
Onde s'io trasporto nel mezzo del verso quel riposo che il poeta aveva serbato alla fine,
rompo il disegno della sua melodia, sciupo e il precedente concetto e quello che segue.
Ma tutte codeste cure non bastano a stampare, traducendo, nel verso l'impronta del ve rso
E qui per esempio, *il gran tumulto*, non direbbe come *tumulto grande*. L'aggiunto posposto

* * *

Σ' ένα άλλο δοκίμιο ο Θωμαζαῖος μιλάει για τὴ ζωὴ του καὶ για τὴν μεγάλη του ἐπιθυμία νὰ ἐπιδοθῆ στὴ μελέτη καὶ νὰ ἀφιερῶσθ ἓνα μέρος τῆς ἐργασίας του « εἰς τὸ ἰλλυρικὸν ταλαίπωρον γένος », γινόμενος κῆρυξ καὶ μάρτυς τοῦ Εὐαγγελίου « τῆς ψυχικῆς ἀγάπης ». Ἴδου τὰ λόγια του:

« Παράξενος εἶναι, μέσα εἰς τὴν ἀπλότητά του καὶ τὴν ἡσυχίαν, ὁ βίος μου· εἰς τὰ διηρημένα καὶ ἐναντία ἑξαφνα βαλμένος, ὡσὰν στρατιώτης, νυκτερεύων πότε εἰς τρυφερὸν κρεββάτι, πότε εἰς ψυχρὰν γῆν, πότε διὰ τῆς θορυβουμένης θαλάσσης, τώρα μεταξὺ εἰς τὰ ἄσματα καὶ τὰ ποτήρια, τώρα μεταξὺ εἰς τοὺς φόβους τῶν φευγόντων καὶ τῶν ἀποθανόντων τοὺς ἀναστεγμούς.

Ἐπιθυμῶ δι' ἓνα μῆνα τοῦ χρόνου ν' ἀφιερῶσω τὴν φωνήν μου εἰς τὸ ἰλλυρικὸν ταλαίπωρον γένος, διὰ νὰ μείνῃ καὶ ἐδῶ κάποια σπῖθα τῆς φλόγας μου, καὶ τοῦτα τὰ

si fa più valente; preposto, pare come una zeppa. Sgozzansi forse buoi, s'azzuffan belve? Non dà quella quasi sinfonia che vien dal ripetere forse due volte. Mille cinquecento finisce il verso; e la lunghezza della parola fa quasi visibile il numero, e te lo schiera al pensiero. E il medesimo verso comincia dal nome di Bucovalla, che preme al cantore di pronunziare per primo. La indicazione de' luoghi piglia intero un verso, per il quale l'occhio si stende, e a più agio li misura. La pioggia e la gragnuola empiono e concludono il verso; e meglio accompagnano la continuità del conflitto.

Una delicatezza non avvertita forse dal cantore, ma non certamente fortuita, nascondesi in quello; *Contansi i Turchi tre volte, E mancano cinquecento: Contansi i giovani Cleftri, LOR mancano tre valenti*. I Turchi mancano; de' Greci mancano a loro. Sentono i Greci la mancanza e per le maggiori necessità della guerra, e per il bisogno del cuore. Poteva il verso ripetere e, ch'era più conforme alla maniera popolare: ma qui non volle: e però dico che questa non è bellezza fortuita. I *giovani Cleftri* è tutto una voce, e val come i *figliuoli de' Cleftri*: ma al verso, *Cleftri*, è voce insoave, *bandito* troppo chiara. Nel penultimo dire, *andò l'uno*, è più elegante e più snello che *l'uno andò*, e regge meglio la seconda parte del verso. In così fatte minuzie sta l'arte dello scrivere, e queste son le minuzie che Iddio a' suoi dilette ispira perchè nella parola trasfondano qualche raggio e qualche concerto della interiore bellezza. Da ultimo *sta sul fucile*, sarebbe arido nel verso nostro, ed è pieno nel greco. Lo vedi disteso, ma sopra: non l'abbandona, nè pur morto, il suo *πουλί*, l'uccel suo dagli artigli lontano-sporgenti, che nell'infiammato volo portava la morte... Se dunque io non reco in versi le greche canzoni e le serbiche, non è negligenza, ma riverenza affettuosa della natura insieme e dell'arte vera.

Gl'intendimenti, ripeto, che mi condussero al dolce ma faticoso lavoro son questi: rinfrescare la poesia inaridita nelle tipografie, a vive fonti, e all'alito del libero sole; studiare le lingue e i dialetti alla sorgente più pura ed amena; studiare la storia nelle tradizioni, negli usi: conoscere i pregi e i difetti de' popoli in documenti più solenni d'ogni costituzione politica, perchè stampati ne' cuori; che la lingua e la penna di scrittore possentemente veloce, hanno il cielo e la terra testimoni e malleadori: ispirare l'amore e la riverenza del povero, amore non cieco, riverenza non adulatrice, ma discepola insieme e maestra: da ultimo stringere i popoli in un vincolo sacro di bellezza unanime, d'intellettuale fraternità ».

βουνάκια τὰ γυμνά διὰ νὰ ἀντηχήσουν τὸ εὐαγγέλιον τῆς ψυχικῆς ἀγάπης, τοῦ ὁποίου ἤθελα νὰ ἦμαι καὶ κῆρυξ καὶ μάρτυς » (1).

* * *

Ἀκόμη ἓνα δοκίμιο συναντοῦμε για τὶς σχέσεις τῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ για τὶς διαφορὲς γλώσσες. Ὄταν οἱ ἰδέες καὶ αἱ γλώσσες συμφωνοῦν, λέει ὁ Θωμαζαῖος, μπορεῖ νὰ πηγᾶσθ μιὰ βαθύτερη ἀρμονία. Για νὰ ζήσθ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη ὅλη ἡ ὕλη νὰ ἐμψυχώνεται ἀπὸ ἓνα πνεῦμα, γιατί ἡ ποικιλότης ἔχει ὡς ἐπακολούθημα τὴ διχόνοια καὶ τὴ σύγχυσι.

Γι' αὐτὸ συμβουλεύει καὶ τὴν Ἑλλάδα νὰ προσέχῃ στὶς ξένες ἀπομιμήσεις. Μπορεῖ, ὅπως καὶ στὸ παρελθόν, νὰ συνάξῃ κι ἀπὸ ξένους καρπούς, « τὰ στοιχεῖα τοῦ σώματος νὰ εἶναι πανταχόθεν συναγμένα », πρέπει ὅμως « ἡ πνοὴ νὰ εἶναι, ὡ Ἑλλάς, ἐδική σου ». Πολὺ σοφὰ λόγια ποὺ καὶ μετὰ τόσα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ τὰ ἔγραψε ὁ Θωμαζαῖος πρέπει νὰ προσέξουμε, καὶ νὰ νοιώσουμε βαθειὰ πῶς ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι φυσικὸ καὶ ἐπόμενο νὰ ἐπωφεληθῆ ἀπὸ τὴν πείρα καὶ τὴν πρόοδο τῶν ἄλλων ἐθνῶν, χωρὶς ὅμως νὰ χάσθ ποτὲ τὸ δικὸ του χαρακτῆρα καὶ τὴν ἑλληνικὴ πνοή. Ἀφομοίωσις λοιπὸν καὶ ὄχι ἀπομίμησις ψυχρὰ τῶν ξένων. Γράφει ὁ Θωμαζαῖος:

« Ὄταν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ γλώσσαι τῶν ἐθνῶν συμφωνοῦν καὶ σμίγωνται, ἐμπορεῖ ἀπὸ τὸ μῖγμα νὰ βγῆ ποικιλωτέρα, καὶ βαθυτέρα ἀρμονία. Ἄλλ' ἓνα πνεῦμα πρέπει νὰ ἐμψυχώσθ τὴν ὕλην τὴν αὐξανομένην, καὶ νὰ τὴν καταστήσθ εἰς ἐνότητα δυνατὴν. Ἐὰν ἡ ποικιλότης νικήσθ, μ' αὐτὴν συνέρχεται καὶ διχόνοια καὶ ὄγκος, καὶ ἀνίατος ἀσθένεια. Ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἑλαβες, ὡ Ἑλλάς, διαφορετικὰς παραδόσεις, ἀλλ' εἰς ἐδικὴν σου χρῆσιν μετέτρεψες. Παρομοίως καὶ τώρα τὴν ἐπιστήμην τὴν διασκεδασμένην, ἐμπορεῖς νὰ τὴν συνάξῃς ἀπὸ γνώμας ἐναντίας νὰ ἐκλέξῃς τὰς πιδανωτέρας, νὰ ἀφήσῃς τὰς ἀνωφελεῖς εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ βίου. Κόψε τοῦ δένδρου τοῦ ξένου τὰ ξηρὰ κλαδία, τίναζε τὰ φύλλα τὰ μαραμμένα, καὶ πάρε ἓνα κλαδίσκον γερόν, καὶ βάλε εἰς τὴν γῆν σου. Τὰ σπέρματα τοῦ καλοῦ δὲν εἶναι χονδρά, εἰς ὀλίγον διάστημα ὅλη ἡ παιδεία περιέχεται. Ἐσὺ στόλισε τὰς δόξας τὰς γυμνάς μετὰ τὸ πλούσιον φόρεμα τῆς εὐγλωττίας, θέρμανε μετὰ τὴν φλόγαν τὴν ἄσβεστον τῆς ἀγάπης. Ἡ νόσος, ἡ φαντασία καὶ ἡ αἰσθησις ἅς ἦναι ἓνα εἰς ἐσέ. Χωρὶς ἀγάπην ἡ ἐπιστήμη εἶναι νεκρή, χωρὶς ὀραϊότητα ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀτελής. Τὰ στοιχεῖα τοῦ σώματος ἐμποροῦν νὰ εἶναι πανταχόθεν συναγμένα· ἡ πνοὴ φθάνει μόνον νὰ ἦναι, ὡ Ἑλλάς, ἐδική σου (1) ».

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος)

(1) « Singolare nella schiettezza e nella pace sua, la mia vita, in diversi stati e contrari trasportata d'un tratto; come soldato che pernotta ora in morbido letto, or sulla terra gelida, ora sul mare agitato, ora tra i bicchieri ed i canti, or tra i terrori di chi fugge e i gemiti di chi muore.

... Voglio un mese dell'anno consacrar la mia voce alla povera gente illirica; ch'anco qui rimanga una qualche scintilla della mia fiamma, e questi colli ignudi echeggino alla buona novella dello spirituale amore del qual vorrei essere e banditore e martire ».

ΙΤΑΛΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΑΙ.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΝΤΕ ΣΙΜΟΝΕ-ΜΠΡΟΥΒΕΡ

τοῦ δ.ρος κ. ΔΑΝΤΟΥ ΦΛΟΡΕ, διπλωματούχου τοῦ Ἀνωτέρου Ἰνστιτούτου Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν Νεαπόλεως

Ἡ νέα Ἑλλάς πλεῖστα ὀφείλει εἰς τὸν Φραγκίσκον Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ (Francesco De Simone Brouwer) διὰ τὸ συνεχές καὶ ἐνθουσιώδες αὐτοῦ ἔργον πρὸς διάδοσιν εἰς Ἰταλίαν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς νέας ἐν γένει ζωῆς τῆς.

Ὁ Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ γεννηθεὶς τὸ 1870, διήνησε πάντα τὰ ἔτη τῶν σπουδῶν αὐτοῦ καὶ ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ διδάκτορος τῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως, ὅταν τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τούτου ἐτίμων τὰ ἔξοχότερα ὀνόματα τῆς τότε κριτικῆς καὶ φιλολογικῆς σκέψεως. Ἄξιός μαθητῆς τοῦ Ντ' Ὀβίδιο, εἰδικεύεται εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν τῶν κυριωτέρων χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης: καρπὸς δὲ τῆς ἀρχικῆς ταύτης δράσεως εἶναι ἡ δημοσίευσίς τῶν πρώτων ἐνδιαφεροσῶν μελετῶν ἐπὶ ποικίλων φιλολογικῶν θεμάτων, κριτικῶν δοκιμῶν καὶ μεταφράσεων ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, τοῦ γερμανικοῦ, τοῦ ἰσπανικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ, προσέτι δὲ καὶ ἡ δημοσίευσίς φιλολογικῶν ἀρθρῶν καὶ μελετῶν ἱστορικοῦ καὶ θεατρικοῦ χαρακτῆρος.

Ἐγγραφεὶς ἀκολούθως εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Τριανταφύλλου, εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Νεαπόλεως, λαμβάνει κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παρόντος αἰῶνος τὸ δίπλωμα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ ἐκτοτε ἡ δρᾶσίς του ἀφιερῶται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς νέας Ἑλλάδος, ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς ὁποίας ἦτο σχεδὸν ἀγνωστός τότε ἐν Ἰταλίᾳ.

Ὁ Φραγκίσκος Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ καταστάς διὰ τῆς σοβαρᾶς αὐτοῦ ἐργασίας εἰς τὰς ὡς ἄνω φιλολογίας ἄξιός τῆς Πανεπιστημιακῆς ἕδρας, ἠδυνήθη ταχέως καὶ ἐπιτυχῶς νὰ ἀποκτήσῃ κῦρος καὶ εἰς τὸ νέον πεδῖον τῶν σπουδῶν του, λόγῳ τῆς σοβαρότητος καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς ἀτομικῆς του ἰκανότητος. Ἡ εὐστροφία, ἀρετὴ καθαρῶς μεσημβρινῆ συνεδούσθη, πράγματι, ἐν αὐτῷ με-

τὴν βορεινὴν περίσκιψιν καὶ ἀκριβείαν, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου του ὀλλανδικῆς καταγωγῆς. Ἡ σοβαρὰ προπαρασκευῆ του καὶ ἡ ἐν ταυτῷ φυσικῇ τάσει νὰ ἀποφεύγῃ τὰς βιαστικὰς καὶ εὐκόλους νίκας καὶ τὴν ἀνευκόπου ἐπιτυχίαν, ἐπέδρασαν εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ὡς κριτικοῦ προτερημάτων καὶ τὸν ἀπήλλαξαν ἀπὸ τὸ κοινὸν ἐλάττωμα τῶν ἀσχολουμένων μετὰ τὴν μελέτην τῆς νέας Ἑλλάδος ἐν τῇ Δύσει, ὅπου ἡ μικρὰ αὕτη Χώρα εἶναι γνωστὴ μόνον διὰ τὰ παρελθόντα αὐτῆς μεγαλεῖα καὶ τὴν ἀρχαίαν τῆς τέχνην.

Διὰ τὸν Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ αἱ βαθεῖαι οὐμανιστικαὶ γνώσεις του συντελοῦν εἰς τὸ νὰ παρασκευάσῃ τὸν δρόμον πρὸς κατανόησιν τῆς λογικῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης, τῶν ἐθίμων, ἐν μιᾷ λέξει, τῆς ζωῆς ὁλοκλήρου τῆς νέας Ἑλλάδος. Αἱ μελέται αὐτοῦ ἐπομένως φέρουν τὴν ἀντικειμενικὴν ἐκείνην μορφήν, ἡ ὁποία μόνη δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν εὐσυνειδήτην μελετητῆν, τὸ γεγονός δὲ τοῦτο δὲν ἀποκλείει ταυτοχρόνως τὸν μέγιστον ἐνθουσιασμόν διὰ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἔρευνῶν· ἔχει ὅμως τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀκριβολογίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ὑπερβολὰς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, ἀγνοοῦντες παντελῶς τὴν ἱστορίαν τῆς μικρᾶς Μεσογειακῆς Χώρας, δημιουργοῦν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἄλογον σκέψιν, ὅτι μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους, καὶ ἐκτὸς τοῦ Παρθενῶνος, τῆς Ὀλυμπίας καὶ τινῶν ὀλίγων λειψάνων ἐνὸς παρελθόντος μεγαλείου, οὐδὲν τὸ ἀξιωματικόν εἶναι καὶ τὸ ἀξιοσπουδάστον ὑπολείπεται ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι. Ἐὰν δὲ κατὰ τύχην μελετήσῃ νεώτερόν τινα συγγραφέα σπεύδον νὰ τὸν ἀναβαπτίσῃ ὡς ἀναζήσαντα Σοφοκλῆ, Ἀριστοφάνην ἢ Ξενοφῶντα.

Ἀποκρούων τὰς φαντασιοπληξίας ταύτας, ἐνίοτε δὲ καὶ μετὰ ἀκρωσ ἀυστήρας, ἀλλ' ἐξ ὀλοκλήρου δεδαικιολογημένας κριτικὰς, ὁ Ντέ Σιμόνε

Μπροῦβερ, παρέσχεον ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας διὰ τὴν γνώσιν τῆς πραγματικῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου, μετὰ τὴν στενὴν πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν, ἥτις ἐθριάμβευσε τὴν ἐποχὴν τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν τελευταίων ἐπικῶν ἀγώνων τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας, εἶχεν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον χαλαρωθῆ καὶ διασπασθῆ. Ὅπως δὲ ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων ὀρθῶς ἐτονίσθη καὶ ἀνεγνωρίσθη, οὗτος ἀνεξωγόνησε τὴν κλασσικὴν τοῦ Θωμαζαίου παράδοσιν, καὶ διὰ τοῦ εἰλικρινοῦς ἐνθουσιασμοῦ του, κατέστησε ταύτην τὴν συμβολικὴν τῶν ἀποστολῶν αὐτοῦ, μὴ ἀποκρύπτων ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του τὴν ἐνδόμυχον ὑπερφάνειαν, διότι ἐγένετο ὁ ἄξιός συνεχιστῆς τοῦ ἔργου ἀνδρός, εἰς τὸν ὅποιον τοσαῦτα ὀφείλει ἡ Ἰταλία. Καὶ ὅπως παρὰ τῷ Θωμαζαίῳ ὁ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔρωσ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μία ὄψις τοῦ θερμοῦ του πατριωτισμοῦ, οὕτω καὶ παρὰ τῷ Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ ὁ πατριωτισμὸς δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ «πρῶτον κίνητρον» τῆς ὑπὲρ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας δράσεώς του.

«Συμπληροῦται κατ' αὐτὰς τριακονταετία — ἔγραφε κατὰ τὸ 1934 — ἀφ' ὅπου, στρέψας τὴν προσοχήν μου πρὸς τὴν νέαν Ἑλλάδα, δὲν παρέλειψα νὰ τονίσω ὅτι ἦτο σπουδαία καὶ ἀπαραιτήτως ἀνάγκη δι' ἡμᾶς τοὺς ἰταλοὺς ἡ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων, οὐχὶ μόνον ἀπὸ στενῆς καὶ εἰδικῆς φιλολογικῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ ἀπὸ πολιτικῆς καὶ πρακτικῆς ἀπόψεως, καὶ ἐν ὄψει τῶν μεγάλων κοινωνικῶν, ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα ἡ Χώρα μας δὲν θὰ ἔπρεπε ποτὲ νὰ παραμελήσῃ, οὐδὲ νὰ θέσῃ κατὰ μέρος ἀνευ συνεχοῦς καὶ βεβαίας βλάβης». Δὲν ἐννοεῖ ὁ Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ διὰ τῆς προτροπῆς ταύτης νὰ ὑποδείξῃ εἰς τοὺς ἰταλοὺς νέον ἔδαφος ἱμπεριαλιστικῶν κατακτήσεων, ἀλλὰ δεδωμένου ὅτι «ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλλάς... ἐπολέμησαν διὰ κοινὰ ἰδεώδη καὶ ἐνίκησαν κοινήν νίκην... ὑποχρεοῦνται ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς των καὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων νὰ τείνουν τὰς χεῖρας καὶ νὰ συνεργασθῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ». Τοῦτο ὑπεστήριξεν ὁ Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ τὸ 1919, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸ ἐνεργητικόν του 15 ἔτη σπουδῶν καὶ φιλελληνικῆς προπαγάνδας, ὑπὸ μορφήν διαλέξεων, ἐναρκηθρίων λόγων καὶ μαθημάτων.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1907, ἤρχισε τὴν διδασκαλίαν τῶν νεοελληνικῶν, κατὰ δὲ τὰ ἐπόμενα ἔτη, ἀνακηρυχθεὶς ἐν τῷ μεταξύ τὸ 1912 καθηγητῆς, ἔδρασε τὴν πρώτην ἕδραν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἰταλία ἤρχισε νὰ θέτῃ τὰς βάσεις τῆς σημερινῆς μεσογειακῆς τῆς πολιτικῆς μετὰ τὰς πρώτας ἐξορμήσεις τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ μετὰ τὴν εὐτυχῆ ἐκβασιν τοῦ Λιβυκοῦ πολέμου, τῆς ὁποίας αἱ πραγματοποιήσεις ἀναμφιβόλως θὰ ἦσαν πτωχαῖ, ἐὰν ἔλειπεν ἡ βᾶσις μιᾶς σταθερᾶς καὶ εἰλικρινοῦς γνωριμίας τῶν λαῶν. Βλέποντες ἐν Ἰταλίᾳ τὴν σημερινὴν ἄνθησιν τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν, ἐν Νεαπόλει, Παδούῃ, Παλέρμῳ καὶ πρὸ πάντων ἐν Ρώμῃ, τὰς τόσας ἐκδηλώσεις τοῦ ἀναζωπυρηθέντος ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν νέαν γείτονα, τὴν εἰλικρινεῖαν καὶ ἐν ταυτῷ τὴν σαφήνειαν τῶν μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας καὶ τῆς ἀναδιοργανωθείσης Ἑλλάδος τοῦ Μεταξᾶ, σχέσεων, καὶ μελετῶντες τέλος τὰς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς μελέτας, ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν, δύναμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ δρᾶσις τοῦ Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ, ἔχει τὸν χαρακτῆρα τῆς πρωτοπορίας. Γνωρίζει καλῶς ὁ Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρωτοπόρος, καὶ ὅστις τὸν παρακολουθεῖ εἰς τὴν ἥσυχον καὶ μονήρη αὐτοῦ ζωὴν τοῦ μελετητοῦ, γνωρίζει ὅποῖος τίτλος ὑπερφανείας εἶναι δι' αὐτὸν τὸ γεγονός ὅτι πρῶτος ἐν Ἰταλίᾳ ἀνεκίνησε τὰς ἰδέας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι φαίνονται σημερον ὡς ἡ φυσικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀναγεννηθείσης συνειδήσεως τῶν δύο μεσογειακῶν λαῶν.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Ντέ Σιμόνε Μπροῦβερ καὶ ἐν τῷ καθαρῶς λογοτεχνικῷ πεδίῳ προσέλαβε τὰς πλέον διαφόρους ὄψεις. Ἰδίᾳ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη οὗτος διεκρίθη ὡς γλαφυρὸς συγγραφεὺς καὶ διηγηματογράφος καὶ ποιητῆς εἰς ἐλληνικὴν γλώσσαν, τόσον εἰς τὴν καθαρῆν ὡς ἐν τῇ δημοτικῇ. Τόσον δὲ ἐξετιμήθη καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν Ἑλλήνων, ὥστε εἰς ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον Α' τῷ 1908, ὁ Χαράλαμπος Ἀνδρεάδης τὸν συγκαταλέγει μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν νεοελλήνων συγγραφέων καὶ ποιητῶν. Τὸ διήγημά του «τὸ ἄγαλμα» ἐδημοσιεύθη ὡς ἐπιφυλλίς εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐφημε-

ρίδα «Πύρρος» τῷ 1909, με πρόλογον, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ σύνθεσις τοῦ ἰταλοῦ συγγραφέως παρουσιάζεται ὡς «ἓνα διήγημα ἑλληνικώτατον με καρδιαν καὶ παλμούς ἑλληνικούς, ζωηρόν, αἰθέριον καὶ πλαστικόν, ὡς ἡ ἱερὰ ἰδέα τοῦ ἑλληνισμοῦ». Ὁ δὲ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ χαρακτηρίζεται «διαπρεπὴς ἑλληνολόγος, ὅστις γράφει τὴν γλώσσάν μας με ὄλην τὴν χάριν, τὴν ζωὴν, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν θαυμασίαν ἠχολογίαν».

Ἔτερα φιλολογικὰ αὐτοῦ ἔργα ἐδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ μίᾳ μικρᾷ συλλογῇ στίχων με πρόλογον τοῦ Στεφάνου Μαρτζώκη ἐξεδόθη εἰς Ἀθήνας τῷ 1909.

Ὡς μεταφραστὴς ὁ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ διακρίνεται ὄχι μόνον διὰ τὴν καλλιπέειάν του καὶ τὴν τελείαν ὑπ' αὐτοῦ χρῆσιν τῆς ἰταλικῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ προσωπικὰ του κριτήρια, ἅτινα καθιστοῦν τὰς μεταφράσεις του αὐθεντικὰ ἔργα τέχνης. Εἶναι εὐκόλον νὰ μετατρέψῃ τις ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς ἄλλην τὰς λέξεις ὡς καὶ τὰς ἀντιλήψεις ἐνὸς συγγραφέως, ἀλλ' ἐκάστη γλῶσσα ἔχει τὸν ἰδιαιτέρον αὐτῆς χαρακτήρα, ὅστις, συνδυαζόμενος με τὴν δημιουργικὴν τέχνην καὶ τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέως, εὐκόλως παραμορφοῦται εἰς μίαν μηχανικὴν ἀπόδοσιν εἰς ἄλλην γλῶσσαν. Ὁ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ φροντίζει πρὸ παντὸς νὰ φωτογραφῆσιν τρόπον τινὰ τὴν σχέψιν τοῦ μεταφραζομένου συγγραφέως, προσπαθῶν νὰ χρησιμοποιῆσιν τὴν ἰταλικὴν κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ παρουσιάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν πιστότερον τὸν λογικὸν μηχανισμόν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην με τὸν πλοῦτον τῶν πλεονασμῶν, τῶν ἐπαναλήψεων καὶ τῶν μεταθέσεων, παρουσιάζει ὅλως ἰδιαιτέρον χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ πλέον ὀρθόδοξοὶ νεοἑλληνεῖς συγγραφεῖς διετήρησαν εἰς τοὺς διαλόγους καὶ τὰς ἀφηγήσεις παρ' ὄλην τὴν ἀπλοποίησιν τῆς γλώσσης.

Ὅστις ἀνέγνωσε Δροσίνην, Βικέλαν καὶ Ξενοπόυλον, ἰδίᾳ εἰς τὰ πρῶτα αὐτῶν ἔργα καὶ ἀκολούθως μίαν κοινήν ἰταλικὴν μετάφρασιν τῶν ἔργων αὐτῶν, διαισθάνεται ἀμέσως τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἰδιάκτου ἑλληνικοῦ χαρακτήρος, φαινομενικῶς μὲν τυπικοῦ, ἀλλὰ κατὰ βάθος οὐσιώδους στοιχείου τοῦ μεταφραζομένου κειμένου. Ἡ φροντίς αὕτη τῆς διατηρήσεως τῆς ἰδιαιτέρας μορφῆς

τῆς ἐκφράσεως, ἐφ' ὅσον ἡ εὐκαμψία καὶ αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς ἰταλικῆς γλώσσης τὸ ἐπιτρέπουν, παρουσιάζεται ἀντιθέτως σταθερὰ παρὰ τῷ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ, ὅστις τὴν καθιστᾷ κανόνα τῶν κόπων του, ὡς μεταφραστοῦ καὶ ὡς διδασκάλου.

Ἡ τοιαύτη τάσις προσλαμβάνει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὰς ποιητικὰς μεταφράσεις, αἱ ὁποῖαι οὕτω παρουσιάζονται δὲν φαίνονται ὡς ἀπλῆ μετατροπὴ ἑλληνικῶν ρυθμῶν καὶ ἰδεῶν εἰς ἰταλικούς ρυθμούς καὶ ἰδέας, ἀλλὰ προσπάθειᾳ φωτογραφικῆς τρόπου τινὴ ἀποδόσεως τῶν στίχων διὰ τῆς διατηρήσεως τῶν ρυθμῶν, συχνὰ δὲ καὶ τῶν ὁμοιοκαταληξιῶν καὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἀντιστοιχῶν λέξεων εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἐπιχειρήσεις βεβαίως κατ' ἐξοχὴν δυσχερῆς, ἀλλὰ διευκολυνόμεναι, διὰ τῆς ὑπομονητικῆς καὶ ἐμμόνου μελέτης. Οὕτως ἐγένετο ἡ ὁμόρρυθμος μετάφρασις τοῦ ἀθανάτου «Γυμνοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ ἀριστουργήματος τούτου εἰς τὸ εἶδος του, οὕτω τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς δημοσιευθειῶν μεταφράσεων πολυαριθμῶν ἑρωτικῶν λαϊκῶν διστίχων, λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν στιχοῦργημάτων. Τὸν μὴ εἰδικὸν ἀναγνώστην θὰ ξενίσῃ ἴσως ἡ μετάφρασις εἰς τὸ σύνηθες ἑλληνικὸν μέτρον τοῦ δεκαπεντασυλλάβου, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ δημοτικῶν ἀσμάτων, ἀλλ' ἐὰν θέλῃ τις νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν, τὴν *mens* τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄλλως, ἔστω καὶ ἂν ὁ τρόπος οὗτος φαίνεται ὑπεράγαν δυσχερῆς.

Κάμνοντες λόγον περὶ τῶν καθ' αὐτῷ γλωσσολογικῶν μελετῶν τοῦ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ — ἀφήνομεν κατὰ μέρος τὴν εἰκοσαετῆ διδακτικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Νεαπόλεως — ἀναφέρομεν μόνον ἓν μνημειώδες ἔργον τὴν «Γραμματικὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης», ἡ ὁποία καίτοι παλαιὰ πλέον κατὰ εἴκοσι ἔτη, ἀποτελεῖ τὸ κορυφαῖον τῆς δρᾶσεως τοῦ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ. Τὸ ἔργον τοῦτο ὄχι μόνον ἀπῆλλαξε ἀπὸ καταφανῆ κατωτέρωτῆτα, τὴν ἰταλικὴν ἀντιπαρβαλλομένην πρὸς τὰ ἄλλα μεγάλα ἔθνη τῆς Δύσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπερέβη τὰ ἀνάλογα ξένα ἔργα, διότι, στηριζόμενον ἐπὶ τῆς τελείας ἐκείνης φιλολογικῆς προπαρασκευῆς, περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω

ἐκθέτει κατὰ συστηματικὸν καὶ ἀπλοῦν τρόπον τὴν ὕλην κατὰ τὰ τρία μέρη, φωνητικῶν, τυπικῶν καὶ συντακτικῶν καὶ φέρει ἐν τέλει παράρτημα ἐτυμολογικόν.

Παραδείγματα εὐρείας γλωσσολογικῆς μορφώσεως ὁ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ παρέσχε πλείστα, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν 2^{αν} καὶ 3^{ην} σειρὰν τῶν μελετῶν του τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Νέα Ἑλλάς» (Νεάπολις 1912 καὶ 1913). Ἡ Γραμματικὴ ὅμως ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῶν νεοελληνικῶν μελετῶν, τὸν ὁδηγὸν οὐ μόνον τῶν ἰταλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑλλήνων μελετητῶν. Καὶ πράγματι τὴν μεθοδὸν του ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες συγγραφεῖς εἰς γραμματικὰς, ἐκδοθείσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Σήμερον εἰς τὸν Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ ἀκόμη ἐν πλήρει πνευματικῇ ἀκμῇ, περιορίσαντα ἐν μέρει τὴν διδακτικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν ἐν μόνῳ τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν, ὅπως, ἐν τῇ ἡσυχῳ ζωῇ, ἣν διάγει μακρὰν τῆς πολυταράχου ζωῆς τῆς μεγάλης πόλεως, ἀποφα-

σίση νὰ τακτοποιήσῃ τὸν μέγαν ὄγκον τῆς ἀνεκδότου ἀκόμη ἐργασίας του καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ νέους τόμους τῶν τόσον ἀξιολόγων μελετῶν, αἵτινες φέρουν τὸν τίτλον «Ἡ Νέα Ἑλλάς».

Αἱ μεταφράσεις τῶν διηγημάτων, τὰ διάφορα σημειώματα τὰ κατεσπαρμένα εἰς περιοδικὰ καὶ φιλολογικὰς ἐφημερίδας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ἀποτελοῦν ἐλάχιστον μέρος τῶν καρπῶν μιᾶς ἀδίκου ἐργασίας, ἡ ὁποία, ἐμπνεομένη μόνον ἀπὸ τὸν πρὸς τὴν νέαν Ἑλλάδα ἀγνότατον ἔρωτα καὶ ἐστερημένη ὅλως ὕλικῶν συμφεροντολογικῶν ὑπολογισμῶν, παρουσιάζεται ἐτι μᾶλλον μεγάλη καὶ εὐγενής.

* * *

Διὰ νὰ προσφέρωμεν μικρὸν δεῖγμα τῆς παρὰ τοῦ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ εὐχεροῦς καὶ τελείας χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς, παραθέτομεν κατωτέρω ἐν ποιημᾷ του γραφέν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ συναδέλφου του, γερουσιαστοῦ Cocchia.

ΑΛΓΟΥΣ ΚΡΑΥΓΗ

(μοιρολόγι).

Μιά μέρα πού ὁ ἥλιος τὴν λάμψι του σκορποῦσε,
Κ' ἡ φύσι ἀνθοστόλιστη κρυφὴ χαρὰ γροικοῦσε,
Ἐνας πατέρας ἄμοιρος ἐπήγαινε σκυμμένος,
Μὲ ὄψι ἀχνὴ κι ἀγέλαστη, στὰ μαῦρα φορεμένος.
Ἐνοιωθε πόνος ἀγιάτρευτο, πού δὲν μπορεῖ νὰ σβύσῃ,
Στὴν γῆν αὕτη παρηγοριά ποτὲ νὰ μὴν ἐλπίσῃ.
Ὁ δρόμος του τὸν ἔφερε πέρα στὸ κοιμητήρι.
Στὸ μαῦρο χῶμα, τὸ ἄραχνο, ἐκεῖ πῆγε νὰ γείρῃ,
Ὁ γυῖός του ὁ μονάκριβος, τῆς μάνας τὸ καμάρι,
Χαρὰ κ' ἐλπίδα τοῦ σπιτιοῦ, τὸ ὠραῖον Ἰπαλληκάρι.
Ἄμα στὸν τάφον ἔφθασε, στὸ μνήμα ἀγαπημένο
Ἀπὸ χορτάρια, λούλουδα, ἀπ' ἄνθια στολισμένο,
Φτωχὸν κορμὶ τρεμουλιαστὸ σὰν λυγερὸ καλάμι,
Τὰ δάκρυα του ἀκράτητα τρέχανε σὰν ποτάμι,
Πικρὸν ποτάμι ἀστείρευτο, πού καίει ὁ τι ἐγγίξει,
Πόνος ἀπαρηγόρητος, πού τὴν ψυχὴ διασχίζει.
Κι ὕταν ἐξηράθηκε στὰ μάτια του τὸ κλάμα,
Ἡ λύπη, ἡ τόσο δυνατὴ, διαλύθηκε συνάμα,
Εἰς λόγια ἀπλᾶ, πού βγαίνανε ἀπ' τῆς καρδιάς τὸ βάθος

Μὲ σπαραγμὸ ἀνήκουστο, μὲ φρίκην καὶ μὲ πάθος.
 Ἐνῶ ἀπὸ Σὲ τὰ βέλτιστα περίμενα, παιδί,
 Ἐνῶ ἀπὸ Σὲ ὠνειρεύθηκα γεράματα εὐτυχῆ
 Ἴδου καὶ Σὺ, σὰν ἀστραπὴ μέσα σὲ ἀνεμοζάλη,
 Εἰς τὸν ἀπέραντο Οὐρανὸ ἐγύρισες καὶ πάλι
 Τὸ χαρωπὸ Σου πρόσωπο δὲ βλέπω πλιά κοντά μου
 Καὶ τὴν γλυκεῖά Σου τὴ φωνὴ πλιά δὲν γροικῶ σιμά μου.
 Ἄφοῦ ὁ Χάρος Σ' ἄρπαξε, μὲ τὴν σκληρὴν ὀρμὴ του
 Ἄλύπητα καὶ ἄσπλαγγνα καὶ Σ' ἔφερε μαζί του,
 Καὶ πέταξες σὰν τὸ πουλί, πού ἀφήνει τὴ φωλιά του,
 Κ' ἐμὲ θλιμμένον, ἔρημον ἄφησες ἐδῶ κάτου,
 Ὡ σφοδρά! Τὶ ἀπόμεινε στὴν ἄτυχη ζωὴ μου;
 Τὶ μοῦ ἀπομένει; Τίποτε. Πέθανε τὸ παιδί μου!
 Γιὰ ἄλλους θᾶναι ὄμορφος ὁ κόσμος, μὰ γιὰ μένα
 Τοῦ κόσμου ὅλα γινήκανε, ὅλα φαρμακωμένα.
 Τὶ μ' ὀφελεῖ ὁ ἥλιος; Τὸ φῶς τὶ μ' ὀφελεῖ;
 Ἐσὺ ἦσουν ὁ ἥλιος μου, τὸ φῶς μου ἦσουν Ἐσύ!

* * *

Ἄναδημοσιεύομεν ἐπίσης μετὰφρασιν τοῦ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ τοῦ ποιήματος τοῦ Σολωμο
 « Πις τὸν κύριον Γεώργιον Δὲ Ρώσση εὕρισκόμενον εἰς τὴν Ἀγγλίαν »:

A UN AMICO LONTANO
 di DIONISIO SOLOMOS.

Quando ritornerai del padre il tumulo
 vedrai soltanto, allora.
 Mentre ti scrivo, il veggio muto e gelido
 del maggio in sull'aurora.
 Noi spargeremo sul suo petto rigido
 di primavera i fiori:
 ei s'addormì nel sonno eterno ed ultimo
 testè, sui primi albori.
 Sempre calmo restò: fu sempre placido
 sino all'estremo fiato,
 così come sen giace poi che l'anima
 ora l'ha abbandonato.
 Solo un istante pria che verso l'etere
 volasse, lento e piano,
 per benedirti nel mortale anelito
 forse, levò la mano!

Βιβλιογραφικαὶ πληροφορίαι.

Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἀπαριθμηθῇ τις λεπτομερῶς ὅσα ὁ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ ἔγραψε
 ἔστω καὶ περιοριζόμενος εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἔργα. Κατωτέρω ἀναφέρομεν
 μόνον τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐκδόσεως:

- La scelta della moglie di D. Paparrigopulos, versione con introduzione e note, eἰς Rendiconti della R. Accademia di Archeologia, lettere e belle arti di Napoli, 1904.
- Ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλλάδος, ἀρχαῖον διήγημα, Νεάπολις, 1905.
- Galatea, dramma di S. Vasiliadis, versione con introduzione e note, 1906.
- Due racconti di D. Vikelas con una notizia sull'autore, 1906.
- Amore anima del mondo di C. Triantafillis, versione e biografia, 1906.
- Giorgio Zalokostas, eἰς Rendiconti della R. Accademia dei Lincei, 1906.
- Ἡ οἰκία τοῦ Γλαύκου, διηγημάτιον, 1906.
- Μικρὰ ἐκλογή πεζῶν καὶ ποιήσεων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας, μετὰ βιογραφιῶν τῶν συγγραφέων, 1906.
- Tre novelle cretesi di G. Damverghis. Versione con introduzione e note, 1908.
- Bozzetti epiroti di C. Christovassilis. Versione e introduzione, 1908.
- Τὸ ἄγαλμα, ἱστορία τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, 1909.
- Per gli studi neoellenici in Italia, eἰς Rendiconti della R. Accademia dei Lincei, 1909.
- Σταλαγματιῆς καὶ φύλλα, στίχοι μὲ πρόλογο τοῦ Σ. Μαρτζώκη, 1909.
- La Grecia moderna. Raccolta di scritti neoellenici. Serie I, 1909.
- Π « bello enigma » della Fanciulla d'Anzio e la soluzione di G. Svoronos, 1910.
- Ghirlandetta d'Amore. Versione di canti popolari con introduzione, 1910.
- Lingua e patriottismo nella Grecia contemporanea, 1911.
- Un poeta italo-greco: Stefano Marzokis, eἰς Rendiconti della R. Accad. dei Lincei, 1911.
- La Grecia Moderna. Raccolta di scritti neoellenici. Serie II, 1912.
- La Grecia Moderna. Raccolta di scritti neoellenici. Serie III, 1913.
- Italia e Grecia. Note. Napoli, 1919.
- Giorgio Suris, l'Aristofane della Grecia moderna, eἰς Giornale Roma-Napoli, 1919.
- Grammatica della lingua neo-greca. Napoli, 1921.
- Π Neogrecismo in Italia, eἰς L'Europa Orientale. Roma, 1923.
- Π Bizantinismo e i cultori di esso in Italia, ἐνθ. ἀν. Roma, 1924.
- La tradizione bizantina nella letteratura popolare neogreca, ἐνθ. ἀν. Roma, 1924.
- La cattiva strada, racconto di Gregorio Xenopulos, con una introduzione critica sulla letteratura narrativa contemporanea in Grecia. Roma, 1926.
- L'importanza degli studi neoellenici in Italia, comunicazione al II Congresso Coloniale di Napoli, 1934.
- La dormiente del Sannio e la Κοιμωμένη di Poros, eἰς Samnium. Benevento, 1938.

Ἐπίσης ὁ Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ ἐδημοσίευσε πολλὰς μετὰφράσεις ἑλληνικῶν διηγημάτων, δημοτικῶν ἀσμάτων καὶ ποιημάτων εἰς διάφορα ἰταλικά περιοδικά, ἐφημερίδας, ἐπιστημονικὰς ἐπετηρίδας κ. λ. μετὰ βιογραφικῶν εἰδήσεων καὶ ἐπεξηγηματικῶν σχολίων. Συνολικῶς ὁ Ντὲ Σιμόνε μετέφρασεν ἔργα τεσσαράκοντα ἑλλήνων συγγραφέων, μετὰξὺ τῶν ὁποίων τῶν Παπαρρηγοπούλου, Βασιλειάδου, Χριστοβασίλη, Μελᾶ, Σολωμοῦ, Ξενοπούλου, Δροσίνη, Βικέλα, Ἀννίνου, Λασκαράτου, Ζαλοκώστα, Βαλαωρίτου, Σκόκου, Παλαμᾶ, Παπαδιαμάντη, δημοσιευθέντα εἰς Annali dell'Istituto Orientale τῆς Νεαπόλεως, Le Opere e i Giorni τῆς Γενούης, La Rivista d'Oriente τῆς Νεαπόλεως, Rendiconti dell'Accademia dei Lincei τῆς Ρώμης, Rendiconti dell'Accademia di Archeologia, Lettere ed Arti τῆς Νεαπόλεως καὶ εἰς ἄλλα περιοδικά.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΞ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΟΥΛΤΑΝΩΝ

Ἀνακοίνωσις τοῦ κ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΒΙΚΚΙΟ τ. φ.

(Στὸ προηγούμενον τεῦχος δημοσίεψα ἓνα κεφάλαιον ἀπ' τὸν ἀνέκδοτον ἑλληνικὸν βαρβερικὸν κώδικα ἀριθ. III μὲ μερικὰς πληροφορίας γιὰ τὸ χειρόγραφον. Σήμερον δημοσιεύω ἓνα ἄλλο κεφάλαιον ποῦ ἀφορᾷ τὸ Σουλτάνο Μουσαῖ, τὴν κατάκτησιν τοῦ ὀθωμανικοῦ θρόνου καὶ τὸ τέλος του. Γιὰ τὰς γλωσσολογικὰς καὶ λοιπὰς παρατηρήσεις παραπέμπω τὸν ἀνγνώστην εἰς τὴν σημείωσίν μου τοῦ προηγούμενου τεύχους).

Ἐδῶ ἀρχίζει ἡ βασιλεία τοῦ Μουσαῖ, τοῦρκου ὀτωμάνου, υἱοῦ τοῦ Μπαγιαζήτη, εἰς τοὺς 1414, ὁ ἕπτατος—7 (φυλλ. 29α—31β).

Ὁ Μουσαῖ, υἱὸς τοῦ σουλτάν Μπαγιαζήτη, ἐπειδὴ ἐπνιξε τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μουσουλμᾶνο, ἐκάθησε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς του καὶ ἐπροσκυνήσανέ τον διὰ βασιλέα τους.

Τότε ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Ρούμελην καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Σαλονίκη, καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐδιαγούμιζε τὰς χώρας καὶ ἐκούρσευε. Καὶ ἀποκεῖ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Στεφανουμπούλου, τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Λαζάρου Μπλαντήκα, διὰ τὸ ἀπόθανε ὁ γαμπρὸς του ὁ Στέφανος καὶ ἐκάθησε εἰς τὴν ἀφεντιὰ ὁ αὐτὸς Μπλαντήκας, ὁ ὁποῖος ἐκαθέτονε εἰς τὴν Σιδεροβιά, πρῶτον κᾶστρο καὶ δυνατὸ τῆς Βουλγαρίας. Καὶ τότε τὴν ἐπολέμα ὁ Μουσαῖ, διὰ τὸ ὁ Στέφανος ἦτονε ἐναντίος του ὅταν ἐπολέμα μὲ τὸν ἀδελφὸν του. Ὅποῖος Στέφανος ἔφυγε καὶ ἐδιάβη εἰς βοήθειαν τῶν Ρωμαίων. Τότε τὴν Σιδεροβιά δὲν τὴν ἐπῆρε, μόνον ἐδιαγούμιζε τὰ χωρία καὶ πολλὰ σκλαβιά ἐκαμε.

Τότε ἐδιάβη μὲ τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἀπόκλεισε τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ τὸ ἐβοηθήσανε πολλοὶ ἀφεντάδες. Εἶχε καὶ κάτερρα καὶ καράβια, ἀρμάδα πολλὴ καὶ ἐπολέμα τὴν Πόλιν διὰ ξηρὰς καὶ διὰ θαλάσσης. Καὶ ὁ βασιλεὺς Παλαιολόγος καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀρματώθησαν καὶ αὐτοί, καὶ ἀρματώσανε τὰ κάτερρά τους καὶ ὅσα πλεούμενα εἶχασιν, καὶ ἐβάλανε εἰς τὴν ἀρμάδα τους πρῶτον καπετάνιο τὸν κύριον Μανουήλ, υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἰωάννη, τὸν Μπαστάρδον, ὁποῦ ἦτονε ἀνδρειωμένος. Καὶ ἐδιάβη καὶ ἔσμιξε μὲ τὴν ἀρμάδα τοῦ Μουσαῖ, καὶ πολέμου γενομένου, ἐνίκησαν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐκαταχάλασαν τὴν.

Τότε, ὡς εἶδε ὁ Μουσαῖ πὺς ἐνίκησαν τὴν ἀρμάδα του, δὲν ἤθελε νὰ ζετρέχη νὰ κάμνη ἀρμάδες, μόνον ἐπολέμα στερέας μὲ τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐπήγαινε καὶ ἐδιαγούμιζε τοὺς τόπους τῶν Ρωμαίων καὶ σκλαβιά ἐκαμε. Καὶ εἶχε καὶ φουσσᾶτα εἰς τὴν Σαλονίκη, ὁμοίως εἶχε καὶ φουσσᾶτα καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐδιαγούμιζαν,

διὰ τὸ εἶχε ἀγάπην μὲ ὅλους τοὺς ἀφεντάδες τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τοῦτο ἐπολέμα εἰς τὴν Ρούμελην ἀξέννοιαστα. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πόλης δὲν εἶχανε τί κάμει καὶ ἐστεύσανε εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζήτη, ἀδελφὸν τοῦ Μουσαῖ, ὅπου ἦτονε μικρότερος, ὅτι νὰ ἔλθῃ νὰ πάρῃ φουσσᾶτα ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν καὶ νὰ τοῦ δώσουνε καὶ οἱ Ρωμαῖοι βοήθειαν νὰ πάρῃ νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μουσαῖ.

Τότε ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἀπέρασε εἰς τὴν Ρούμελην καὶ ἐδιάβη τὰ μέρη τῆς Σαλονίκης νὰ εὐρῆ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μουσαῖ. Καὶ εἶχε κοντὰ του ἓναν Ἀνατολίτη πασᾶ εἰς τὴν βουλήν του, εἰσὲ κείνα ὅπου ἐλόγιαζε νὰ κάμῃ, ὀνόματι Σαλαμπᾶν, ὁ ὁποῖος εἶτι βουλή ἐσυβουλεύετονε τὸ ἔδιδε γνωστὸν τοῦ Μουσαῖ. Καὶ τὸν ἐκραδίριζε τὸν Οὐρκάμ νὰ τὸν ἐδώσῃ καὶ νὰ τὸν ἐπαραδώσῃ τοῦ Μουσαῖ. Καὶ ἐδιάβησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐτεντώσανε εἰς ἓνα πλάγι βουνοῦ. Καὶ ὁ Σαλαμπᾶνος ἐν τῷ ἄμα ἔστειλε γραφὴν εἰς τὸν Μουσαῖ ὅτι νὰ ἔρθῃ τὸ γρηγορώτερον νὰ τὸν πιάσῃ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Οὐρκάμ.

Καὶ ὡς τὸ ἔμαθε ἐπῆρε ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καὶ ἐπιασε τὸν Οὐρκάμ, ὁποῦ ἦτονε ἀκόμη μικροπαλληκαρόπουλο καὶ ἐπῆρε τὴν ζωὴν του. Καὶ τὸ φουσσᾶτο ὅπου ἔσυρνε ἐπολεμήσανε ἀμὴ τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ἔκοψε ὅλους. Καὶ ἀποκεῖ ἐσηκώθη καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Μπογδανία καὶ ἐδιαγούμισέ τὴν καὶ πολλὰ σκλαβιά ἐκαμε.

Καὶ ὅπου ἐγύρισε καὶ εἶχε μεγάλην ἔννοιαν διὰ ἓνα υἱὸν μικρότερον τοῦ Μπαγιαζήτη, ὀνόματι Ἐσαι. Ἀμὴ ἔγινε Χριστιανὸς εἰς τὴν Μπόλιν καὶ ἀπέρασε ὀλίγος καιρὸς καὶ ἀπόθανε. Καὶ ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν διὰ τὸ εἶχε πολλὴ ἔννοια καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀπὸ τὰς ἀνεψιούς του, διὰ τὸ ὁ Μπαγιαζήτης εἶχε παιδιὰ τὸν Μουσουλμᾶνον καὶ τὸν Μουσαῖ καὶ τὸν Ἐσαι καὶ τὸν Μεχεμέτη, ὁ ὁποῖος ἦτονε ὁ μικρότερος.

Καὶ ἐπειδὴ ἦτονε μικρὸ παιδί ὅταν ἀπέθανε ὁ πατέρας του ὁ Μπαγιαζήτης, τὸν ἐπῆραν καὶ τὸν ἀναθρέψανε καὶ τὸν ἀγαπούσανε οἱ ὑπῆρτες τοῦ πατρὸς του. Καὶ τὸ ἐπῆραν μικρὸν καὶ τὸ δώσανε ἐνοῦ σκιοιᾶ καὶ τὸ μάθαινε τὴν τέχνην. Καὶ ὡς ἐμεγάλωσε καὶ ἔγινε παλληκαρόπουλο ἔφυγε ἀπὸ τὸν μάστορά του ἀπὸ τὴν Μπροῦσα καὶ ἐδιάβη εἰς τὸν ἀφέντη τῆς Καραμανίας, ὀνόματι Ἀλοῖζη, ὁ ὁποῖος τὸ ἐδέκτη μὲ χαρὰ, ἐπειδὴ ἦτονε παιδί τοῦ Μπαγιαζήτη, καὶ τὸ ἐμάθαινε τὰς τέχνας τοῦ πολέμου μὲ τιμὴν ὡς ἐπῆρε βασιλιόπουλο ἐποῦ ἦτονε.

Καὶ ὡς ἐμεγάλωσε καὶ ἔγινε παλληκαρὶ ἐμάζωξε φουσσᾶτα. Ὅμοίως ἦρθαν καὶ ἄλλοι ἀφεντάδες ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν καὶ τοῦ ἐκάμανε βοήθεια καὶ συντροφίαν. Καὶ ἦρθε κοντὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐμίλησε μὲ τὸν βασιλέα καὶ ἐστερέωσανε μεγάλη ἀγάπην. Καὶ τὸν ἐτάξανε ὅτι νὰ τὸν βοηθήσουνε οἱ Ρωμαῖοι εἰσὲ καιρὸν χρείας νὰ πάρῃ καταπάνω τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ Μουσαῖ. Τότε ὡς τὸ ἔμαθε ὁ Μουσαῖ πὺς ἐμάζωξε φουσσᾶτα ὁ ἀδελφὸς του ὁ Μεχεμέτης καὶ πάρῃ ἀπάνω τοῦ Μουσαῖ καὶ ἐμπήσανε εἰσὲ πόλεμον. Καὶ πολέμου γενομένου, ἐνίκησέ τον ὁ Μουσαῖ τὸν Μεχεμέτην.

Καὶ ὡς εἶδε ὁ Μεχεμέτης πὺς ἐνίκηθη, ἔφυγε καὶ ἐγλύτωσε. Καὶ ἐδιάβη τὰ μέρη τῆς Πόλης καὶ ἐστάθη καὶ ἐμεταμάζωξε τὰ φουσσᾶτά του νὰ πάρῃ νὰ μεταπολεμήσῃ μὲ τὸν Μουσαῖ. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπερνούσανε τὰ φουσσᾶτα του ἀπὸ τὴν Ἀνα-

τολή εις τὴν Ρούμελη. Καὶ ἐβάλασι πολλή δύναμι εἰς τὸ ἀπέραμα τῆς Καλλιπόλης καὶ εἰς τὸν βωμό, ὅπου τὸν λέγουσι «ἱερό», εἰς τὸ πέραμα τῆς Καλλιπόλης. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐμποδίζανε τὸ φουσαῖτο τοῦ Μουσαῖ. Καὶ τοῦ Μεχεμέτη τὸ φουσαῖτο ἀπέρασε εἰς τὴν Ρούμελη καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Βουλγαρία, ἐκεῖ ὅπου εἶχε τὴν ὄλπιδα του νὰ τοῦ δώσουνε βοήθειαν. Καὶ ἐδώσανέ του. Καὶ ὁ Μουσαῖς ἐτοιμαζέτονε νὰ πολεμήσῃ καὶ ἦρθε ἀπὸ τὸ βουνὸ τὸ λέγουσι Αἶμο, λέγουνέ το καὶ Πανία καὶ ἐκεῖ ἦρε τὸν ἀδελφὸ του μὲ τὰ φουσαῖτα του. Καὶ ἐσμίζανε εἰσὲ πόλεμον τὰ δύο φουσαῖτα, καὶ ἔγινε πόλεμος μὴ μερέα καὶ ἄλλη. Τὸ ὕστερο ἐτζάκισε ὁ Μουσαῖς τὸ φουσαῖτο τοῦ Μεχεμέτη. Καὶ ὁ Μεχεμέτης ἔφυγε καὶ ἐδιάβη καὶ ἐφυλάκτη εἰς τὸν ἀφέντη τῶν Σερβίων.

Τότε ἐπίκραινέ τον πολὺ πῶς ἐνίκηθη δύο βολές ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του. Τότε πάλι ἔβαλε βουλή ὅτι νὰ τόνε πολεμήσῃ καὶ τὴν τριτοβολά, καὶ ἔστειλε κρυφὰ ἄνθρωπον ἐδικὸ του ἐμπιστεμένο εἰς τὸν Βεζύρ Πασᾶ, ὅπου εἶχε ὁ ἀδελφός του, ὀνόματι Βρενέζ, μέγας ἄνθρωπος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Μουσαῖ, ὁμοίως καὶ εἰς τὸν Μουράτ Πασᾶ ὅτι νὰ ἀφήσουνε τὸν Μουσαῖ καὶ νὰ βοηθήσουνε τοῦ Μεχεμέτη. Καὶ τόσο τοὺς ἔκαμε μὲ ταξίματα πολλὰ καὶ μεγάλα.

Τότε ἐσμίζανε οἱ δύο πασάδες καὶ ἐβάλανε βουλή, ὅτι νὰ κάμουνε τρόπον νὰ καθήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν ὁ Μεχεμέτης. Καὶ οὕτως ἐγένη ἡ βουλή. Ὡσάν ἐστερεώθη ὁ Μεχεμέτης εἰς τὸ τάξιμο, ἐμάζωξε τὰ φουσαῖτα του, ὅσα ἠμπόρεσε καὶ ἦρθανε καὶ οἱ Βουλγάροι εἰς βοήθειάν του καὶ ἐβγήκε καὶ ἐδιάβη νὰ πολεμήσῃ καὶ τὴν τριτόβολην. Καὶ τὴν ἄλλη μερέα ἐτοιμάστη καὶ ὁ Μουσαῖς εἰσὲ πόλεμον.

Καὶ ὁ Μεχεμέτης ἔβαλε τοὺς Βουλγάρους εἰς τὴν ζερβὴ μερέαν καὶ εἰς τὸ δεξιὸ μέρος τοῦ πολέμου ἦτονε ὁ Βρενέζ πασᾶς μὲ τὸ φουσαῖτο του. Καὶ ἔφυγε καὶ ἄφησε τὸν Μουσαῖ καὶ ἐδιάβη εἰς βοήθειαν τοῦ Μεχεμέτη. Τότε ὡσάν εἶδε ὁ Μουσαῖς ὅτι τὸν ἀφήσανε, ἔφυγε τὰ μέρη τῆς Βλαχίας. Καὶ τόνε κατατρέχανε οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μεχεμέτη καὶ δὲν εἶχε τί κάμει καὶ ἐμπῆκε μέσα εἰσὲ ἕνα καλαμιῶνα καὶ ἐκρύφτη. Καὶ ἐκεῖ τὸν ἦσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μεχεμέτη καὶ τὸν ἐπιάσανε καὶ τὸν ἐπνίζανε, γιατί ἔτσι τοὺς εἶχε παραγγελίαν ὁ Μεχεμέτης.

Τέλος τῆς ζωῆς τοῦ Μουσαῖ, τούρκου ὀτωμάνου βασιλέως τῶν Τούρκων - 1404 - ἔφτατος.

Ἡ ΛΑΪΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ραδιοφωνικὴ διάλεξις τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Δήμου Πειραιῶς καὶ καλλιτεχνικοῦ συνεργάτου «Ἀκροπόλεως» κ. ΓΛΑΥΚΟΥ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Λαϊκὴ Ἀρχιτεκτονικὴ στὴν Ἑλλάδα εἶναι πολὺ πλούσια σὲ στοιχεῖα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ διακοσμητικὰ. Κάθε τόπος ἔχει τὸ γνῶρισμά του στὴν Ἀρχιτεκτονικὴ, τὴ λεγομένη λαϊκὴ, πού πραγματικὰ ἔχει πηγᾶση ἀπὸ τὸ λαό. Στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, στὴ Μακεδονία, στὴν Πελοπόννησο, ὑπάρχουν ἀφθονα λαϊκὰ δείγματα αὐτῆς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, πού πλάστηκε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἀπὸ τοὺς ἀνώνυμους χτίστες, πού ἐμεῖς σήμερα ἀισθανόμαστε γι' αὐτοὺς τὸ μεγαλύτερο θαυμασμό.

Ἡ Ἑλληνικὴ Λαὸς καὶ στὰ χρόνια τῆς δουλείας καὶ πρὸ αὐτῆς, καὶ μετὰ, εἶχε καὶ ἔχει τὰ ἴδια σύμβολα καὶ μοτίβα γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ τεχνικὴ ἐπικοινωνία του. Τὰ Λαϊκὰ αὐτὰ σύμβολα πού ἐπήγασαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του εἶναι τὰ λεγόμενα σήμερα ἀριστουργηματικὰ Ἀρχιτεκτονικὰ στολίδια τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, πού ἐγεννήθη, ὅπως κάθε Πολιτισμός, ἀπὸ τὴν λαϊκὴν ψυχὴν καὶ μόνον.

Τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸν γαλάζιο οὐρανὸ καὶ τὰ ὀλόλευκα νησιὰ, εἶναι τὸ κορυφωμα τῆς Λαϊκῆς μας Ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ Μύκονος, ἡ Νάξος, ἡ Τήνος, ἡ Ἄνδρος καὶ ἄλλα τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου εἶναι κτισμένα σ' ἕναν ἁλλοιώτικο ρυθμό, πού μεταξὺ των διαφέρουν στὸν τρόπο τῆς ἐκφράσεως. Ὁ ἄγνος κυκλαδικὸς ρυθμὸς διαφέρει ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τῆς Τήνου καὶ τῆς Ἄνδρου. Οἱ περιστερεῶνες τῶν νησιῶν δὲν ἔχουν κανένα λεπτομερειανὸ ὁμοίωμα μεταξὺ των, παρὰ μόνον στὴ γενικὴ φόρμα πού σ' αὐτὴ σχετίζονται ἀκριετὰ. Παντοῦ ὅμως, σ' ἄλλα τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, τὸ γαλάζιο τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ ἀπέραντη λευκότης τῶν σπιτιῶν εἶναι τὸ κύριον γνῶρισμα τῆς κυκλαδικῆς ἀτμοσφαιρας. Οἱ ἀνάγκες τῆς ζωῆς πού δημιουργοῦν συνήθως τοὺς ρυθμοὺς καὶ τοὺς τρόπους, στὸ Λαὸ τῶν Κυκλάδων γενικὰ, ἔχουν ἐπιδράσει περισσότερον αἰσθητικῶς. Ὁ ἄγνωστος χτίστης ἀγκάλιασε πρῶτα τὸ περιβάλλον μὲ τὸ ἐμπειρο μάτι του, λεπτολόγησε τὴ γραμμὴ τοῦ

ὀρίζοντος, ἐξήτασε τὸ γαλάζιο τῆς θάλασσας καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἔλλωψε στὴν παλέττα του τὰ χρώματα τῆς φαντασίας του καὶ ἔπλασε σὲ μακέττα τὸ πρῶτο ὁμοίωμα. Τὸ γαλάζιο μὲ τὸ ἄσπρο, τὸ φῶς καὶ ἡ θάλασσα πού λούζουν τὰ κυκλαδικὰ νησιὰ, τὰ μετεφφάσαν ὁ ἄγνωστος Ἀρχιτέκτων σὲ χρώματα. Στὸ γαλάζιο βάθος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θάλασσας, λάμπει σὰν διαμάντι τὸ ἄσπρο τῆς οἰκοδομῆς, τὸ ἀνοιχτὸ ροζ τῶν κουφωμάτων, τῆς ἀέρινης γραμμῆς πού σχηματίζει τὸ μάρμαρο ἀπὸ τὸν ἀσβέστη στὴν πρόσοψι. Ἡ σκάλα μὲ τὰ ἀναπαυτικὰ σκαλοπάτια, ὁ ἐξώστης μὲ τίς καμάρες καὶ τὰ μπλε παράθυρα καὶ πόρτες καὶ στὸ βάθος τῆς αὐλῆς ὁ περιστερεῶνας μὲ τὰ διακοσμητικὰ του. Στὴν αὐλόθυρα τὸ «ὑπέρθυρο», ἕνα αὐτοτελὲς ἀριστούργημα διακοσμητικῆς.

Ὁ Βυζαντινὸς καὶ ὁ Μαυριτανικὸς καὶ ὁ Τουρκοαραβικὸς ρυθμὸς, ἔχουν δανείση πολλὰ στοιχεῖα εἰς τοὺς ἀγνώστους Ἀρχιτέκτονας, παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ τὸ Ἑλληνικὸ κυριαρχεῖ παντοῦ. Παντοῦ διαφαίνεται ὁ Ἑλληνικὸς του χαρακτήρας, τοῦ Μαυριτανικοῦ στοιχείου, πού μᾶς ξαναἦρθε ἀλλαγμένος. Τὸν ξαναλλάζουν καὶ αὐτοὶ οἱ κυκλαδίτες σὰν νὰ ἐκδικιοῦνται τοὺς ξένους κλέπτας τοῦ Πολιτισμοῦ των, καὶ διαμορφώνουν τὸν κυκλαδικὸ ρυθμὸ στὴν διακοσμητικὴ καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ.

Ὁ Μακεδονικὸς καὶ ὁ Πελοποννησιακὸς τρόπος ἐκφράσεως μιᾶς οἰκοδομῆς ἔχει μεταξὺ των πολλὰ κοινὰ γνῶρισματα. Σὲ πολλὰ σημεῖα τὰ στοιχεῖα εἶναι ὅμοια, καὶ σὲ μερικὰ ἀκόμη στὸ βάθος φαίνεται ἡ συγγένεια. Ὁ Αἰγαῖος τρόπος διαφέρει ἀκριετὰ τῶν δύο προηγουμένων περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν πλέον ἀπομακρυσμένων ἀπὸ τοῦ κέντρου. Ὁ μὲν Μακεδονικὸς πρὸς βορρᾶν, ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς πρὸς νότον, παρὰ τὴν μεγάλην ἀπόστασιν πού χωρίζει τίς δύο αὐτὲς Ἑλληνικὲς περιφέρειες. Ἐν τούτοις τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθησαν οἱ Λαϊκοὶ Ἀρχιτέκτονες τῶν δύο περιφερειῶν εἶναι σχετικὰ, ἐὰν δὲν εἶναι ὅμοια.

Ὁ ἐξώστης (τὸ χαγιάτι) τοῦ Μακεδονικοῦ σπιτιοῦ ὑπάρχει ἀτόφιος καὶ στὸ Πελοποννησιακόν. Οἱ ξυλοδεσιές τοῦ Μακεδονικοῦ εἶναι οἱ ἴδιες καὶ στὸν Πελοποννησιακὸν τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ φεγγίτες (τὸ παραοῦλι) τῆς ἐξωθύρας λίγο δεξιότερα τοποθετημένοι εἶναι οἱ ἴδιοι καὶ στὰ δύο σπίτια, καὶ τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ, τὸ ὑπόγειο ἀποθήκης, ἢ κάτοψις τῶν σπιτιῶν καὶ αἱ λύσεις αὐτῶν, ἔχουν πολλὰ τὰ κοινά. Ἐκεῖ πού διαφέρουν οἱ δύο αὐτοὶ Ἑλληνικὸς καὶ Λαϊκὸς ρυθμὸς, εἶναι ἡ στέγη τῶν καὶ δὲν διαφέρουν μόνον μεταξὺ τῶν, ἀλλὰ διαφέρουν πολὺ καὶ ἀπὸ ὅλης τῆς ἄλλης Ἑλληνικῆς οἰκοδομικῆς τεχνολογίας. Σὲ μιὰ λεπτομερῆ ἐξέτασι τῶν δεδομένων τῆς κάθε οἰκοδομικῆς, τεχνικῆς τῶν Ἑλληνικῶν περιφερειῶν θὰ εἶχεν ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ μάθῃ ἀρκετὰ ὅσον ἀφορᾷ τὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια ἐκαλλιέργηθησαν συγχρόνως καὶ ἀπὸ τὰς δύο περιφερείας μὲ μόνην ἀλλαγὴν τῶν μέσων καὶ τῶν ὕλικῶν.

Ὁ Μακεδονικὸς ἥλιος εἶναι ὀλιγώτερον φιλόξενος ἀπὸ τὸν ἥλιο τοῦ Νότου. Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ βορρᾶ διαφορῆτικὴ σὲ διαφάνεια. Τὰ χιόνια τοῦ ἀπαραίτητα στοιχεῖα οἰκοδομικῆς λογικῆς. Οἱ ἄνεμοι ἰσχυρότεροι καὶ ἡ διαβίωσις πρὸ δύσκολος. Ὁ Ἀνώνυμος Ἀρχιτέκτων μὲ τὴν πελώρια λαϊκὴ φαντασία καὶ τὴν ἀλάνθαστη λαϊκὴ λογικὴ, ἐπλάσεν ἕνα πλάσμα στὸν Ἑλληνικὸν βορρᾶ καὶ ἕνα στὸ νότον μὲ τὰ ἴδια στοιχεῖα, μὲ τὴν λογικὴν, μὲ διαφορῆτικὴ ὅμως ἔκφρασι καὶ ἐμφάνισι. Εἶναι αὐτὰ πού στοὺς πολλοὺς φαίνονται ξένα. Δὲν εἶναι, λέγουν, ἑλληνικὰ στοιχεῖα, εἶναι κλεμμένα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἐκλάπησαν, ἀλλὰ ἐκλάπησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἢ ὅποια ἀφοῦ ξανάβρε τὴν πνευματικὴν τῆς ἰδιοκτησία, ἔστω καὶ ἀλλαγμένη, ἀπὸ τὸ πέρασμα τῶν ἐτῶν, ἢ καὶ αἰώνων, τὰ πῆρε ξανά, τὰ ἔλλοιωσε πάλι στὸ Ἑλληνικὸν καζάνι τῆς Ἑλληνικῆς λογικῆς καὶ τὰ ξανάβγαλε ἀτόφια, Ἑλληνικά, ἐντελῶς Ἑλληνικά.

Πολλοὶ αἰσθητικοί, λέγουν, ὅτι ἐμμήθημεν τοὺς κατακτητὰς μας, ἀλλὰ αὐτὸ πού σήμερα τὸ λέμε μίμησιν εἶναι τὸ ἴδιον μέσον τῆς ἀντιγραφῆς. Καμμιά τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ συναγωνισθῇ τὸ πρωτότυπο, τὸ φυσικὸ στὰ δημιουργήματά της. Αὐτὸ εἶναι κανόνας ὅχι μόνον στὴ

σοφίᾳ, τὴν ἐπιστημονικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἀλλὰ καὶ στὴ λαϊκὴ, διότι ὁ δημιουργὸς τῆς προσπαθεῖ νὰ δώσῃ καὶ κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του ὅσο καὶ ἂν ἔχη ἐπίδρασιν ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. Αὐτὸ ὅμως εἶναι σκέψις, καὶ ἡ σκέψις τὴν ἐποχὴ πού ἐδημιουργήθη ἢ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς μας ἀρχιτεκτονικῆς ἦταν δύσκολη, γι' αὐτὸ, παρασυρθέντες οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, οἱ οἰκοδόμοι, ἀπὸ τὴν εὐκόλη ἀντιγραφὴ ὀρισμένων γνωστῶν σ' αὐτοὺς μερῶν τῆς οἰκοδομῆς, καὶ χρήσιμων, ἔδιναν καὶ κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους στὸ γενικὸ σχεδιάσμα καὶ στὸ πλάσιμο τοῦ μοντέλου. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν εἶναι δημιουργημὰ ὑπολογισμένο ἀπὸ πρῖν, σύμφωνα μὲ ὀρισμένα μέτρα καὶ ἀναλογίες, ἀλλὰ βγήκε τότε ἀπὸ τὴν πρακτικὴς ἀνάγκης, ἀπὸ τὸ ὕλικὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγκρασία καὶ καλλιτεχνικὴ διάθεσιν τοῦ κάθε λαϊκοῦ Ἀρχιτέκτονος-Οἰκοδόμου, πού μποροῦμε νὰ τὸν ποῦμε καὶ καλλιτέχνη, ἀδιὰφορα ἂν οἱ ἐπιδράσεις του ἦταν μεγαλύτερες ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν του ἀξία. Οἱ οἰκοδόμοι-ἀρχιτέκτονες-δηλαδὴ ὁ λαὸς-χωρὶς νὰ ξέρουν γιὰτί, δίνουν στὸ ἔργο του τὴν ἰδιαίτη σφραγίδα τῆς ἐποχῆς τῶν καὶ τῆς πνευματικῆς τῶν καταστάσεως.

Ἡ τοξοειδῆς πόρτα σὲ σχῆμα ἡμικυκλίου ὄχι προχωρημένου, εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον ἄξια προσοχῆς Ἑλληνικὰ λαϊκὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Στὴν Πελοπόννησο ὅπως καὶ στὰ νησιά εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένη. Δίπλα στὴν ἡμικυκλικὴ ἐξωτερικὴ πόρτα εἶναι συνήθως τοποθετημένο, ἐπάνω στὸ πεζοῦλι, πού φθάνει τὰ 60-70 ἐκ. περίπου ὕψους καὶ ἄλλα τόσα πλάτους, μιὰ μεγάλη «Πόμπα». Πόμπα στὴν Πελοπόννησο ὀνομάζον μιά μεγάλη πέτρα ἢ μάρμαρο μὲ βαθὺ κοίλωμα στὴ μέση πού τὴ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ κοπάνισμα τῶν δημοτικῶν καρπῶν κλπ. Εἶναι σὲ τέτοια θέσι βαλμένη συνήθως πού ἀποτελεῖ στοιχεῖο διακοσμητικόν. Ἡ πόρτα ὅταν εἶναι κλειδωμένη ἀπὸ μέσα ἔχει δύο ἢ καὶ τέσσερες «ἀμπάρες», πού θηλυκῶνουν σὲ ἰσαρίθμους σιδερένιες θηλιές. Πολλὲς φορὲς στὰ χωριά πού εἶναι ἀπομακρυσμένα ἢ σὲ πολὺ παλιὰ ἀρχοντοσπίτια, ἢ πόρτα εἶναι φοδραρισμένη ἀπὸ τὸ ἔξω μέρος μὲ λαμαρίνα πού φθάνει καὶ τὰ 10 χλτ. Πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα, τοποθετοῦν τὸ «καραοῦλι». Ἀπ'

ἔξω, σὲ ὕψος τρία ἢ καὶ τέσσερα μέτρα πού εἶναι τοποθετημένο, φαίνεται ὅταν φεγγίτης, ἀπὸ μέσα ὅμως εἶναι ἕνα μικρὸ μετζοπάτωμα πού σ' αὐτὸ ἀναβαίνει ἐκεῖνος πού θέλει νὰ διαπιστώσῃ τὴν ταυτότητα αὐτοῦ πού πρόκειται νὰ μπῆ, στὸ σπίτι μὲ μιὰ μικρὴ σκαλίτσα δεξιὰ τῆς πόρτας τοποθετημένης. Τὸ «καραοῦλι» ἢ «πορτέλο» εἶναι πάντα καγκελόφρακτο μὲ μικρὸ ἄνοιγμα στὰ πλάγια καὶ μὲ περισσότερο στὸ ὕψος. Τὰ κάγκελα πολὺ ἀπλά, στρογγυλά σίδερα τῶν 12 ἢ καὶ 14 χλτ. καθέτως καὶ ὀριζοντίως τοποθετημένα καὶ σὲ πολὺ καλὲς ἀναλογίες. Τὸ ἐσωτερικὸν σχεδὸν σκέτο. Ἡ διακοσμητικὴ διάθεσις τοῦ ἀγνώστου καλλιτέχνου ἔδωσε μερικὰ δείγματα μιᾶς πολὺ ἀπλῆς καὶ ἐκλεπτυσμένης ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμητικῆς. Πάνω ἀπ' τὸ μεγάλο δωμάτιο τὸ ταβάνι εἶναι ξύλινο καὶ κατεβαίνει εἰς τὸν τοῖχο, στὰ πλάγια, περὶ τὸ 1,20 ἢ ξύλινη κατασκευή. Μιὰ φάσα σκαλισμένη σὲ ξύλο γύρω-γύρω στὸ δωμάτιο καὶ στὰ πλαγιὰ τοῦ ταβανίου, κατεβαίνει περὶ τὰ 50 ἐκ. κάτω ἀπὸ τὸ 1,20, δηλαδὴ, τὸ ταβάνι μαζὶ μὲ τὴν φάσα εἶναι στὰ πλάγια κατεβασμένο περίπου 1,70, ἀπ' ἐκεῖ καὶ κάτω εἶναι ἄσπερο ἀβεστωμένο τὸ δωμάτιο.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη διακοσμητικὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ ἀρχοντοσπίτου, ἀλλὰ πολὺ χαρακτηριστικὴ. Στὰ πολλὰ σπίτια ἢ ἀρχιτεκτονικὴ μένει ἢ ἴδια σχεδόν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰ πὼς λείπει τὸ ἐσωτερικὸν διακοσμητικὸν τοῦ μεγάλου δωματίου. Ἡ Λαϊκὴ Ἀρχιτεκτονικὴ στὴν Πελοπόννησο εἶναι πολὺ ἀπλή, ἀλλὰ μὲ πολλὰ καλὰ στοιχεῖα καὶ χρήσιμα. Ἐκεῖ ὁ Τεχνίτης οἰκοδόμος εἶχε περισσότερον λογικὴ ἀπὸ καλλιτεχνικὴ διάθεσιν. Δὲν λείπει παντελῶς τὸ καλλιτεχνικὸ γούστο, ἀλλὰ εἶναι περιορισμένο ἢ διαμοιρασμένο μέσα στὰ τεχνικὰ στοιχεῖα πού ἀποτελοῦν τὸ σύνολον τῆς Πελοποννησιακῆς λαϊκῆς οἰκοδομῆς καὶ ἢ ὅποια σχετίζεται ἀρκετὰ μεταξὺ τῶν ἄλλων δειγμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Μακεδονίας, τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν λοιπῶν περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας κλπ. Ὁ Ἑλλην Λαϊκὸς Ἀρχιτέκτων, κατώρθωσεν μέσα ἀπὸ τὸ πέρασμα τῶν ἐτῶν ἢ καὶ αἰώνων νὰ κατασταλάξῃ τίς σκέψεις του καὶ νὰ δημιουργήσῃ πραγματικὰ στολιδία λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς σὲ ὅλες τίς γωνιὰς τῆς Ἑλλάδος.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ἀνηγγέλη ἡ Ἱδρυσις ἐν Ἀθήναις ἐνὸς ἐνδιαφερόντος γραφείου, προορισμένου νὰ ἐξυπηρετήσῃ πολλαπλῶς διὰ τῶν τμημάτων του κάθε τι, πού θὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὰ Γράμματα, τὴν Καλλιτεχνίαν, τὸν Τύπον καὶ τὰς Ἐπιστήμας.

Τὸ «Πρακτορεῖον Πνευματικῆς Συνεργασίας» θὰ ἐνδιαφερῆ συστηματικὰ καὶ μ' ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐκτύπωση βιβλίων, τὴν ἐπίβλεψη τῆς καλλιτεχνικῆς τῶν παρουσιάσεως, εἰκονογραφῆσεως ἐξωφύλλων ἢ κειμένου, τῆς διαφημῆσεως τῶν μὲ ἀγγελίες καὶ κριτικῆς, κ. λ. π. Ἀκόμη θὰ εἶναι σὲ θέσιν διὰ τοῦ τμήματος ἀποκοιμμάτων νὰ παρακολουθῆσθαι καὶ νὰ στείλῃ στοὺς συγγραφεῖς πού θὰ θελήσουν τ' ἀποκόμματα τῶν ὅσων γραφοῦν γιὰ τὸ ἔργο τους καὶ σ' ὅποιον ἄλλο θελήσῃ νὰ τοῦ στέλλωνται ὅ, τι γράφεται γιὰ ζητήματα ἢ ὑποθέσεις πάσης φύσεως (ἰδιωτικῆς, γενικῆς, ἢ προσωπικῆς κ. λ. π.).

Τὸ «Πρακτορεῖον Πνευματικῆς Συνεργασίας» εἶναι ὁμοίως σὲ θέσιν νὰ προμηθεύσῃ παντοῖου εἶδους συνεργασίας ἀπὸ τῆς σπουδαιοτέρας ὑπογραφῆς μέχρι τῆς μικροτέρας, πού θὰ ἤθελε τοῦ ζητηθῆ, εἰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ, ἡμερολόγια καὶ κάθε ἄλλην ἐκδοσιν τῆς Ἐπαρχίας ἢ τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, εἰκόνας, σκίτσα, μελέτες, ἄρθρα, ἀνταποκρίσεις, τηλεγραφήματα, κ. λ. π.

Κοντὰ στ' ἀνωτέρω ἐκτελεῖ καὶ παραγγελίες βιβλίων πού θὰ τοῦ ἐξήτουν πελάται ἢ συνδρομηταὶ του, καλλιτεχνικῆς βιβλιοδεσίας, ὡς καὶ κάθε τι πού ὑπάρχει εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πνευματικῆς ἀνωτερότητος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(Ἐγκαινιάζεται ἡ παροῦσα σελὶς διὰ τῆς ἀναγραφῆς διαφόρων ἐκδόσεων αἰτινες ἐλήφθησαν παρὰ τῆς διευθύνσεως τῆς «Ράδιο-Ἐπιθεωρήσεως» καὶ διὰ τὰς ὁποίας βραχέα κριτικὰ σημειώματα θὰ ἀφ'ερῶθ' εἰς τὰ προσεχῆ τεύχη).

Π. Παραχριστοδούλου: Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ. — Τριμηναῖον περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ὑπὸ ἐπιτροπῆς Θρακῶν. Τόμος Ε'. — Ἀθήναι, 1938-1939.

Loredana: Caterina Cornaro. — Edizioni Cosmopoli, Roma, 1938.

Π. Πρεβελάκη: Τὸ Χρονικὸ μῆς Πολιτείας (Μυθιστορία). — Ἀθήνα, 1938.

Ἄ. Τροπαϊάτη: Ἡρώες. — Ἀθήνα, 1939.

Μ. Ἀξιότῃ: Δύσκολες νύχτες. — Ἀθήνα, 1938.

Ἰ. Μπουκουβάλα — Ἀναγνώστου: Μοναζιά κ' ἄλλα διηγήματα. — Ἀθήνα, 1938.

G. Metaxas: La Grecia contro il Comunismo (con introduzione di M. Sani). — Edizioni C. A. U. R. — Roma, 1939.

Ἄ. Παπαχαρίση: Ἱστορίες ἀπὸ τὸ Χωριό. — Ἀθήνα, 1938.

Κ. Δίπλα-Μαλάμου: Ἱστορίες γιὰ μεγάλα παιδιά. — Ἀθήνα, 1938.

Π. Μπίστη: Ταξίδι στὴν Ἑλλάδα. — Κύπρος, 1939.

Σ. Ξανθάκη: Ἀποκαθήλωση. — Ἀθήνα, 1939.

Μ. Τσιριμώκου: Ἀπὸ τῆ Ζωή. — Ἀθήνα, 1939.

Π. Ὠρολογᾶ: Ἴων Δραγούμης. — Θεσσαλονίκη, 1938.

Π. Ὠρολογᾶ: Οἱ συγγραφεῖς καὶ ἡ ἐποχὴ τους. — Θεσσαλονίκη.

Ἄ. Παπαδήμα: Ὁ Ρωμαντισμὸς (ὁ εὐρωπαϊκὸς καὶ ὁ ἑλληνικὸς). — Ἀθήνα, 1938.

Ἄ. Ἰννίνου: Μεγάλαις στιγμῆς μικρῶν ἀνθρώπων. — Ἀλεξάνδρεια, 1938.

Λ. Φιλίππου: Ἀκαμαντὶς καὶ Μάριον. — Πάφος, 1938.

Λ. Κολβάτσου: Καινούργιοι δρόμοι. — Γιάννενα, 1939.

Μ. Ἀργυπούλου: Πρόδος καὶ συγχρονισμὸς τοῦ ἔθνους. — Ἀθήναι, 1939.

Σ. Μπολέτση: Βραδυνὰ Φῶτα. — Ἀθήνα.

Ἄ. Χατζιδάκη: Ὁ Πατούχας. — Ἀθήναι, 1938.

Ἄ. Χατζιδάκη: Πρέβεζα. — Ἀθήναι, 1938.

Α. Καλαμπούση: Λυρικὰ δοκίμια. — Ἀθήναι, 1938.

Α. Κωτσάκη: Ἰωάννης Ἀθ. Δροσόπουλος. — Ἀθήναι, 1939.

Διαλέξεις περὶ τῆς Κυπριακῆς ποιήσεως. — Πάφος-Κύπρου, 1938.

Ὁ Πρωτοσύγκελλος Ἀμβρόσιος Φραντζῆς. — Πανηγυρικὸν τεύχος Ἀγῶνος Τριφυλίας. — Κυπαρισσία, 1939.

Ε. Ι. Α. Ρ. — ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΤΑΔΟΣΕΙΣ ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΩΝ ΜΠΑΡΙ ΚΑΙ ΡΩΜΗΣ.

	Ραδιοσταθμὸς Μπαρί (μ. 283,3 κχ. 1(59) Καθημερινὰ μεταδόσεις: ὄρα Ἀθηνῶν 9,15 — 10 μ. μ.	Σταθμὸς Ρώμης (βραχέον κυμάτων: μ. 31,13 κχ. 9630) Ὁρα Ἀθηνῶν: 0,4) — 1 πρῶνῃ.	Διεύθυνσις τμήματος Ἑλληνικῶν μεταδόσεων καὶ περιοδικῶ «Ραδιο-Ἐπιθεω- ρήσεις»:
Δευτέρα	Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς Ὕμνος. Διεθνῆς εἰδησεογραφικὸν Δελτίον. Διλέξεις. Εἰδήσεις ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὸν ἔξω Ἑλληνισμὸν. Μουσικὸν πρόγραμμα (τραγούδι καὶ δίσκοι).	Ἑλληνικαὶ καὶ διεθνεῖς εἰδήσεις. Μεταδόσεις ἑλληνικῆς μουσικῆς.	
Τρίτη	Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς Ὕμνος. Διεθνῆς εἰδησεογραφικὸν Δελτίον. Διλέξεις. Οἰκονομικαὶ εἰδήσεις καὶ νέα διάφορα. Μουσικὸν πρόγραμμα (τραγούδι καὶ δίσκοι).	Ἑλληνικαὶ καὶ διεθνεῖς εἰδήσεις. Νέα διάφορα.	
Τετάρτη	Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς Ὕμνος. Διεθνῆς εἰδησεογραφικὸν Δελτίον. Διλέξεις. Εἰδήσεις ἀπὸ τὴν πνευματικὴν κίνησιν. Μουσικὸν πρόγραμμα (τραγούδι καὶ δίσκοι).	Ἑλληνικαὶ καὶ διεθνεῖς εἰδήσεις Μεταδόσεις ἑλληνικῆς μουσικῆς.	
Πέμπτη	Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς Ὕμνος. Διεθνῆς εἰδησεογραφικὸν Δελτίον. Διλέξεις. Εἰδήσεις καὶ νέα διάφορα. Μουσικὸν πρόγραμμα (τραγούδι καὶ δίσκοι).	Ἑλληνικαὶ καὶ διεθνεῖς εἰδήσεις. Νέα διάφορα.	
Παρασκευή	Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς Ὕμνος. Διεθνῆς εἰδησεογραφικὸν Δελτίον. Διλέξεις. Τουριστικαὶ εἰδήσεις. Μουσικὸν πρόγραμμα (τραγούδι καὶ δίσκοι).	Ἑλληνικαὶ καὶ διεθνεῖς εἰδήσεις. Μεταδόσεις ἑλληνικῆς μουσικῆς.	
Σάββατον	Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς Ὕμνος. Διεθνῆς εἰδησεογραφικὸν Δελτίον. Διλέξεις. Μουσικὸν πρόγραμμα (τραγούδι καὶ πιάνο).	Ἑλληνικαὶ καὶ διεθνεῖς εἰδήσεις. Νέα διάφορα.	
Κυριακὴ	Ἐθνικὸς Ἑλληνικὸς Ὕμνος. Διεθνῆς εἰδησεογραφικὸν Δελτίον. Θεῖον Κήρυγμα. Ἐβδομημεθιαία πολιτικὴ ἐπιθεωρήσεις. Μουσικὸν πρόγραμμα (τραγούδι καὶ πιάνο).	Ἑλληνικαὶ καὶ διεθνεῖς εἰδήσεις. Ἐβδ-μημεθιαία πολιτικὴ ἐπιθεωρήσεις.	

Ἐἰδικὰ προγράμματα καὶ μεταδόσεις διοργανοῦνται ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐπετείου ἢ ἄλλων ἑθνικῶν ἑορτῶν καὶ γεγονότων.

κ. Μάριος Βαϊάνος

ὁδὸς Ἀκαδημίας 26

ΑΘΗΝΑΙ

RADIO

RIVISTA

PUBBLICAZIONE MENSILE DI CULTURA GRECO-ITALIANA

ANNO II - N. 5

MAGGIO 1939-XVII

Il presente fascicolo contiene scritti di:

- L. KANACARIS-RUFOS, già Ministro degli Affari Esteri;
- D. KAMPUROGLU, Accademico, già Presidente dell'Accademia di Grecia;
- D. LAMPADARIOS, Accademico, Pro-rettore del Politecnico di Atene;
- S. MELAS, Accademico, letterato;
- G. XENOPULOS, Accademico, letterato;
- M. BOLONAKIS, Professore dell'Università di Atene;
- G. ZORAS, Professore dell'Università di Roma;
- B. MPENSIS, Professore dell'Università di Atene;
- D. KOKKINOS, Direttore della Biblioteca Nazionale di Atene, letterato;
- M. MALACASIS, Presidente dell'Unione dei letterati di Grecia;
- A. FILADELFEFS, Direttore del Museo Archeologico di Atene;
- G. ASPREAS, Scrittore storico, letterato;
- G. BLACHOIANNIS, Scrittore storico, letterato;
- G. KAZANTZAKI, Scrittrice;
- K. KEROFYLLAS, Scrittore storico, letterato;
- M. KARAGATSIS, Letterato;
- F. KONTOGLU, Letterato, artista;
- N. LASCARIS, Scrittore e critico teatrale;
- D. LAVRANGAS, Maestro compositore;
- A. LIDORIKIS, Scrittore teatrale, pubblicista;
- G. MARCOPULOS, Ingegnere architetto;
- F. MICHALOPULOS, Scrittore storico, letterato;
- S. MYRIVILIS, Letterato e pubblicista;
- G. PANAIOTOPULOS, Professore e critico letterario;
- L. PAVLIDIS, Letterato;
- G. POP, Giurista;
- M. SIGUROS, Scrittore e critico letterario;
- A. SIMIRIOTIS, Letterato;
- A. XATZIMICHALI, Scrittrice;
- P. XORN, Scrittore teatrale, letterato;
- A. GIORDANO;
- N. TOMMASEO;
- D. FLORE;
- F. VICCHIO;

ROMA

Via Montello 5